Oživljavanje DS-a

POSLEDNJA ŠANSA ZA OPOZICIJU

Portret savremenika: Milutin Jeličić Jutka

KOLEKCIONAR KRIVIČNIH PRIJAVA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1470

7. mart 2019.

ZVECKANJE VOJNIM ROKOM

RADO IDE VULIN U VOJNIKE

VODA, KRV, RAKIJA I ZOMBI EPIDEMIJA
- U BIOSKOPIMA OD 7. MARTA -

POSLEDNJI SRBIN U HRVATSKOJ

Krešimir Mikić • Hristina Popović • Dado Ćosić • Tihana Lazović • Sergej Trifunović

DUŠAN BUĆAN | MARINA REDŽEPOVIĆ | BOJAN NAVOJEC | NIKŠA BUTIJER | SEVERINA KOJIĆ | RENE BITORAJAC | TIN GREGORIĆ

producenti ANKICA JURIĆ TILIĆ | MIROSLAV MOGOROVIĆ | scenarista PREDRAG LIČINA | direktor fotografije IVAN ZADRO | montažer TOMISLAV PAVLIC | kompozitor JURA FERINA

PAVAO MIHOLJEVIĆ dizajner zvuka JULIJ ZORNIK | scenografkinja JANA PIACUN | kostimografkinja SELENA ORB | majstor maske SVETLANA GUTIĆ | majstor maske specijalnih efekata MIROSLAV LAKOBRIJA

VREME
BROJ 1470
7. mart 2019.

04 Zoom: S pogledom na Pančićev vrh
06 Zveckanje vojnim rokom: Rado Vulin ide u vojnike
10 Lični stav: Metastaza komunalnog (ne)reda
12 Oživljavanje DS-a: Poslednja šansa za opoziciju
16 Lični stav: Zašto Građanski front
18 Nuspojave: Populizam, solo na orguljama
20 Foto-reportaža: Protest – prvih 100 dana
22 Milutin Jeličić – Jutka: Kolekcionar krivičnih prijava
25 TV Manijak: Jedna politička kastracija
26 **Intervju: Marija Ratković**
30 Portret našeg vremena: Srđan Milovanović
33 Nekad i sad: Lice ili naličje Ustavnog suda
36 Lični stav: Zakon o (suvišnoj) nauci

KULTURA

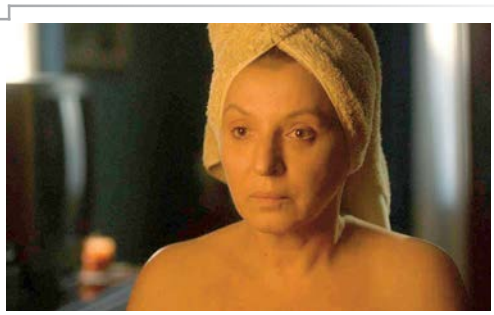
40 **Rediteljke: Gde su šta rade**
42 Intervju: Kim Longinoto
44 Film: Najmanja jedinica društva
45 Festival: Pljesak za jubilej
46 Intervju: Sergej Polunjin
48 Teofil kritika
50 Intervju: Predrag Ličina

SVET

52 **Profil generacije: Milenijalci socijalisti dolaze**
54 Predsednička kampanja u SAD: Berni Sanders i njegovi "apostoli"
56 Svet u kome živimo: Ratovi protiv dece
58 Navigator: Dogodine u Šenženu
60 Strip: Komon!
62 Vreme uživanja: Prisluškivanje

"Suočena sa zidom, imala sam opcije – ili odlazim i menjam državljanstvo, ili menjam ovo društvo. Izabrala sam ovo drugo. Radim ono što bi trebalo da radi naša premijerka, a ona ima mnogo više moći za promenu društva. Nezavisno od onoga što ja želim, borim se za izbor za druge ljude"
RAZGOVARALA: JELENA JORGAČEVIĆ

Moraće da prođe još dosta vode tekućim rekama naše domovine pa da u kontekstu srpske kinematografije ne moramo više da o diplomiranim filmskim rediteljkama govorimo ponajpre kao o pouzdanim realizatorkama televizijskog programa ili učinkovitim pomoćnicama režije
PIŠE: ZORAN JANKOVIĆ

Da je socijalizam cool, misli 35 odsto Amerikanaca; za 61 odsto američkih demokrata u dobu 18-34 godine socijalizam nije više tako prljava reč, a to mnoge konzervativce plaši. Da li su milenijalci isti kao oni, samo ne žele da tako izgleda
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografije na naslovnoj strani: **Jovo Mamula**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

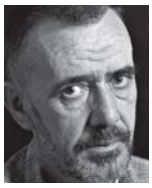
marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

S pogledom na Pančićev vrh: Biznis forum između nelegalne kafančine i Brusa, dva simbola kabadahijskog upravljanja državom

Savez ekonomista Srbije mogao bi dogodine da organizuje forum u beogradskoj Palati pravde. Ako rekonstrukcija do tada bude završena

POBOLJŠAVANJE KRVNE SLIKE: A OSTALIMA ŠTA BUDE

Ni na 26. kopaoničkom Biznis forumu, održanom pod sloganom "ja tebi serdare, ti meni vojvodo", nije bilo značajnijeg i javnog neslaganja s merama i postupcima vlade, barem do trenutka pisanja ovog teksta, kasni večernji sati u utorak, a šta je posle bilo u kafanama i u večernjim satima – mogu samo da zamislim.

Srbija je u teškom položaju i to traži dijalog iz koga će se izroditi nove ideje, državne i poslovne strategije, ali izgleda da razređeni planinski vazduh ne doprinosi takvoj atmosferi.

Jedan komentator na društvenim mrežama konstatuje da su se oni okupili "na planini da poboljšaju sopstvenu krvnu sliku", a nama šta bude.

Najbliži temeljnoj analizi i kritici ponovo je bio Pavle Petrović, predsednik Fiskalnog saveta. On je rekao da smo u četvrtom tromesečju prošle godine imali naglo usporavanje privrednog rasta, koji je sa više od četiri odsto pao na 3,1 procenat. Ako bismo isključili poljoprivredu, stvarni rast je iznosio 2,2 odsto.

U drugim zemljama centralne i istočne Evrope takvo usporavanje se ne vidi, što znači da su za to odgovorni unutrašnji faktori.

"Glavni faktor usporavanja u drugoj polovini 2018. je pad proizvodnje električne energije za sedam odsto i pad proizvodnje uglja od 12 odsto. Ova oblast uticala je na smanjenje BDP-a za 0,25 procentnih poena u 2018. EPS je u 2016. imao uobičajenu proizvodnju od 35,6 milijardi kilovat-sati. U 2017. su imali pad na 34 milijarde kilovat-sati i u 2018, umesto da proizvodnju povećaju za 10 odsto, oni su je podigli za jedan odsto. EPS koči rast, koji može biti manji od tri odsto ove godine", objasnio je Petrović.

PRAVO I KORUPCIJA: POGLED KROZ PROZOR

Došla je, nastavlja Petrović, na naplatu loša budžetska politika u pogledu javnih investicija. Investicije u infrastrukturu ostale su iste kao prošle godine. Petrović kaže da moraju da se povećaju investicije, kako javne, tako i privatne, ali i da mora da se ulaže u obrazovanje. Nedovoljna vladavina prava i visok nivo korupcije su, prema njegovoj oceni, među krivcima za nizak rast.

Da bi se uverili u ovu tvrdnju, dovoljno je bilo da učesnici izađu iz kongresne sale hotela "Grand" i pogledaju ka Pančićevom vrhu. Tamo se kočoperi ona kafančina za koju se niti zna ko je zida, ni sa kojim parama. Jedino se zna da je podignuta ilegalno, uz sasluženje dva-tri javna preduzeća, i zna se da država, pravna država, nema snage da je sruši. Sumnja se, sasvim osnovano, da je tu bilo i korupcije.

Da su vladavina prava i spuštanje nivoa korupcije važniji od subvencija koje dobijaju strani investitori, a i tu ima verovatno koruptivnih radnji, tvrdili su i ovi što su na Kopaonik došli iz raznih savetodavnih tela Evropske unije u svim njenim derivatima, a ovi naši zapeli su manje-više da se dive sami sebi, nebrojeno puta pominjući fiskalnu konsolidaciju i budžetski suficit.

A da su posle spustili pogled s Pančićevog vrha, mogli su da pogledaju ka Brusu, još jednom primeru pravne države, gde se u "slučaju Jutka" ogoljava kabadahijski način upravljanja državom. Ako se proces protiv Jutke zbog seksualnog

Foto: Radmila Ćebić

uznemiravanja žena vodi pred sudom, uz izbacivanje javnosti iz sudnice, zapitajmo se zašto, do danas, nije pokrenuto pitanje krivične odgovornosti za onoga ko je u Domu kulture u Brusu isključio struju u vreme trajanja televizijske ispovesti Marije Lukić.

PISMA I POSLANICA: TERET FISKALNE KONSOLIDACIJE

Rekao bi neko da su ovo dva banalna primera iz srpske svakodnevice i da ne priliči autoru ovog teksta da ih poteže u vezi sa ovogodišnjim Kopaonik biznis forumom (3-6. mart), koji se održava pod zvučnim nazivom "Srbija 10 godina posle velike recesije: snažan rast kao imperativ". Problem je, međutim, u tome što je Srbija puna ovakvih primera.

Uostalom, rastezanje teme na "deset godina posle velike recesije" ima možda simboličko opravdanje, ali istovremeno sužava fokus sa rada ove vlasti koja već šest godina upravlja Srbijom.

Za to vreme odvijala su se dva procesa koji umanjuju mogućnost da se ostvari drugi deo pompeznog naslova – "Snažan rast kao imperativ."

Cena toliko hvaljene fiskalne stabilizacije bila je izuzetno visoka. Najpre zbog toga što su troškove konsolidacije, a to se slabo pominje, platili oni koji nije trebalo da ih plate u tolikom iznosu. Ako je Vučić u svrhu marketinga slao pisma svim penzionerima, mogao je da pošalje i jednu poslanicu srpskoj privredi. Cenu je, konkretno rečeno, platila privreda. Privatna pre svega. S jedne strane, novac kojim je uklanjan deficit u državnoj kasi manjim delom je obezbeđen smanjenjem potrošnje, tj. plata u javnom sektoru i penzija. Sveukupno je, naime, na taj način "namaknuto" oko 150 milijardi dinara. Mnogo više sredstava obezbeđeno je povećanim zahvatanjem iz privrede. U odnosu na 2014. kada je počeo "proces" konsolidacije, do 2018. godine zaključno, državna zahvatanja iz privrede povećana su za više od 1.100 milijardi dinara. Drugim rečima, blizu 10 milijardi evra. U poslednjih pet godina, bruto domaći proizvod porastao je ukupno za oko 10 odsto, a izdvajanja iz privrede tri puta više – za 30 odsto.

Za toliko novca koliko je iscrpeno da se napuni državna kasa ostalo je manje para za investicije (pa i plate) u privatnom sektoru. A to znači i manje novih proizvodnih kapaciteta, što dalje znači manji privredni rast. Zato Srbija i danas ima investicije znatno manje od potrebnih. Zarad sređivanja državne blagajne praktično je žrtvovana privreda.

A kao dokaz da jedna nesreća nikada ne ide sama, došlo je do srastanja nove "političke elite" i države, a oko bi čega dugog nego oko para. Dakle, dolazi do uspostavljanja kontrole nad privredom koja ima različite forme.

Pare iz državnih fondova, kako primećuje Mijat Lakićević u tekstu na sajtu "Peščanika", idu partijskim, *ad hoc* osnovanim firmama, tj. njihovim vlasnicima. Oni po pravilu ne stvaraju nikakvu novu vrednost, ništa ne investiraju i ne razvijaju se. Drugo, državne institucije, uključujući javna preduzeća, koriste se za uhlebljenje desetina hiljada partijskih ljudi. Pošto oni niti znaju da rade niti su, često, zaposleni da bi radili, pada kapacitet, kvalitet i efikasnost države, što za posledicu ima da ona postaje kočnica razvoja. Treće, reketiraju se i/ili preuzimaju uspešna preduzeća i lukrativni poslovi, naročito izvozni. Na taj se način oni koji su stvorili i razvili firme i poslove, preduzetnici i inovatori, uklanjaju iz privrednog života. Neki se povlače, drugi, mlađi, beže u inostranstvo. Na površinu, pak, izbijaju paraziti i (polu)kriminalci i sisaju bogatstvo koje su drugi stvorili.

I eto tako, sve vrteći se u krug, vratismo se na pitanje vladavine prava i korupcije. Savez ekonomista Srbije mogao bi dogodine forum da organizuje u beogradskoj Palati pravde. Ako rekonstrukcija do tada bude završena. ¶

RADO IDE VUL

ČIZME I UNIFORME: Najdraže okruženje A. Vulina

IN U VOJNIKE

Fotografije: Ministarstvo odbrane/ Tanjug

Izjave ministra obrane da će dobrovoljno otići na vojnu obuku u trajanju od 15 dana izazvale su negativne komentare na društvenim mrežama, posebno bivših vojnika i policajaca, učesnika ratova u bivšoj Jugoslaviji. Pored pominjanja "tetke iz Kanade" na ispraćaju ili zakletvi, "ćebovanja" i "paljenja bicikla", mnogi se nude da mu budu instruktori i komandiri – makar samo jedan dan. Šta zaista vojnik može da nauči za 15 dana i kako će to izgledati u praksi, "Vreme" je proverilo kod nekoliko penzionisanih visokih oficira pešadije koji su najveći deo karijere proveli u trupi

"Ni čizme ne možeš da razgaziš za 15 dana, ovo je teško ruganje profesiji", objavio je na društvenim mrežama jedan od penzionisanih generala. Ovaj bivši komandant i operativac kroz čitavu vojnu karijeru, time je prvi put progovori o svojoj bivšoj "firmi". Konkretno – o odluci da se pozovu na vojnu obuku ljudi stariji od 30 godina koji nisu služili vojni rok ili su to uradili civilno dok nije ukinut.

"Odlučim se da ne komentarišem vojna pitanja, ali ne mogu ovo a da ne komentarišem. I pored najbolje volje, ne razumem, da li stvarno ljudi misle da se postaje obučen rezervni pripadnik Vojske posle 15 dana obuke. Pa kad sam pošao u Srednju vojnu školu, period prilagođavanja je trajao 10 dana. Sugerišem da se o ovim problemima napravi ozbiljna analiza i sačini adekvatno rešenje. Mislim da ovako brzopleto rešenje nema smisla", napisao je još general.

Na ovaj način izrazio je suštinu odluke koja ne doprinosi ničemu drugom osim populističkom pokušaju Ministarstva odbrane da se nečim pohvali i digne nazovi borbeni moral nacije te, naravno, doprinese pumpanju ličnog marketinga ministra Aleksandra Vulina, a time i njegovog "vrhovnog komandanta". Jer, zahvaljujući "politici Vlade Aleksandra Vučića, konačno imamo dovoljno novca da pokrenemo rezervu", kao što to Vulin tvrdi. Pitanje je zašto se te pare nisu upotrebile za poboljšanje plata, uslova života i rada profesionalnih vojnika i onih po ugovoru da masovno ne napuštaju vojsku. Ili za koncept aktivne rezerve, koji nikad nije zaživeo, nego se rasipaju na ovakve besmislice.

NEMOGUĆA MISIJA

Ove godine će, prema Vulinovoj najavi, 600 ljudi, među njima i on – kakvog li samožrtvovanja – proći vojnu obuku od 15 radnih dana, a sledeće godine još 15 dana podeljenih u dva termina – u maju i oktobru. Šta vojnik može da nauči za to vreme i kako će obuka izgledati u praksi, "Vreme" je proverilo kod nekoliko penzionisanih visokih oficira pešadije koji su najveći deo karijere proveli u trupi.

Jedan od njih, sa ratnim iskustvom, bio je poprilično surov: čoveka možete naučiti da rukuje naoružanjem, kretanju na bojištu i da iskopa zaklon. Nekada su vojnici regrutovani u pojedine jedinice koje su bile namenjene za radove

»

po magacinima i slično, imali obuku od mesec i 22 dana i za to vreme su mogli da nauče sve ovo. Ovi sad mogu da izvedu gađanje, što je dovoljno da sutra brane otadžbinu. Ovaj sagovornik smatra i da je, zbog iskustava ratova devedesetih, potpuno glupo služenje vojnog roka bez naoružanja zbog prigovora savesti, "jer se u ratu zna da ako ga ti ne ubiješ, ubiće on tebe bez razlike na tvoje ubeđenje".

Na drugoj strani je penzionisani general, u delu karijere i nastavnik. U razgovoru za "Vreme" on podseća da je do ukidanja služenja vojnog roka osnovna pešadijska obuka za sve bila 180 sati ili 30 radnih dana, što je, kada se uračunaju vikendi, nešto više od mesec i po. Najmanje dva dana treba utrošiti samo na to da se vojnik nauči pakovanju i nošenju opreme, a svako ko je služio vojsku zna kako je izgledala nemoguća misija da one silne stvari koje po dolasku zaduži nabacane u šatorsko krilo, spakuje u vojničku kasetu.

"Pa i kad se to nauči, gde je pakovanje borbenog ranca, transportne vreće, šta ide u koje od njih i u koji deo", objašnjava naš sagovornik taj početni period, uz mogućnost da se sve radi ubrzano.

Radni dan u vojsci, inače, traje šest nastavnih časova prepodne i dva-tri popodne, ali u drugom delu dana sa vojnicima nisu starešine, nego samo komandiri odeljenja sa kojima ponavljaju naučeno. Sada je ta obuka umesto šestonedeljne postala dvonedeljna, što znači maksimalno 90 nastavnih časova, odnosno, upola manje. Pored toga, vojnike čeka i strojeva obuka koja, makar i ona osnovna, zahteva vreme, kao i upoznavanje sa Pravilom službe i opštevojnim propisima, bez čega se ne može.

Obuka je, po strukturi, podeljena u tri dela, raspoređena u tih šest časova dnevno – vojnostručna, fizička i ono što se naziva moralna nastava. Vojnostručna, otprilike, treba da zauzme dve trećine obuke, a ona se, opet, deli na taktičku, vatrenu i strojevu.

"Da bi vojnika doveo do prvog borbenog gađanja, a vatrena obuka je glavna, najteža i najzahtevnija tema, mora da nauči borbene osobine i namenu, kao i samostalno sklapanje i rasklapanje oružja. Potom slede pravila gađanja, stavovi za gađanje, lična i bezbednost ostalih", nabraja sagovornik "Vremena", general u penziji.

On dodaje i da je posebna tema taktička obuka – osmatranje bojišta i kretanje po njemu (pretrčavanje, puzanje, izvlačenje ranjenika), kao i kopanje zaklona, jer nije dovoljno samo iskopati rupu u zemlji (norma za ležeći rov je 25 minuta, a za stojeći sat i 20 minuta), nego je potrebno naučiti ih kako se i gde bira zaklon. A tu je i obuka u korišćenju zaštitne maske.

"Pa, kako samo ovo da se stavi u 15 dana", pita on, naglašavajući koliko je tek potrebno pripreme za takozvano pripremno gađanje na rednom broju jedan da vojnik upozna svoju pušku i njenu preciznost, kao i da starešina proceni kakav je vojnik strelac. Plus fizička obuka od četiri časa nedeljno, uz obavezne jutarnje vežbe. Sve to smestiti u dve nedelje izuzetno je teško, a neophodno je da bi vojnik to prvo gađanje izveo bezbedno.

Posle te početne obuke, koja će biti duplo kraća, vojnici su se nekad slali na specijalističku, koja je opet trajala mesec i po kad je pešadija u pitanju. Kada su neki drugi rodovi u putanju, ona je bila stalna, kao na primer, kod tenkista. Kako će sad vojska uspeti da za 15 dana osposobi ljude za tenkiste ili artiljerce, pitanje je na koje nadležni iz Ministarstva odbrane nemaju odgovora, a teško i da će ga imati.

Prema mišljenju penzionisanog pukovnika, takođe sagovornika "Vremena", suština ovih pozivanja na "obuku" je to što Vojsku Srbije napuštaju profesionalni vojnici, pa sada nadležni žele da ih nadomeste time što bi ove "kursiste" mogli rasporediti u rezerviste i imati brojno stanje jedinica na papiru. Zbog toga se, ukazuje on, povećava i broj vojnika na dobrovoljnom služenju vojnog roka: oni isto primaju platu, a otvara im se mogućnost da se posle lakše zaposle u vojsci ili državnim službama. Međutim, sve se, u suštini, svodi na to da su vojsci, pored popunjavanja spiskova, oni potrebni i za banalne stvari poput čišćenja kasarnskih krugova ili držanja straže.

Prema mišljenju penzionisanog pukovnika, takođe sagovornika "Vremena", suština ovih pozivanja na "obuku" je to što Vojsku Srbije napuštaju profesionalni vojnici, pa sada nadležni žele da ih nadomeste time što bi ove "kursiste" mogli rasporediti u rezerviste i imati brojno stanje jedinica na papiru

VOJNO SPOSOBAN MINISTAR

Što se odlaska Vulina na "obuku" tiče, kolika je to smejurija najbolje pokazuju komentari na društvenim mrežama. Jer, reč je o čoveku koji je proglašen nesposobnim za vojnu službu 1990, u vreme kad su se ratni oblaci uveliko nadvijali nad bivšom Jugoslavijom, a sada kao ministar vojni – posle upadljivog paradiranja u paravojnim uniformama, preko marševanja sa padobrancima i potom sa vojnom policijom – kreće u "žuđeno vojevanje". Iako prorežimski mediji, posebno oni na razne načine interesno povezani sa Ministarstvom odbrane i Jugoimportom SDPR, tvrde da će se obuka odvijati u dve klase godišnje – po 300 ljudi u maju i novembru – već su 5. marta objavili da je Vulin dan nakon što je na RTS obznanio da ide na obuku, obavio i uspešno prošao medicinske preglede te "postao jedan od rezervista na vežbama".

Otkud Vulin na obuci u martu? Da li je ona organizovana samo za njega? Da li se samo promocije radi na 15 dana priključio klasi vojnika na dobrovoljnom služenju vojnog roka? Gde služi, u kojem centru za obuku? Sve ovo su pitanja bez odgovora.

Kako je Vulin sam rekao, oslobođen je služenja vojske jer je imao veliku dioptriju. Ta dioptrija, međutim, nije ga sprečila da postane vlasnik dozvola za najmanje pet pištolja, kao i da redovno posećuje streljane i odlazi u lov. Nedavno se, na komemoraciji ubijenom predsedniku Automoto saveza Srbije Mirku Butuliji, prisetio kako mu je obećao da će ga naučiti da lovi.

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

MINISTAR I PRAVA VOJSKA: Vežbe VS

"Želim da pođem od sebe i sopstvenog primera. U vojsci postoji jedno pravilo: Kaži – pa pokaži, uradi – pa naredi. Ako ja mogu da dam 15 dana svog života godišnje, zašto ne može neko drugi? Nema opravdanja da ne služite svojoj zemlji i da se ne borite za svoju zemlju", nadahnuto je ministar poručio javnosti. Te reči su izazvale lavinu negativnih komentara na društvenim mrežama, posebno bivših vojnika i policajaca, učesnika ratova u bivšoj Jugoslaviji. Uz najčešće ironičnu konstataciju da se u slučaju ministra radi o dezerteru, pominjali su mu i "tetku iz Kanade" na ispraćaju ili zakletvi, "ćebovanje", "paljenje bicikla", medicinske preglede; neki su se nudili i da mu budu instruktori i komandiri – makar samo jedan dan.

Režimski mediji su, takođe, najavili da će Vulin biti u obuci ravnopravan sa ostalim vojnicima. U to je prosto nemoguće poverovati, kao što će biti nemoguće i da se sa bar jednog segmenta njegove "obuke" ne pojavi televizijski snimak – eto kako je dobar i poslušan vojnik. A pošto Vulin, po funkciji, ima obezbeđenje iz bataljona Vojne policije za posebne namene "Kobre", teško je poverovati da neki od njihovih pripadnika neće biti sve vreme tamo i glumiti vojnika na obuci. Ono što tek nije moguće zamisliti jeste mogućnost da bilo koji od desetara ili vodnika Vulinu naredi "ostav" ili ga "počasti" nekim težim rečima uobičajenim u vojničkom žargonu. Kako stvari stoje, Vulinu će najviše nedostajati svakodnevna obraćanja javnosti raznim povodima, uključujući zaštitu svog ličnog "vrhovnog komandanta". Srećom po njega, tu su ipak dani vikenda, pa će tada delimično moći da nadomesti medijsku izolaciju od Pinka nadalje.

Sve u svemu, Srbija će na 15 dana ostati bez ministra vojnog, a i vlada premijerke Ane Brnabić biće uskraćena za njegovo prisustvo na sednicama. No, ako se ima u vidu Vulinovo neformalno zaduženje "ministra za kvarenje odnosa sa regionom", poruka je ipak poslata svim onim koji prema tekstovima "Informera" i nastupima raznih analitičara na Pinku, "prete" Srbiji. Ta poruka glasi – čuvajte se, Srbija je dobila vojno osposobljenog ministra. ¶

DAVOR LUKAČ

Metastaza komunalnog (ne)reda

Zakon o komunalnoj miliciji najavljuje nova zapošljavanja za čak 1000 ljudi u Beogradu, dok njegov nacrt omogućava svim opštinama u Srbiji da imaju svoju komunalnu miliciju. Na taj način će svi lokalni moćnici moći da imaju svoje ljude koji će po zakonu moći da upotrebljavaju sredstva prinude – fizičku snagu, lisice, biber sprej i palicu. Dodatno, jedan od osnivača vladajuće stranke i sadašnji direktor Bezbednosno-informativne agencije lično kupuje obuću i odeću za komunalnu policiju u Kruševcu

Piše: **Saša Đorđević**

Istraživač Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP)

Promocija početka rada komunalne policije u Srbiji održana je u novembru 2010. Tadašnji ministar za državnu upravu i lokalnu samoupravu Milan Marković istakao je da očekuje kvalitetniji život u lepšem okruženju zahvaljujući komunalnim policajcima. Istom prilikom nekadašnji ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić naglasio je da formiranje komunalne policije predstavlja veliko olakšanje za redovnu policiju jer ona nema dovoljno kapaciteta da se bavi komunalnim redom. Sve je bajno i sjajno na početku.

U martu 2016. godine stiže predlog izmena i dopuna Zakona o komunalnoj policiji. Tadašnji gradonačelnik Beograda Siniša Mali ističe da nove izmene teže ka tome da građani budu sigurniji, a grad uređeniji. Zvuči poznato. Ponavlja se ista priča kao i prilikom promocije. Međutim, nepotkovano su predložena veća ovlašćenja komunalnih policajaca na uštrb slobode i prava građana, o čemu je komentarisao i Zaštitnik građana. Na svu sreću, poslanici ipak nisu usvojili predlog izmene zakona za komunalne policajce.

Sada, tri godine nakon neuspešnog pokušaja promene zakona, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave predlaže skoro ista loša rešenja kao i 2016, sa identičnim obrazloženjem – komunalna policija treba da postoji i u opštinama. Pritom, pisci zakona ne ulaze previše u detalje o razlozima zbog kojih se uvode nova ovlašćenja i mogućnosti za obavljanje poslova. Menja se i naziv službe u komunalnu miliciju zbog lošeg rešenja iz Zakona o policiji po kome je reč "policija" rezervisana samo za Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo odbrane.

Grad Beograd je inicirao Zakon o komunalnoj miliciji zbog zapošljavanja novih ljudi, prema rečima zamenika gradonačelnika Gorana Vesića. Naime, trenutni broj od 360 komunalnih policajaca u glavnom gradu nije dovoljan za održavanje komunalnog reda pri čemu građani u pojedinim beogradskim naseljima nikada nisu ni videli komunalnog policajca. Možda i nije trebalo da ih vide. Elem, ovakvim obrazloženjem se ruši načelo ekonomičnosti predviđeno važećim zakonom.

(BUDUĆNOST) KOMUNALNI MILICAJCI

Ukoliko se nacrt zakona usvoji, komunalni milicajac će moći da zaustavlja vozila, poziva ljude na razgovor i da traži obaveštenja od njih, i dobiće još jedno sredstvo prinude pored sopstvene snage, lisica i palice, a to je biber sprej. Pri svemu tome, komunalni milicajac svoje poslove će moći da obavlja i u civilu. Bez ikakvog obrazloženja ukinuto je ograničenje broja komunalnih policajaca u zavisnosti od broja stanovnika – jedan komunalni policajac na 5000 stanovnika. Sve ovo nije dobro, pre svega zato što nova ovlašćenja više straše ljude nego što doprinose komunalnom redu.

Novi naziv službe nije primeren demokratskom društvu, asocira na devedesete i policijsku brutalnost, i koristi se za vojne i paravojne formacije u čijem sastavu su "obični" ljudi. Saobraćajna policija već može da zaustavlja i pregleda vozilo. Komunalni policajac nije u obavezi da objasni građanima da nisu dužni da pruže obaveštenja i da im se to ne može ponovo tražiti, ako im komunalni milicajac postavi pitanja i traži informacije. Isto, građaninu nije omogućeno da se izda dokument u kome je napisan sadržaj datog obaveštenja ili činjenica da je odbio da pruži traženo obaveštenje. Možda mu nekad zatreba, nikad se ne zna.

Komunalna policija se ne bavi kriminalističkim istragama pa da obavlja svoje poslove u civilu. Prikriveni i tajni rad komunalnih milicajaca nije opravdan niti primeran opisu posla ove službe pri čemu su data prevelika ovlašćenja načelniku komunalne policije jer on nalaže da se zadatak obavlja bez službene uniforme. Nikakva ograničenja od mogućih zloupotreba nisu postavljena, dok pisci zakona uopšte nisu objasnili zašto komunalni milicajci moraju da rade u civilu.

Foto: Milena Anđela Mišić Atanacković

Demonstracija sile nije rešenje za poboljšanje kontrole karata u gradskom prevozu ili u pomaganju gradskim službama pri isključenju struje ili vode. Iako je nacrtom zakona predviđeno da komunalni milicajac može da koristi sredstva prinude isključivo u slučaju odbijanja istovremenog protivpravnog napada od sebe ili drugog, postavlja se pitanje unutrašnje kontrole koja je nacrtom zakona obesmišljena jer ne obavezuje opštine i gradove da formiraju posebnu jedinicu koja će da se bavi kontrolom komunalnim milicajaca.

Sve ovo više liči da će budući milicajci biti sredstvo partijskog zapošljavanja i zaštite vlasti, a ne komunalnog reda kao što je na primer uništavanje zelenila, regulisanje divljih deponija i buke, na šta se građani najčešće žale.

Zakon još uvek nije usvojen, a već se najavljuju nova zapošljavanja za čak 1000 ljudi u Beogradu, dok nacrt zakona omogućava svim opštinama u Srbiji da imaju svoju komunalnu miliciju. Na taj način će svi lokalni moćnici moći da imaju svoje ljude koji će po zakonu moći da upotrebljavaju sredstva prinude – fizičku snagu, lisice, biber sprej i palicu. Dodatno, jedan od osnivača vladajuće stranke i sadašnji direktor Bezbednosno-informativne agencije lično kupuje obuću i odeću za komunalnu policiju u Kruševcu zbog čega se jača partijski uticaj na instituciju i uopšte na zaposlene.

(PROŠLOST) KOMUNALNI POLICAJCI

Nepoznat je doprinos komunalne policije komunalnom redu iako postoji skoro deset godina. U obrazloženju Nacrta zakona o komunalnoj miliciji predstavljena su samo opšta mesta bez konkretnih podataka. Navodno su utvrđene znatne teškoće u održavanju komunalnog redu bez ikakvog opisa šta je uzrok, kako izgledaju i koje su posledice tih "teškoća" i zašto su potrebna nova ovlašćenja u datom kontekstu.

Tviteraši smatraju da nema vidljivog poboljšanja situacije, a kamoli iskorenjivanja problema koji ugrožavaju komunalni red. Štaviše, navode i konkretne primere. Divlji taksisti i dalje gospodare aerodromom, divlja prodaja u Knez Mihailovoj cveta, dok su komunalni policajci u prisnim odnosima sa ekipom dilera koja "drži" ovu ulicu. Dostavljaju slike nepropisnog parkiranja u samom centru grada.

Znam, reći ćete kako društvene mreže iskrivljuju pravu sliku. Međutim, građani u kratkoj anketi za medije kažu da im komunalna policija ne treba; ima ih previše i ništa ne rade; čemu oni služe kada grad nikada nije bio prljaviji; ne obavljaju svoj posao kao treba, a najviše im smeta nedostatak higijene u gradu. Teško je i naći pozitivnu priču o komunalnim policajcima analizom medijskog sadržaja.

Najveći broj "dobrih" priča odnosi se na "divlje" taksiste u Beogradu i da je MBA "Ratko Mitrović" Niskogradnja kažnjen zbog stvaranja divljih deponija građevinskog materijala. Ipak, dominiraju negativni naslovi. Nekoliko primera: Komunalna policija pretukla čoveka zato što nije hteo da izađe iz autobusa, Komunalna policija tuče dedu na ulici jer je prodavao dulek, Komunalni policajci pretukli izbeglicu uličnog prodavca.

Gradovi se do sada i nisu mnogo trudili da prikažu rezultate komunalne policije, a sve je postalo neozbiljno kada je komunalna policija u Kraljevu u potpunosti prekopirala predlog plana rada komunalne policije od Grada Sombora, čak i sa njihovim kompletnim analizama stanja za prošlu godinu. Izveštaji o radu komunalne policije nisu dostupni zvaničnim veb-stranicama. Komunalna policija se uopšte ne spominje u Strategiji razvoja Beograda do 2021. godine. Uglavnom, kada komunalni problem dospe u žižu javnosti, rukovodioci komunalne policije nalaze opravdanje kako nemaju dovoljno ljudi.

Trenutno rešenje je da se odustane od usvajanja Zakona o komunalnoj miliciji i da se ispita dosadašnji rad komunalne policije, posebno koliko policijska ovlašćenja komunalnih policajaca utiču na komunalni red. Pritom, jedna od tačaka dnevnog reda trebalo bi da bude uloga komunalnih inspektora koji imaju vrlo slične zadatke kao i komunalni policajci, ali bez policijskih ovlašćenja. Cilj je da u Srbiji postoji služba koja će da bude servis građana pri čemu će svako ograničenje njihovih prava biti precizno i zakonom utvrđeno. ¶

POSLEDNJA ŠANSA

Da sutra sa vlasti ode Aleksandar Vučić i konačno se dogodi čuveni 6. oktobar, kako će izgledati 7. oktobar? Ko će raditi na onome što od države bude ostalo, ostane li išta? To je, bar tako izgleda, na dosta fragilnom opozicionom delu političkog spektra Srbije konačno definisano kao najvažnije pitanje. Zato su u jeku radovi na pregrupisavanju, ukrupnjavanju ali i formiranju stranaka, registrovanju udruženja. Aktuelna je teza da bi neke nove političare, zašto ne i nove lidere, mogli da iznedre i protesti koji se proteklih meseci i nedelja održavaju po celoj Srbiji. S druge strane, za 7. oktobar se spremaju i neki od onih koji su 2000. preuzeli sistem od Slobodana Miloševića. Tada nisu uspeli da ga demontiraju i naprave državu. Sada ipak imaju malo više iskustva. Ovo im je druga i verovatno – poslednja šansa

"Demokratska stranka već ima unutarstranačku demokratiju koja je važan segment uređenja sistema integriteta. Što se tiče ideološke profilizacije, mora se jasno i glasno reći mi smo socijaldemokratska stranka, ako su to odlučili, koja želi takvo i takvo školstvo, takvo i takvo zdravstvo... DS je bio negde između neoliberalnog koncepta i socijaldemokratije. Taj ih je rascep koštao sedam-osam stranaka"

Gostujući na N1 televiziji, profesorka Srbijanka Turajlić nije htela da komentariše najave povratka bivših demokrata pod okrilje DS-a, samo je kazala da je Demokratska stranka sama po sebi u tolikim problemima, da bi bilo kakav stav o tome samo još više doprineo njihovim problemima. A profesorka, reklo bi se, ne želi na muku da im staje. U demokratski opredeljenoj javnosti i medijima, postoji ta neka makar i formalna sentimentalnost prema DS-u, potreba da im se ne odmaže ako im već nema pomoći. Uostalom, demokratama je više puta na izborima od 2012. pokazano koliko su zalutali, najviše kada je DS pred beogradske izbore 2018. pravio savez sa bivšim DS-ovcima Borisom Tadićem (SDS) i Zoranom Živkovićem (NS). Ova koalicija je osvojila 2,25 odsto a DS se našao na svom istorijskom minimumu prepoznatljivosti među građanima Srbije. "Pokazalo se da građani ne razumeju tu ideju", izjavio je nedavno Bojan Pajtić, bivši predsednik DS-a, za "Novu ekonomiju". Zoran Lutovac, predsednik DS-a, međutim, pomirljivo kaže da "ništa nije tako jako kao ideja kad joj dođe vreme".

PARARELIGIJSKE ORGANIZACIJE

U nedelju 3. marta održana je i sednica Glavnog odbora DS-a na kojoj je usvojena "Inicijativa za pokretanje procesa ujedinjenja i stvaranje velike Demokratske stranke". Inicijativa je usvojena skoro jednoglasno (dva glasa protiv), te su tako i zvanično otvorena vrata bivšima i rečeno im je da, što se tiče DS-a, mogu da se vrate. Zasad se u medijima govorilo o povratku Borisa Tadića i njegovoj Socijaldemokratskoj stranci, Zoranu Živkoviću sa Novom strankom i Dušanu Petroviću, osnivaču Zajedno za Srbiju čiji je predsednik Nebojša Zelenović (Zajedno za Srbiju je istovremeno jedan od osnivača Saveza za Srbiju). U Inicijativi između ostalog stoji: "Donosimo odluku da pristupimo procesu ujedinjenja i stvaranja velike DS sa ciljem da se zajednički borimo za evropski put Srbije za državu socijalne pravde i vladavine zakona, kao i za budućnost Srbije u kojoj će se svi građani i građanke imati iste šanse i jednak status pred zakonom, bez obzira na njihovu nacionalnu versku ili političku pripadnost."

"Loše bi bilo ako bi to okupljanje lidera bilo zbog povratka na vlast", kaže za "Vreme" sociolog Zoran Gavrilović, programski direktor Biroa za društvena istraživanja. I nastavlja: "Ukoliko to okupljanje

ZA OPOZICIJU

INICIJATIVA ZA UJEDINJAVANJEM:
Zoran Lutovac

Foto: Tanjug / Zoran Žestić

izrodi nešto što je toliko potreban socijaldemokratski program – to onda ima smisla. Naš je višedecenijski problem što nemamo stranke s jasnim ideološkim programima, da se zna šta je levo a šta desno. Imamo parareligijske organizacije s mesijama koji propovedaju o zlatnom dobu i oslobađaju nas od prethodnika. To je neko prepolitičko doba koje mi živimo decenijama."

Gavrilović veruje da je pored jasne ideološke profilizacije neophodno da svaka stranka uvede interne mehanizme integriteta. To između ostalog znači: način izbora stranačkih funkcionera, kako oni koji odu na javnu funkciju odgovaraju stranci, kako se stranka finansira, ko su donatori, postoji čitav jedan set pitanja koji utiče na integritet stranke. Pojednostavljeno, da bi država bila demokratska, političke stranke moraju da se demokratizuju, a ne da budu autoritarne i liderske: "Ne samo to, ne smeju da budu udruženja lopova, ne smeju da budu preduzetničke radnje niti biroi za zapošljavanje svojih članova. Ovde se teško ostvaruje da ono što se formalno registruje kao stranka bude i funkcionalno stranka. Zato su neophodna dva uslova: ideološka profilizacija i uređenje sistema integriteta. To su ključna dva pitanja za ekipu koja hoće da oživi Demokratsku stranku. Ako ostvare ta dva kriterijuma, oni će uspeti. Demokratska stranka već ima unutarstranačku demokratiju koja je važan segment uređenja sistema integriteta. Što se tiče ideološke profilizacije, mora se jasno i glasno reći mi smo socijaldemokratska stranka, ako su to odlučili, koja želi takvo i takvo školstvo, takvo i takvo zdravstvo... DS je bio negde između neoliberalnog koncepta i socijaldemokratije. Taj ih je rascep koštao sedamosam stranaka."

Kada padne Aleksandar Vučić, kaže još Zoran Gavrilović, SNS neće postojati, jer SNS nije stranka, to je anti-DS pokret nastao kao odgovor na neustavnu tranziciju, zato je i potrebno oživljavanje političkih stranaka: "Uvek se raspravlja o ujedinjavanju levih i desnih protiv Vučića, o kolonama u kojima nastupa opozicija. Niko ne spominje najrazličitije politički minorne subjekte združene u krovnom SNS pokretu. Problematičnost pokreta je u tome što umesto stranačkog programa imaju lidere koji preuzimaju državu pa se i mane lidera prenose na državu. Kad postoje stranke sa svojim programima, onda nijedna smena vlasti ne treba da bude traumatična zato što je sa pobedom stranke zagarantovana predvidljivost vođenja države."

REPOVI SE VUKU

Boris Tadić je i pre Inicijative DS-a zvanično i nesuzdržano govorio o toj ideji, jer "ideju DS-a nije nikad napustio". Čak ni onda kada je DS-u "zabio nož u leđa" (Vida Ognjenović) cepanjem stranke pred izbore 2014, ovih su dana ironično komentarisali neki bivši funkcioneri DS-a mogući »

“Demokratska stranka već ima unutarstranačku demokratiju koja je važan segment uređenja sistema integriteta. Što se tiče ideološke profilizacije, mora se jasno i glasno reći mi smo socijaldemokratska stranka, ako su to odlučili, koja želi takvo i takvo školstvo, takvo i takvo zdravstvo... DS je bio negde između neoliberalnog koncepta i socijaldemokratije. Taj ih je rascep koštao sedam-osam stranaka”
– Zoran Gavrilović

Foto: Tanjug / Vlada Dimitrijević

Foto: Nenad Stojanović

Foto: FoNet / Aleksandar Levajković

Foto: FoNet / Dragan Antonić

nost da se Tadić vrati u stranku. No, o tom potom. Na sednici Glavnog odbora Demokratske stranke u nedelju 3. marta, Srboljub Antić je predložio da se u dnevni red uvrsti i razmatranje finansijskog izveštaja stranke čiji je račun pet godina u blokadi. Od 184 prisutna, 30 članova Glavnog odbora bili su voljni da pričaju o blokiranom računu i finansijskom izveštaju, među njima, kako je prenela TV N1 – Dragoljub Mićunović, Nataša Vučković i Dragan Šutanovac, oni koji su, da podsetimo, u septembru bili protiv formiranja Saveza za Srbiju i učešća DS-a u njemu. Većina je, kako saznajemo u vrhu DS-a, “politički mudro procenila da ne bi trebalo mešati dve značajne teme”.

Niko ne beži od finansijskog izveštaja, tvrde demokrate ujedinitelji, ali se ne može raspravljati o blokiranom računu i finansijskom izveštaju bez dostavljenog materijala. “Mogli bismo samo da čujemo jednog čoveka šta o tome misli, a ne bismo mogli da se uključimo u polemiku bez relevantnih podataka”, kaže jedan demokrata u nezvaničnom razgovoru za “Vreme”. Da podsetimo, reč je o izveštaju koji je pred beogradske izbore februara prošle godine neobično procurio na portalu Antidot, režimskom glasilu za specijalne namene. U njemu, naime, stoji da su svojevremeno finansijski stranku devastirali Dragan Đilas, Bojan Pajtić i Aleksandar Šapić (videti tekst u “Vremenu”, br. 1415, 15. 02. 2018). Ne bi taj izveštaj unutarstranačke komisije objavljen na portalu Antidot niko ozbiljno ni shvatio da ga tadašnji predsednik DS-a Dragan Šutanovac nije samo nekoliko dana pre Antidotove i Pinkove kampanje najavio u intervjuu “Danasu” i direktno optužio Đilasa i Pajtića da su svojim neznanjem i lošim odlukama devastirali stranku kako u biračkom telu tako i finansijski. Bojan Pajtić je potom optužio Šutanovca za puštanje izveštaja u javnost. Najavljivane su tužbe, a autentičnost izveštaja sa Antidot portala trebalo je da bude utvrđena u sudskom sporu.

Demokratska stranka je na beogradske izbore izašla sa SDS-om i Novom strankom, a Šutanovčeva saradnja sa Borisom Tadićem i Zoranom Živkovićem i rezultat 2,25 odsto glasova pokazali su se kao potpuni fijasko. Godinu dana kasnije, DS sa Zoranom Lutovcem na čelu, koji je već skoro pola godine u SZS-u kao jedan od osnivača pored Dragana Đilasa, Vuka Jeremića, Boška Obradovića, Borka Stefanovića, Nebojše Zelenovića i Dušana Petrovića, pokreće inicijativu za ujedinjenje sa bivšim istaknutim funkcionerima DS-a. Istovremeno, i Dragan Đilas formira svoju stranku, čiji će potpredsednici prema medijskim spekulacijama biti Marinika Tepić i Borko Stefanović. Lutovac u razgovoru za “Vreme” kaže da nema kolizije između dva procesa ukrupnjavanja, na nivou Saveza za Srbiju i na nivou DS-a: “Jačanje DS-a ujedno je i jačanje Saveza za Srbiju, kao što su jačanje i bolja pozicija Saveza istovremeno i jačanje i bolja pozicija DS-a. Oni koji nameravaju glasaće za DS, koji žele neku drugu opciju, imaće ih, između ostalih i stranku Dragana Đilasa. Ono što je važno to je da se širi margina Saveza za Srbiju.”

Kad je reč o spornom finansijskom izveštaju, u vrhu DS-a sada smatraju da je neophodno da stručna revizorska komisija (dakle, ne unutarstranačka kao prošlog puta) utvrdi stvarno stanje stvari, da to ne treba da bude predmet javne rasprave niti jedna od dve tačke dnevnog reda. Nego da zahteva posebnu pažnju.

Posebnu pažnju u posebnim okolnostima, reklo bi se, u kojima će se ovim pregrupisavanjem i ujedinjavanjem skoro svi ponovo naći zajedno, makar u tom prvom ciklusu promena, a posle, kako ono obećaše posle godinu dana vlade eksperata kad se steknu uslovi za fer i demokratske – kud koji, mili moji. Savez za Srbiju okuplja ovim manevrom i Tadića, i Živkovića, i Petrovića, i Borka Stefanovića, i Đilasa i Jeremića, dakle sve bivše najviše funkcionere i lidere Demokratske stranke. Na to, priča se, neće pristati Bojan Pajtić, još jedan bivši lider DS-a, koji je pasivizirao svoje članstvo u stranci, i uglavnom se posvetio profesiji, sem što je na društvenim mrežama politički vrlo aktivan. Elem, prema nezvaničnim ali pouzdanim informacijama, Pajtić će napustiti DS ukoliko se Boris Tadić vrati. Drugi bivši lider Dragan Šutanovac, koji je bio protiv učešća DS-a u Savezu za Srbiju, vrlo je raspoložen prema ideji ujedi-

Foto: Vesna Anđić

Foto: Milovan Milenković

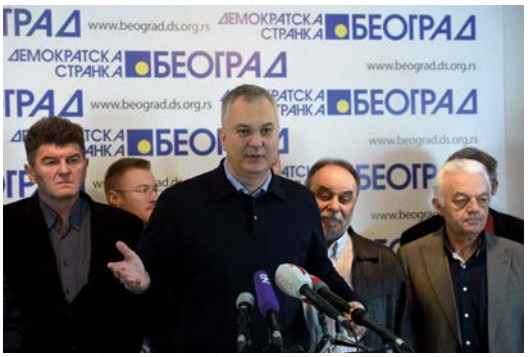

Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

SVI DOSADAŠNJI PREDSEDNICI DS: D. Mićunović, Z. Đinđić, Z. Živković, B. Tadić, D. Đilas, B. Pajtić, D. Šutanovac

njenja DS-a i to je, kako izveštava "Danas" sa sednice GO u nedelju, nedvosmisleno u diskusiji i pokazao.

Probleme koje ima DS Zoran Lutovac vidi drugačije: "Ljudi su navikli na autoritarne stranke u kojima nema rasprave. Zato, kada se pojavi drugačije mišljenje, onda se to proglašava razdorom. Umesto da se primer Demokratske stranke navodi kao pozitivan primer unutarstranačke demokratije, to se koristi za prljavu kampanju protiv nje."

7. OKTOBAR

Da sutra sa vlasti ode Aleksandar Vučić i konačno se dogodi 6. oktobar, kako će izgledati 7. oktobar? Ko će raditi na onome što od države bude ostalo, ostane li išta? To je, bar tako izgleda, na dosta fragilnom opozicionom delu političkog spektra Srbije konačno primećeno kao najvažnije pitanje. Zato su u jeku radovi na pregrupisavanju, ukrupnjavanju ali i formiranju stranaka, registrovanju udruženja. Aktuelna je teza da bi neke nove političare, zašto ne i nove lidere, mogli da iznedre i protesti koji se proteklih nedelja održavaju po celoj Srbiji. S druge strane, za 7. oktobar se spremaju i neki od onih koji su 2000. preuzeli sistem od Slobodana Miloševića. Tada nisu uspeli da ga demontiraju i naprave državu. Sada ipak imaju više iskustva. Ovo im je druga i verovatno poslednja šansa.

Posebno i zato što je DS u Savezu za Srbiju nedovoljno vidljiv. Dragan Đilas, Vuk Jeremić i Boško Obradović prepoznati su u javnosti kao lideri ove organizacije, ne i Zoran Lutovac. To je za sam Savez loše zato što je zbog Narodne stranke i Dveri pre zvaničnog nastanka viđen u najvećoj meri kao desničarski i nacionalistički, pa je nesumnjivo važno da postanu vidljivije u njemu socijaldemokratske i levičarske snage. A to su pre svega DS koji je sada i zvanično najavio ukrupnjavanje i buduća stranka Dragana Đilasa. Kako mediji spekulišu, u stranci Dragana Đilasa potpredsednici bi trebalo da budu Borko Stefanović i Marinika Tepić. Spominju se i Ljuban Panić, nekadašnji član Demokratske stranke, i Janko Veselinović iz Pokreta za preokret kao visoki funkcioneri buduće stranke.

I nisu ova ukrupnjavanja u Savezu za Srbiju – jedina. Nova politička opcija Građanski front formira se ujedinjenjem tri lokalna pokreta: Inicijative "Ne davimo Beograd", Udruženja pokreta slobodnih stanara iz Niša i Lokalni front iz Kraljeva. Ove tri organizacije dosad nisu funkcionisale kao politički pokreti i partije, to su aktivisti udruženi oko egzistencijalnih problema građana. Ideološki se profilišu kao antinacionalisti i ne učestvuju i nadmetanjima vlasti i opozicije "ko je veći nacionalista".

Pored svih ovih najavljenih ujedinjenja i pregrupisavanja, mlada politička organizacija Pokret slobodnih građana doživeo je i svoje prvo cepanje. Pošto je Sergej Trifunović postao predsednik PSG-a, oni koji se nisu slagali sa njegovim izborom osnovali su Građanski demokratski forum u želji da sačuvaju izvorne vrednosti PSG-a. Jer, odluka novog rukovodstva da PSG postane "deo liste Saveza za Srbiju" i odustajanje od evropskih integracija, kako reče Aleksandar Olenik, jedan od inicijatora osnivanja Građanskog demokratskog foruma, suštinski su promena politike.

"Poverenje građana je dobijeno na politici da nećemo da budemo na istoj listi sa nacionalistima, desnicom, sa retrogradnim idejama iz prošlog veka koje su oličene u Dverima i donekle u Narodnoj stranci Vuka Jeremića", rekao je Olenik.

S takvom ocenom se ne slaže Srbijanka Turajlić, jedna od osnivača PSG-a. Ona kaže da PSG, koji je nastao kada je DS izgubio sam sebe, ni na koji način nije odstupio od svojih stavova, ciljeva i politike, i držaće jasno orijentisanu tu socijaldemokratsku građansku opciju sve dok se ne uspostavi neka druga snaga koja može da postane stožer te opcije, kako bi glasači znali za koga glasaju (TV N1). "Mislim da je strašno važno da li će budućnost Srbije biti socijaldemokratska, građanska, nenacionalistička ili će biti nacionalistička, desna i populistička", reči su Srbijanke Turajlić.

Makar deluje da postaje jasnije da nije samo važno da Aleksandar Vučić ode. Nego i ko će umesto njega da dođe, 7. oktobra, pošto 6. obave sve ono za čim žale gotovo dve decenije. ¶

ZORA DRČELIĆ

Zašto Građanski front

Naše različite aktivnosti po zemlji i zalaganje za lokalne specifičnosti samo su bile ilustracija jednog, kompleksnog problema. Sada znamo da je taj kriminal iza kulisa države naš najveći neprijatelj, ali znamo i da su sve te naše lokalne borbe u stvari jedna te ista borba

Piše: **Predrag Voštinić**

Aktivista Lokalnog fronta

"Ljudi se ponašaju kao da im je nešto drugo rođenjem bilo obećano", pripovedao je Milovan Danojlić. Zaista, ako, kao i za sve drugo, odbacimo zlonamerna tumačenja, valjalo bi sebe proveriti na ovom testu. Kao da je logično i rođenjem garantovano da svi budemo zdravi, dugovečni. Neki se čak smatraju oštećenima ako nisu lepi, sa dovoljno para, zadovoljni... Svako odstupanje od očekivanja smatra se nekim izneveravanjem. Samo niko da odgonetne ko je taj koji je izneverio, ko je kriv za našu frustraciju.

Paradoksalno, umesto za prirodne uslove i okolnosti koje nismo i ne možemo birati, mnogo češće krivce tražimo za okolnosti u čijem stvaranju smo učestvovali ili još uvek učestvujemo. Takve su mnoge društvene okolnosti u kojima imamo priliku i da menjamo, da u okviru njih promovišemo, zalažemo se za nešto nama važno, borimo se i stvaramo. Kad tu stvari nisu kako smo zamislili da zaslužujemo, onda se mahom rastrčimo po istoriji, geografiji, ali i po komšiluku i društvenim mrežama, da vidimo ko je u stvari kriv za to. Na stranu to što smo delimično i sami nosioci odgovornosti, pa ne bi trebalo mnogo naokolo da tražimo, problem je što čim uočimo nekoga ili nešto što bi moglo da posluži ulozi krivca, slavodobitno uzviknemo ime osobe, partije, države ili zavere i to smatramo razrešenjem. Otkriće argumentujemo, objašnjavamo kako smo došli do zaključka, povezujemo i, sve u svemu, nameće svoj zaključak kao konačan. Time i stanje proglašavamo za konačno i nepromenljivo. Naša uloga i u politici se svela na traženje krivca, verujući da porotu biramo na izborima. Jedini problem je što smo i dalje frustrirani, što se razlozi ostavljaju netaknutim, što uslovi, ako se na njih ne utiče, mogu postati samo gori.

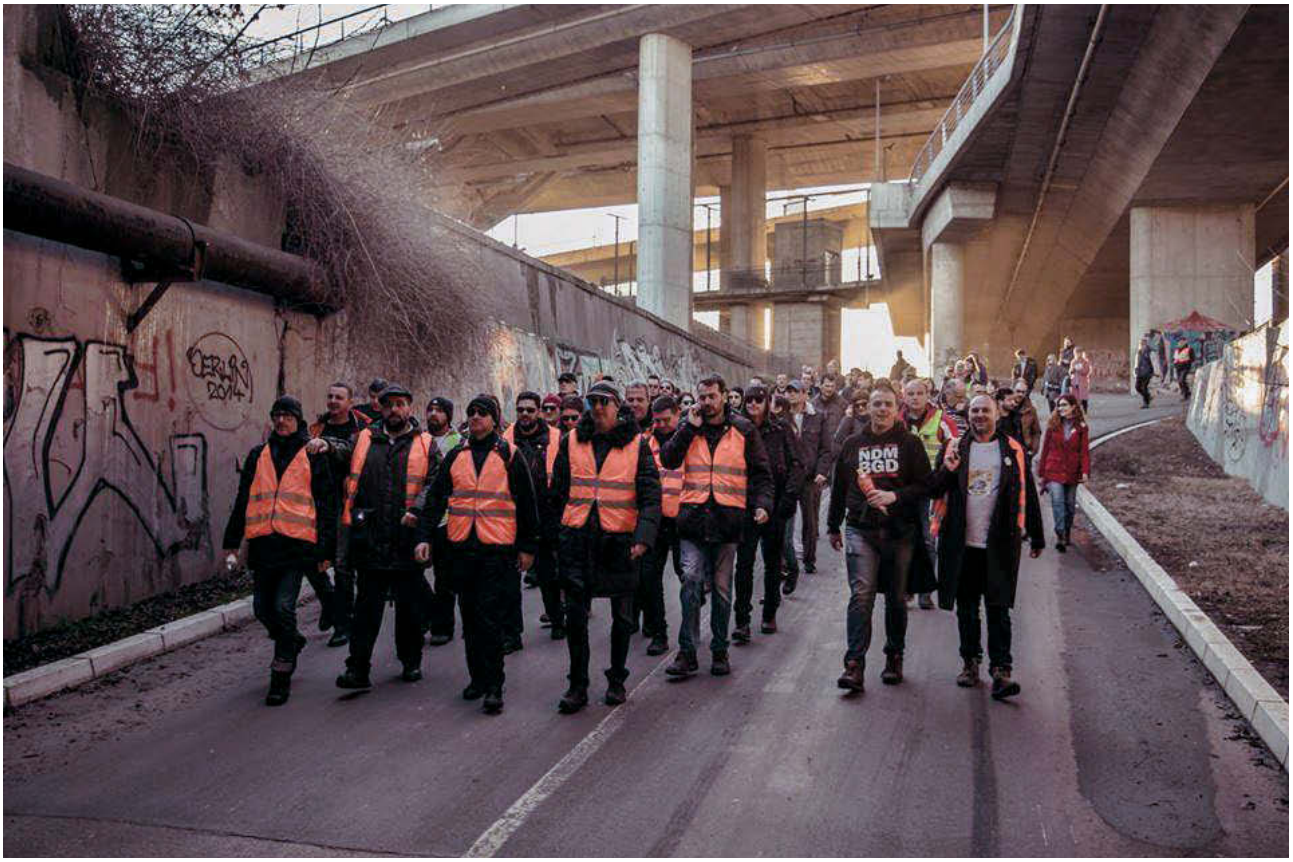
Uslovi u kojima mi živimo zaista su, sada već odavno, ispod granice dostojanstva. No, iako se to urušavanje dešavalo veoma brzo, određena postepenost ostavila je priliku da se ljudi prilagođavaju, i sada su oni, ti prilagođeni ljudi, veća prepreka promenama nego sama vlast. Pored toga, strah da može biti gore je, u našim okolnostima, jedna vrsta opravdanog egzistencijalnog straha. Uglavnom pomireni sa tim da bolje biti ne može, još je lakše zadovoljiti se plitkim osećanjem uspeha da smo našli krivca za "ovo što nam se dešava".

NA PRAVOJ STRANI U ZLOM VREMENU

Kad smo mi u Kraljevu počeli da se borimo protiv osećaja sopstvene nemoći, nismo to učinili tako što smo prestali da tražimo krivce, nego tako što smo to počeli da radimo zajedno. Tako smo na početku sebi najviše ličili na terapeutsku grupu. Osnaženi međusobnim razumevanjem, imali smo utisak da nas je više nego što nas je zapravo bilo i da možemo mnogo više nego što mala grupa ljudi može osim da izrazi neslaganje tako što će da "podvikne" i sistemu i krivcima. Jedni druge smo ohrabrivali na aktivnost i preuzimanje inicijative. Sve dok jednom nismo, prvo svako sebi, a potom i jedni drugima, rekli da će jednom neko morati da preuzme na sebe odgovornost i da proba da utiče na uslove. "Čak i kada shvatite da je svet sasvim nepromenljiv, ništa vam ne daje za pravo da prestanete da pokušavate", citirao sam često opravdanje za naš pokušaj. Tako smo, suprotno svim očekivanjima, uspeli i da izgradimo kampanju skoro bez ikakvog novca, i da napravimo nekakav uspeh na izborima, a u godinama koje su sledile uspeli smo i nešto mnogo važnije – da izgradimo ekipu. Ekipu ljudi koja stoji naspram "prilagođenih", iako to ponekad izgleda baš samo kao da je u našem društvu razuma preostalo dovoljno samo za prkos.

Taman kad smo mislili da je taj prkos sasvim dovoljan, i da ćemo makar živeti neporaženo uz saznanje da smo u zlom vremenu makar bili na pravoj strani, počeli smo da upoznajemo ljude i ekipe koji su u svojim mestima pokušavali isto. Mnogi su nam rekli da smo im baš mi, taj Lokalni front, bili inspiracija i ohrabrenje da borba ima smisla. Neki su čak od nas očekivali pomoć, a to je, po meni, najveća čast koju vam neko može ukazati. Tako smo shvatili da smo bili veoma u pravu kad smo verovali da nas je više nego što nas je isprva bilo okupljeno i da možemo mnogo više nego što bi se tada moglo zaključiti.

Upoznavali smo ljude i ekipe po celoj zemlji koji su, svako u svojoj sredini, imali veoma različite oblasti delovanja. A u suštini, nazirao se jedan veliki problem koji je svima bio ne sličan nego isti. Taj problem je u stvari rascvetali kriminal u zemlji razorenih institucija i društvu gde su primitivci definisali vrednosti. Naše različite aktivnosti po zemlji i zalaganje za neke lokalne specifičnosti samo su bile ilustraci-

Znamo mi dobro da će mnogima ovo biti odlična prilika za izbeljivanje prošlosti, propiranje biografija i meta zluradih i zlonamernih. Ali znamo i da smo samo jedni drugima ostali, te da je naš pokušaj neophodan

je tog jednog, kompleksnog problema. I svi sada znamo da je taj kriminal iza kulisa države naš najveći neprijatelj, ali sada znamo i to da su sve te naše lokalne borbe u stvari jedna te ista borba.

Isprva, vrlo uzdržano počeli smo da pominjemo zajedničku organizaciju koja ne bi samo zastupala sve naše borbe na nivou države, već koja bi i odražavala sav taj silni svet koji nas je širom zemlje podržavao u tim borbama. Neka za početak to bude asocijacija svih tih naših udruženja, pa ćemo da razmotrimo kako u to uključivati pojedince i pojedinke koje žele da učestvuju i da se borimo zajedno. Znamo mi dobro da će to biti i odlična prilika za izbeljivanje prošlosti, propiranje biografija i meta zluradih i zlonamernih. Ali znamo i da smo samo jedni drugima ostali, te da je naš pokušaj neophodan. Biće to redak slučaj u našoj politici da nešto nastaje spajanjem, jer su ovde svađe i razilaženja napravili najveći broj organizacija.

MI, "NEPRILAGOĐENI"

To što smo jedni druge do sada podržavali, ohrabrivali i pomagali, moglo bi dobiti još jedan smisao. Jednako sumnjičavi, ali i jednako opredeljeni kao kad smo počinjali svoje lokalne priče, želimo da kažemo ljudima koji još uvek nisu sasvim digli ruke od sopstvene države, ili od sopstvenih života, da nas "neprilagođenih" ima. Možda nas ima dovoljno da onespokojimo dalje prilagođavanje i privilegovanje koje bahati i osioni prisvajaju čak i bez jasne društvene osude. Ono što se kolokvijalno naziva polusvetom je ovde nametnulo meru svemu i svima, jer oni za druge aršine osim sebe samih i ne znaju. Naš uspeh će se verovatno i meriti našom snagom da upravo to promenimo.

Katkad se i sam parališem od straha zbog odgovornosti koju preuzimam svaki put kad izgovorim i najobičnije reči ohrabrenja, a kamoli kad pozivamo na zajedničku akciju u borbi za društvo koje neće pokušaje unapred osuđivati. Na propast ili uspeh, svejedno, jer sve čemu je unapred presuđeno obesmišljava napor i zalaganje. Obesmišljava stvaranje vrednosti i promoviše prihvatanje datosti u kojoj se malobrojni ljuškaju dok se ogromna većina mnogo muči (i traži krivca za to).

Naša namera nije da ponudimo treću opciju, ni prvu, ni drugu, već po nama jedinu. S punom sveščću da će baš u njoj mnogi odmah pronaći krivca, onog s početka ovog teksta. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Populizam, solo na orguljama

Ne može se biti "iznad" odnosa povezanosti tvrdnje i dokaza baš kao što se ne može biti "iznad" zakona fizike

Dmitrij Ivanovič Mendeljejev, (su)kreator Periodnog sistema elemenata, ocrtao je strukturu čiji su mnogi elementi za njegovog života nedostajali jer još nisu bili "otkriveni", ali je on znao da nesumnjivo postoje, jer ga je na to upućivala *struktura sveta*, da tako, laički, to nazovem. Sve ostalo bilo je samo pitanje vremena.

Nisam Mendeljejev (ali mogu da pogledam), no kad je u pitanju srpska političko-društvena struktura, sve mi se čini da nešto možda nedostaje (to što nešto "nedostaje", da se razumemo, ne znači nužno da je to nešto dobro i korisno, nego samo da je, iz strukturalnih razloga, teško očekivati da ne postoji) u trenutno dominantnom rasporedu snaga. Na srpskoj stranačkoj i šire političkoj sceni nema nedvosmisleno prepoznatljivog ekvivalenta onoga što je, recimo, u susednoj Hrvatskoj Živi zid, parapolitička organizacija "antiestablišment" tipa, ideološki mutna ili prekomerno eklektična, populistička sa jakim elementima loše maskiranog autoritarnog liderstva na jednoj, a sveprisutne "zaverologije" na drugoj strani, ukratko: stranka koja (uspešno) prikuplja poene na pukoj činjenici naglašene *različitosti* od onih od ranije etabliranih, te od onih koje generalno na bilo koji način emaniraju tradicionalniji način bavljenja politikom. A koji, između ostalog, podrazumeva konvencionalniji i uštogljeniji nastup, ali i postojanje kakvog-takvog profila i prepoznatljive, ne baš sasvim "slučajne" glasačke baze.

Praktikujući ovakav nastup, Živi zid, realno gledano tek skupina živopisnih smušenjaka koji ne znaju ko im glavu nosi, po anketama je danas čvrsto treća stranka u susedstvu, duvajući za vrat dezorijentisanom SDP-u i (svesno ili nesvesno) potpomažući predominaciju HDZ-a koju po svoj prilici još zadugo nema ko da ugrozi. Šta je zapravo politika Živog zida, koje su to vrednosti za koje zalaže, a kojima se pak suprotstavlja? Bez potrebe za karikiranjem, može se reći da je ŽZ *protiv svih i protiv svega*: "svi" su manje ili više korumpirani i nesposobni, ceo "sistem" je do srži truo i valja ga odbaciti i zameniti nečim sasvim novim – doduše, nemamo blagog pojma šta je to tačno, ali smislićemo nešto usput – a društvo valja okrenuti naglavačke, uglavnom tako što će biti proterano sve što zastupa "establišment" (a to nisu samo tradicionalni političari, nego i mediji, prirodna nauka, "zvanična" medicina, ekonomisti, uopšte *stručnjaci* svih profila i generalno pametnjakovići koji izvlače neprincipijelne profite iz puke činjenice da znaju šta i o čemu govore) jer svi su oni, buraz, ovako ili onako umreženi u jedinstvenu Konspiraciju protiv prava i interesa Malog čoveka. Po Živom zidu, Hrvatskoj bi svanulo kada bi se ostvarile njihove težnje, a one su, pak, posebno bizaran miš-maš slatkih halucinacija i ekstremne desnice i ekstremne levice u isto vreme, od slučaja do slučaja i kako se već zalomi. To što te halucinacije zgražavaju "establišment" samo im diže cenu kod rastuće armije zaludnika i zaluđenika.

Nije Živi zid, dakako, neka hrvatska osobenost; slične stranke i pokreti haraju naokolo po Evropi, istočnoj na jedan način, zapadnoj na drugi. Najveći su uspeh do sada postigli u Italiji, gde je vlast preuzela dvoglava koalicija nepodnošljive lakoće političkog postojanja, harmonični par udruženja diletanata i dunstera dolazećih sa prividno suprotstavljenih strana političkog spektra: "desna" Liga na jednoj strani, i "levi" pokret 5 zvezdica na drugoj. Ovaj potonji nam je za potrebe ovog teksta možda i najzanimljiviji, pošto prilično obećava kada su u pitanju moguće analogije...

Elem, rado ću ponoviti da nisam Mendeljejev, još radije ću napomenuti da bih iznad svega voleo da grešim, ali ovih dana mi polako svanjiva da se možda i ovaj naš mali periodni sistem popunjava, i to na način kojem se nisam nadao i kojem ne mogu da se veselim. Naime, najnoviji istup – to jest, nesrećni novosadski govor – Sergeja Trifunovića, predsednika Pokreta slobodnih građana (PSG), u nekim delovima nagoveštava veoma jasne simptome ove vrste. O politički najskandaloznijem aspektu priče, toksičnoj denuncijaciji o tzv. vojvođanskom separatizmu, a sasvim na ideološko-političkoj liniji najcrnje desnice koja s tim fantomom "ratuje" već tri decenije usput efikasno urnišući i vojvođansko i celokupno srpsko društvo, opširnije sam pisao u subotnjem komentaru za sajt *Vremena*, pa neobaveštene, a zainteresovane upućujem na tu adresu. Ali, to nije i jedini zanimljiv i osvrta dostojan aspekt one *provale oblaka* nad Novim Sadom u režiji jednog čoveka...

Iako mnogo puta vrlo dobronamerno upozoravan da sada, kao neposredni akter političke borbe, duguje javnoj sceni izvesno upristojenje svog rečnika i nastupa uopšte (što nije isto što i "sterilizacija" koju niko razuman od njega ne bi ni tražio), Trifunović, naprotiv, u Novom Sadu odlučuje da *nagazi* do kraja, pretvarajući svoj, hm, govor u orgiju klinačkog besa i salvu prizemnih uvreda pubertetskog nivoa artikulisanosti; sasvim je ovde sporedno *kome* su te uvrede upućene (pretežno Čanak mr Nenadu); ključno je da one postaju ona najjasnija *differentia specifica* Trifunovićevog u poređenju s javnim diskursom bilo kojeg drugog političkog lidera u Srbiji (uz delimičan izuzetak Šešelj dr Vojislava). E sad, kako se zove ideološko

vezivanje svoje krhke barčice uz brod tvrdokorne desnice kroz oponašanje i usvajanje njenih omiljenih tema i objekata netrpeljivosti, kombinovano s nastupom i stilom uličnog bukača?

Okej, hoću li ja to da kažem da je Trifunović postao fašista? Ne, ma kakvi; bilo bi to isuviše jednostavno i jeftino. Nemojte sumnjati da će isti taj Trifunović u prvoj sledećoj prilici – čim ustane na levu nogu – nastupiti sa sasvim suprotnih pozicija u "ideološkom" smislu, ali da će to, avaj, po svoj prilici biti podjednako šuplje, bučno i mučno, praćeno upečatljivim odsustvom bilo kakve artikulacije za koju možete naslutiti da joj je prethodilo bar minut i po razmišljanja o bilo čemu. Hoću li ja to, onda, da kažem kako je Trifunović, siroma', glup? Taman posla; radi se o retko inteligentnoj osobi. Koja samo, odnekud, izgleda da smatra da su njen (nesumnjivi) šarm i *harizma* dovoljni da zapuše sve rupe, ma ne rupe nego gigantske kratere u političkoj artikulisanosti i orijentisanosti, a koje ispoljava od početka i, što je najgore, sve više, umesto da ih polako otklanja. E sad, šta je zapravo osnovni problem sa savremenim, ideološki eklektičkim populizmom? Ne to što on "nije artikulisan", nego što je zapravo *odbacio samu potrebu za artikulisanošću*, to jest što svoj inherentan nedostatak nastoji da afirmiše kao vrlinu: da, mi smo oslobođeni klasičnih konvencija uma i razuma, uzroka i posledice, tvrdnje i dokaza, jer smo *iznad* njih! Samo što se "iznad" njih može biti baš tačno onoliko koliko se može biti i iznad zakona fizike. Oni, naime, deluju na tebe nezavisno od tvoje volje, štaviše, nezavisno od toga jesi li uopšte svestan njihovog postojanja.

Ima još nešto, možda i važnije, što savremeni (ili svevremeni) populizam svesno odbacuje: to je "pedantska" vezanost za istinu i činjenice. Šta ovo znači? Bilo bi pojednostavljeno reći da se svesno služi lažima; tačnije, odnosno približnije stanju stvari, jeste reći da se populizam *na istinu naprosto ne obazire*, da je njegov odnos prema njoj nepodnošljivo relaksiran: umesto istine i laži, serviraće Priču. Šta je, u ovom kontekstu, Priča? Ono što *dobro* i *uverljivo* zvuči. Kome? Onome koji govori, ali i onima koji slušaju. Kako stvari "realno" stoje, sasvim je sporedno – govornik je o tome prestao i da razmišlja. Dakle, sam govornik može, ali i ne mora biti svestan da se koristi neistinama ili prostim nakupinama reči čija je povezanost sa istinom nedokazana i nedokaziva. Time se i Trifunović služio u svom govoru (recimo, slučaj "orgulje") mada je i sam morao znati da objektivno nema pojma ima li to što izgovara bilo kakvo utemeljenje u stvarnosti, ali je odlično predosetio da će to delovati sjajno na raspaljivanje gneva mase. A biti ujedinjen s Masom u zajedničkom gnevu usmerenom prema *izdajniku* i *unutrašnjem neprijatelju* – i tome je odavno data istorijska dijagnoza. Samo što ovo, kažem, nije baš to, nego samo liči. A u stvari nije ništa određeno: samo potreba da se prikupi što više javne pažnje, kao svojevrsna zaliha energije za koju niko, po svoj prilici ni sam Sakupljač, ne zna gde i kako će biti upotrebljena kad dođe vreme, kada je se dovoljno akumulira.

Relaksiran odnos prema činjenicama u savremenom populizmu ne proizilazi tek iz nekakve moralno-etičke insuficijentnosti populista. Pre će biti da su oni prosto deca svoje epohe; u konkretnom slučaju, mehanizmi i izvori normalnog i ozbiljnog saznanja kao da su zamenjeni kombinacijom "staromodnog", *offline* kafanskog rekla-kazala sa savremenim *online* slobodno plutajućim info-smećem koje se širi beskrajnim prostorom društvenih mreža, pa ko šta zahvati, zahvatio je. Teško je drugačije razumeti zašto bi se odrastao i pametan čovek odvažio na olake konfabulacije o stvarima o kojima nema nikakvih čvrstih saznanja. I nije to samo Sergejev problem i manir, to se širi upravo svetom "antisistemskog" aktivizma kao nekakav opaki virus. Tako je, recimo, mnogima pre neki dan zinula vilica od zapanjenosti kada nam je jedan od simbola građanskog protesta, slučajno Trifunovićev brat i kolega, na tribini na Filozofskom fakultetu mrtav 'ladan saopštio kako su, otprilike, "demokrate dok su bile na vlasti platile Tomislavu Nikoliću da priča protiv Evrope i da će Srbija ako on pobedi biti ruska gubernija ne bi li uplašio ljude i naterao ih da opet glasaju za DS". Jbtptk! Bilo je i mučno i zabavno u isto vreme gledati kako ljudi koji obično znaju o čemu govore, poimenično Dragoljub Mićunović, Vesna Pešić i Dubravka Stojanović, a koji su s mlađim Trifunovićem delili govornicu, ulažu nadljudski napor da ne zakolutaju očima puni krug. To je, uostalom, onaj isti čovek koji je prethodno na račun Saše Jankovića izneo veoma ozbiljnu i moralno opterećujuću optužbu (da je "udbaš i cinkaroš", što bi se reklo), a da je nejasno odakle mu to i na osnovu čega bi mu trebalo verovati, osim što on to iznosi sa baš, ono, *uverenim* izrazom lica?

Naposletku, ako mislite da će ovo naškoditi Sergeju Trifunoviću ili bilo kome ko krene sličnim putem, gorko se varate. Siguran sam da mu je politička popularnost nakon ovoga značajno skočila. Nije to, dakle, pitanje, nego je pitanje ko jeste, a ko nije spreman i voljan da koristi energiju neartikulisanog i suštinski neselektivnog besa kao svoje pogonsko gorivo u politici. Populizam na tome jaše; demokratska politika to nastoji da ugasi i da ga preusmeri u pravcu nečega suvislog.

Još naposletkije: ono sa "nepopunjenošću" našeg sistema elemenata je, dakako, bio trik. Mi već imamo, i to na vlasti, antisistemsku i antiestablišment stranku! To što su je osnovali i vode je ljudi iz srca poltičkog establišmenta jeste naša lokalna osobenost, ali nema veze, upalilo je. Sve što nam je donela vladavina Vučića i SNS kao "stranke malog čoveka" protiv "žutih ološ elita" jeste dramatičan porast političkog nasilja i svakojake društvene mizerije i dramatičan pad kompetentnosti javnih službenika na svakom nivou. Utoliko danas borba protiv "režima" suštinski njegovim tehnikama i sredstvima jeste zapravo samo bratsko rvanje i začikavanje, a ne istinski politički sukob. Istinski politički sukob uvek je najpre vrednosni sukob. Potom i stilski sukob. Sve drugo su orgulje. ¶

Protest – skoro 100 dana

Foto: Marija Janković

Foto: Lenka Pavlović

Pre tri meseca u Beogradu su počeli protesti "Stop krvavim košuljama", inspirisani napadom na lidera Levice Srbije Borka Stefanovića. U međuvremenu, protest je dobio još jedan naziv – "1 od 5 miliona" – i održava se u skoro 80 gradova u Srbiji. Od samog starta fotografi u velikom broju prate protest u Beogradu, a zbog velikih manipulacija brojem učesnika fotografima je ovog puta, više nego ranije, važno da uhvate veličinu kolone, te se mnogi od nas svake nedelje trude da pronađu što bolju poziciju na vrhu zgrade. Te slike se najviše dele i na društvenim mrežama. Pored toga važno je uhvatiti i performanse aktivista, raspoloženje demonstranata i specifične detalje ili provokacije. Kolone, šetalice, transparenti, zastave, baklje, nalepnice, oblepljivanje RTS-a ili incident u tunelu, od početka nije prošao nijedan protest da naši fotografi nisu bili prisutni, i ovo je naša retrospektiva.

M. JANKOVIĆ

Foto: Bojan Stekić

Foto: Lenka Pavlović

Foto: Lenka Pavlović

Foto: Lenka Pavlović

Foto: Marija Janković

Kolekcionar krivičnih prijava

Iako deluje da je "lov" na Jeličića otvoren – režimski tabloidi su 1. marta, kao po komandi, krenuli da se sladostrasno utrkuju ko će više da napiše o ovom slučaju, a pomenuti tabloidi kao maca oko vruće kaše obigravaju oko jedne druge krivične prijave protiv Jeličića – da je kao predsednik opštine dao nalog da se falsifikuju službene isprave kako bi se sprečilo rušenje nelegalnog objekta na vrhu Kopaonika: svi pišu o svemu što je Jeličić ikad uradio, ama o ovome – jok

Iako je prvog marta predsednik opštine Brus Milutin Jeličić podneo ostavku, u utorak 5. marta tabloidi su javili da u Skupštinu opštine Brus ostavka još nije stigla, uz spekulisanje da bi naredno zasedanje na kome bi o njoj moglo da se raspravlja trebalo da bude održano tek za tri meseca.

Zašto je Jeličić podneo ostavku? Gledajući izjave zvaničnika i čitajući pojedine medije, ne dobija se jasna slika. Kako piše u tekstu ostavke, Jeličić je odstupio sa mesta predsednika opštine da bi zaštitio predsednika Aleksandra Vučića:

"Zbog hajke koja je orkestrirano organizovana u poslednjih godinu dana od opozicije i bukača i koja se koristi isključivo u političke svrhe i protiv predsednika Republike Srbije Aleksandra Vučića (...) podnosim ostavku na funkciju predsednika opštine Brus i vraćam mandat koji sam dobio za poverenika opštinskog odbora SNS u Brusu. Takođe, zamrzavam članstvo u mojoj stranci. Slučaj zbog kojeg sam na sudu desio se dok ja još nisam pristupio Srpskoj naprednoj stranci i tada to opoziciji nije bilo zanimljivo. Problemi su nastali onog trenutka kada sam se učlanio u SNS jer se ovaj slučaj iskoristio za direktan napad na predsednika države i urušavanje stranke kojoj pripadam."

Ovako kaže Jeličić. Onaj Kome Je Uvek Bilo Najteže kaže da je Jeličić u pravu: "Oni su mene optuživali, i tu je Milutin Jeličić u pravu, oni nisu uopšte njega optuživali, nego mene. I tu kampanju vodili, tu nije slagao ništa, nego se vi pravite naivni ponekad", rekao je Vučić 2. marta na RTS-u.

GDE SU BILE SNS DAME

U tom intervjuu, Vučić je – naravno, ne pominjući da šta je taj "slučaj zbog kojeg je Jeličić na sudu" – rekao da su unutar SNS-a bile dve struje: jedna koja je htela "da se više ne popušta pred napadima na raznim televizijama za koje govore da su moje i naše, a u stvari po ceo dan vode kampanju protiv nas razni prevaranti i lažovi", i druga, "najveći deo žena iz SNS-a" i "četiri dame iz vrha SNS-a" koje su tražile "da ovaj čovek podnese ostavku dok se ne završi sudski postupak". Vučić se, prema sopstvenim rečima, priklonio ovoj drugoj struji (ko je, pobogu, bio u prvoj?) uz napomenu da Jeličić "dela koja mu se pripisuju nije počinio u vreme SNS-a, već kad je bio DOS-ovac".

Javnosti je poznato šta su "dela koja se pripisuju" Jeličiću – višegodišnje seksualno uznemiravanje i nedozvoljene polne radnje prema bivšoj sekretarici Mariji Lukić, za koje je optužen pred Osnovnim sudom u Brusu (kao i prema drugim ženama, za šta, međutim, nije optužen). O tome kako ju je Jeličić proganjao i seksualno je uznemiravao Marija Lukić je govorila u emisiji "Život, priča" na TV Prvoj u sredu 27. februara, što građani Brusa nisu mogli da gledaju, jer je Jeličić izdejstvovao da se celom Brusu ukine kablovski signal tako što je isključena struja u Domu kulture u kome se nalazi emisiona tehnika lokalnog kablovskog operatera.

Stoga – ponovo – zbog čega je Jeličić podneo ostavku? Ako je zbog toga što je informacija da je seksualno uznemiravao zaposlene žene u opštini izašla u javnost, onda je ostavku trebalo da podnese još pre godinu dana, kada je Marija Lukić prvi put o tome javno progovorila. Ako je zbog optužnice, onda je ostavku trebalo da podnese još u oktobru prošle godine, kada je Osnovno tužilaštvo u Kruševcu podiglo optužnicu protiv njega. Ako je pak zbog početka suđenja, onda je trebalo da podnese ostavku u novembru, kada je zakazano prvo ročište, ili u februaru 2019, kada je, napokon, to prvo ročište i održano (doduše, zatvoreno za novinare), nakon nekoliko odlaganja. Gde su bile "četiri dame iz vrha SNS-a" godinu dana? Gde je godinu dana bio Onaj Kome Je Najteže, šta je sa svim onim silnim najavljivanim "gvozdenim metlama" i "provetravanjima" SNS-a od kojih ništa nije bilo? Zlobnici bi rekli da je na kraju ispalo da je Jeličić podneo ostavku zbog toga što je cenzurisao jednu emisiju za opštinu Brus, a to je, izgleda, najveći no-no – zna ko je inače zadužen da ukida emisije i skida ih sa programa.

VRUĆA KAFA

Iako deluje da je "lov" na Jeličića otvoren – režimski tabloidi su 1. marta, kao po komandi, krenuli da se sladostrasno utrkuju ko će više da napiše o ovom slučaju – koliko je poznato, on još uvek nije izbačen iz SNS-a, a pomenuti tabloidi (plus "Blic", koji je prvi počeo da piše o Jeličićevim žrtvama), kao maca oko vruće kaše obigravaju oko jedne druge krivične prijave protiv Jeličića – da je kao predsednik opštine dao nalog da se falsifikuju službene isprave kako bi se sprečilo rušenje nelegalnog objekta na vrhu Kopaonika:

svi pišu o svemu što je Jeličić ikad uradio, ama o ovome – jok.

Jeličić ima nepunih 57 godina i na čelu je Brusa, sa prekidima, skoro 20 godina. Bio je predsednik opštine u dva mandata (2000–2008), bio je narodni poslanik u dva mandata (2004–2007. i 2008–2012), sve kao kadar Nove Srbije Velimira Ilića, a na mesto predsednika opštine Brus ponovo je došao 2015, nakon raspada koalicije oko SNS-a.

Kako je NIN pisao u maju 2001, Jeličić je prvi put postao predsednik opštine Brus tako što je, kao kadar Nove Srbije (i uprkos tome što je Nova Srbija bila deo DOS-a, pobednika republičkih izbora 2000), formirao opštinsku vlast sa SPS-om i JUL-om. Tada je predsednik opštinskog odbora DS-a izneo optužbu da mu je Jeličić pretio kako je "o svemu obavestio Velju Ilića" i da će "doći momci iz Čačka da mu polome kičmu".

U tom tekstu NIN-a navodi se i da su odbornici iz redova DOS-a pisali Vladi Srbije o novom predsedniku opštine: da se protiv njega vodi krivični postupak jer se "osnovano sumnja da je sredinom 1999. godine proizveo skoro 10.000 litara votke u svojim pogonima, a na njih stavio etikete i zatvarače baltik votke PIK 'Takova' iz Gornjeg Milanovca"; da je 1999. godine uslovno osuđivan zbog zloupotrebe službenog položaja; da je 1997. uništio kompletnu dokumentaciju o poslovanju svog preduzeća Panikop; da postoji zapisnik MUP-a Kragujevac, u kome piše da su lozovača i šljivovica, čiji je proizvođač firma Panikop, imale falsifikovane akcizne markice...

Ovo za akcizne markice se ponavlja i 2003. godine: javnost saznaje da su dva policajca optužena da su primili mito od predsednika opštine Jeličića. Kako su pisali mediji, policajci su došli u Jeličićevu firmu Panikop, doneli njegov proizvod, flašu lozovače, pokazali mu da lozovača ima falsifikovanu akciznu markicu i tražili od njega 3000 evra da "zaborave" stvar. Prema istom izvoru, tada su policajci "poučili" Jeličića da rakiju izveze na Kosovo, da će oni da obezbede da roba prođe punkt u Merdaru bez evidencije i kontrole, te da je posrednik u ovom poslu "spustio" cenu mita na 1500 evra, koje je Jeličić isplatio u selu Ravni.

MILIONI I KAMIONI

Jedna od konstanti tokom ovih dvadesetak godina je neprestano Jeličićevo najavljivanje famoznih 150 miliona evra koje će uložiti investitor iz Nemačke. U februaru 2003. godine Jeličić prvi put najavljuje nemačkog investitora, koji će uložiti 150 miliona evra za izgradnju dva hotela sa četiri zvezdice, sistem gondolskih žičara, eksploataciju termomineralnih izvora... U martu iste godine mediji pišu da je potpisan i ugovor, da su partneri dve nemačke firme iz Minhena (MBB UMVELSISTEME i Valter Bau AG), a Jeličić najavljuje i velike infrastrukturne radove – rekonstrukciju puta od Pojata do Brusa, gradnju ćićevačke zaobilaznice, osposobljavanje i modernizaciju aerodroma u Rosuljama...

Nakon izbora u decembru 2003, Jeličić postaje narodni poslanik u Skupštini Srbije na listi Nove Srbije, a samo nekoliko meseci kasnije, u martu 2004, javnost saznaje da za "posao stoleća" zapravo nije bio potpisan ugovor nego predugovor, pa Jeličić ponovo izjavljuje da je "za turizam na Kopaoniku zainteresovana jedna velika nemačka kompanija", i već sve isto kao i prethodne godine.

U februaru 2006. Jeličić kaže da će "uprkos pričama" gondola biti izgrađena i da za nju postoji projektna dokumentacija, a u decembru 2007. da će u projekte izgradnje turističkih centara na Kopaoniku biti uloženo "oko 150 miliona evra" i da su "već pronađeni domaći i strani investitori", da bi 11 godina kasnije, u maju 2018, na TV Kopernikusu izjavio da u Turističkom centru Brzeće "očekujemo izgradnju gondole, gde će Bela reka 1 i 2, naše najveće i najduže staze na Kopaoniku, jednom progledati, a time će i 10.000 turista koji se nalaze u Brzeću moći da koriste te ski usluge".

TEFLON PREDSEDNIK

I kao što SNS nije bio gadljiv na silne krivične prijave koje je tokom svoje karijere Jeličić podobijao, tako nisu bile gadljive ni druge stranke koje su pre SNS-a bivale na vlasti. U oktobru 2004, Jeličić na lokalnim izborima u Brusu osvaja 70 odsto glasova, a u februaru 2006. opštinski odbornici iz DS-a ponovo teško optužuju Milutina Jeličića. On je, tvrde, zaposlio 70 ljudi u opštinskoj administraciji i javnim preduzećima, troši velike pare na službena putovanja, troši milione iz opštinskog budžeta "na fantomske projekte", progoni političke neistomišljenike, a radna mesta i druge privilegije deli svojim rođacima i najbližim prijateljima, ima pozamašan kriminalni dosije a sudstvo ne reaguje, da se svi radovi u Brusu izvode bez tendera...

»

Početkom 2007. Jeličić ucenjuje Velimira Ilića i kaže da će, ukoliko ne dobije poslanički mandat, napustiti Novu Srbiju: "Velja mi je rekao da je razgovarao sa Vojislavom Koštunicom i da je zauzet stav da niko od gradonačelnika i predsednika opština ne može da dobije mandat, pošto je Republički odbor za sprečavanje sukoba interesa saopštio da su ove dve funkcije nespojive. Nemam ništa protiv toga da se držim zakona i Ustava, ali i zakon i Ustav treba da važe za sve, a očigledno je da ne važe, jer su druge stranke dodelile mandate gradonačelnicima i predsednicima opština", priča tada Jeličić "sa puno gorčine", kako piše "Politika".

Gde su bile "četiri dame iz vrha SNS-a" godinu dana? Gde je godinu dana bio Onaj Kome Je Najteže, šta je sa svim onim silnim najavljivanim "gvozdenim metlama" i "provetravanjima" SNS-a od kojih ništa nije bilo? Zlobnici bi rekli da je na kraju ispalo da je Jeličić podneo ostavku zbog toga što je cenzurisao jednu emisiju za opštinu Brus, a to je, izgleda, najveći no-no – zna ko je inače zadužen da ukida emisije

Nekoliko dana kasnije, iz DSS-a odgovaraju: Velimir Ilić svakog izgurao za predsednika opštine "ako se ima u vidu koliko je Ministarstvo za kapitalne investicije uložilo novca u opštinu Brus i koliko je Velimir Ilić svog ugleda i dragocenog vremena izdvojio da bi jednog crnoberzijanca ispromovisao za prvog čoveka u Brusu. (...) Tvrdnja Jeličića da želi poslanički mandat zbog interesa Brusa čista je demagogija, jer je on duboko zagazio u kriminalne vode i mandat mu je potreban da bi ga imunitet zaštitio od krivičnog gonjenja, pa je sasvim razumljivo što je Velimiru Iliću nudio ostavku na mesto predsednika kako bi se poslaničkim imunitetom zaštitio od robije", saopštio je tada DSS.

Par dana kasnije direktor JKP "Rasina" Vukajlović optužuje Jeličića da je falsifikovao službenu ispravu u kojoj on, direktor, navodno podnosi neopozivu ostavku. Vukajlović tada na konferenciji priča da je na osnovu "nepostojećeg klizišta" privatna firma "Velika Morava" dobila 31 miliona dinara: "Ovakvom lažnom odlukom izbegnut je javni tender i onemogućeno JKP 'Rasina' da te radove izvede za 3.605.957 dinara", rekao je Vukajlović.

Nekoliko meseci kasnije Vukajlović – i dalje kao direktor JKP "Rasine" – u avgustu 2007. podnosi krivičnu prijavu protiv Jeličića, nakon što su "Rasina" i opštinska komunalna inspekcija utvrdile da Jeličićeva privatna firma Panikop krade vodu, odnosno nelegalno troši vodu sa gradskog vodovoda, čime je JKP "Rasina" oštećena za 6,95 miliona dinara. "To su političke igre, koje nemaju veze sa stvarnošću", izjavljuje Jeličić. Inače, Jeličić je tek u novembru 2018. preneo upravljačka prava kompanije Panikop iako je to bio dužan da uradi još 2010, kada je na snagu stupio Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije. I Agencija je podnela krivičnu prijavu protiv njega u maju 2018, jer nije prijavio sve podatke o imovini.

Na izborima u maju 2008. godine Jeličić ponovo postaje poslanik na listi DSS – Nova Srbija. U novembru 2009. mediji objavljuju da Jeličić ima najskuplji automobil od svih narodnih poslanika – BMW X5. Jeličić odgovara da je oduvek vozio skupe automobile, da je rata koju plaća 540 evra, da je i pre ulaska u politiku imao privatnu firmu, da je pare pošteno zaradio, da je tužilac odbio krivičnu prijavu po kojoj je on oštetio opštinski budžet za 40 miliona dinara i da su ga gonili "iz političkih razloga".

PAPIRI U INTERESU MARODA

Nakon izbora u maju 2012, Nova Srbija ostaje bez vlasti u Brusu, a u oktobru iste godine Milutin Jeličić je uhapšen zbog sumnje da je 2006. godine "zloupotrebio službeni položaj u vezi s izgradnjom kuća oštećenih klizištima" pod sumnjom da su on i još dvojica uhapšenih oštetili Ministarstvo za kapitalne investicije Republike Srbije za nešto više od 223 hiljade evra.

U martu 2015. dolazi do promene vlasti u Brusu zbog raskola u lokalnom SNS-u. Jeličić ponovo dolazi na mesto prvog čoveka opštine, i nekoliko meseci kasnije analizira stanje na RTV Brus: "Nisam baš zadovoljan, moram da priznam, jer sam mislio da uradim više, s obzirom da se u međuvremenu i zakonska procedura iskomplikovala. Ti zakoni su se izmenili na štetu investitora jer mnogo više se traži papira i dozvola i saglasnosti, nego kad sam bio na vlasti pre 4 godine, odnosno pre 7 godina kad sam bio predsednik opštine. Jer, tada sam stvarno radio punom parom, a ti papiri, ono što se nije sredilo odmah, radilo se u hodu, tako da nisu bile tolike zabrane, nisu bili toliko veliki prekršaji da nešto odradiš a da nema dozvolu, a zna se, kad se radi u interesu naroda, u interesu građana naše opštine... Međutim, u međuvremenu zakoni su se iskomplikovali tako da sad bilo šta da krenete da radite, ako nemate dozvolu, ako nemate svako papirče, neko može da vam napiše krivičnu prijavu, i onda treba da odgovarate za nešto što nije baš u redu, ali šta da se radi, šta je tu je."

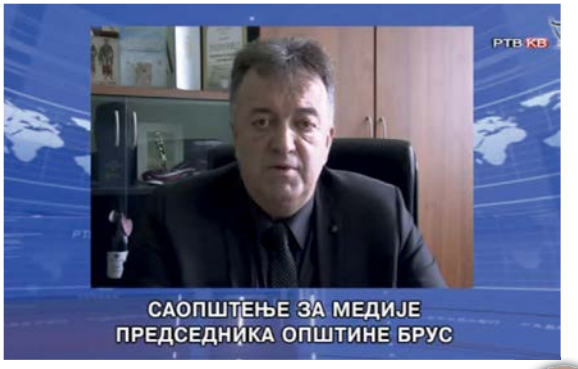
U aprilu 2016. Jeličić osvaja 53,4 odsto glasova na lokalnim izborima u Brusu. U januaru 2017. Velimir Ilić – nezadovoljan što ga Vučić već sedam meseci "zavlači" za mesto direktora Koridora – izlazi u javnost sa poznatim fotografijama ministra Zlatibora Lončara u društvu pripadnika zemunskog klana, a u avgustu Jeličić napušta Novu Srbiju i ceo opštinski odbor NS-a iz Brusa prelazi kolektivno u SNS.

Velimir Ilić je to prokomentarisao u internet-intervjuu datom za Balkan Info: "Samo ako si SNS, zaštićen si i svi tamo trče da se zaštite. Svi lopovi trče na jedno mesto da se zaštite. Mene zove predsednik Brusa i kaže 'znaš šta, prop'o sam, najeb'o sam ako ne potpišem pristupnicu, uhapsiće me odma', našli mi ovo, našli mi ono'. Pa što si krao, brate?" ¶

RADMILO MARKOVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Jedna politička kastracija

Jutka nije samo pokušavao da sakrije sopstvene svinjarije i ponašanje seksualnog predatora. Njegov seksting je otkrio mnogo detalja o tome kako po Srbiji vladaju ti mali partijski feudalci

Retko se dešava da jedna TV emisija ima direktan uticaj na život u Srbiji. To se desilo sa emisijom "Život priča" autorke Tanje Vojtehovski na televiziji Prva. Njena gošća bila je Marija Lukić, jedna od žrtava predsednika opštine Brus, famoznog Milutina Jeličića Jutke. Nakon godina seksualnog uznemiravanja, a zatim i par godina šikaniranja kada su njegove žrtve odlučile da progovore, danas je najupornija ostala samo Marija, koja je u TV emisiji opisala kako izgleda život u malom mestu kada ste izloženi neverovatnim pritiscima.

Detalji više nego očiglednog maltretiranja danas su manje-više poznati javnosti, a ostale žrtve su pod pritiskom jedna po jedna odustajale ili su njihove optužbe otpadale u sudskim marifetlucima i pravnim začkoljicama. Međutim, upornost jedne žene uz medijsku podršku, mora se reći, lista Blic i emisije Tanje Vojtehovski dali su određene rezultate. Prvi znak da je Jutka "na ledu" bio je upadljiv nedolazak predsednika Vučića u Brus, kada je obilazio kruševački kraj. Međutim, do kulminacije javnog nezadovoljstva došlo je zbog prekida programa u Brusu, kada je neko presekao kablove za struju u Domu kulture baš tokom emisije "Život priča". Lokalni provajder je potvrdio da su Jutkini ljudi zvali, pretili i presekli napajanje.

Na sreću, ima i drugih operatera u Brusu, tu je i internet, tako da ovaj slučaj predstavlja očajnički pokušaj da se kontroliše medijski prostor Brusa. Slična situacija je bila i sa distribucijom novina, pa kad "Blic" piše o Jutki, onda radnici komunalnog preduzeća porane i pokupuju sav tiraž po kioscima u Brusu. Nušić se negde na nebesima sigurno smejao!

Ovaj primitivni način "jutkizacije" medija pokazao je opsesiju svake vlasti slobodom medija. Čak i kada se, zahvaljujući savremenim tehnologijama, mogu pronaći i sudu prikazati SMS poruke (naročito kada ih dobijete 15 000 za dve godine), ili FB nalog koji vam hakuju partijski botovi, kada komunalci kupuju novine da narod ne čita, a postoji onlajn izdanje, i konačno, kada 2019. voda prodre u koaksijalni kabl ili nestane struje samo u jednoj zgradi – Jutka neće odustati od potrebe za kontrolom. To me ponukalo da razmišljam kako u njegovom ponašanju ima nečeg više od pukog inata ili nekontrolisanog libida.

Jutka nije samo pokušavao da sakrije sopstvene svinjarije i ponašanje seksualnog predatora. Njegov seksting je otkrio mnogo detalja o tome kako po Srbiji vladaju ti mali partijski poverenici, mali partijski feudalci koji godinama i decenijama menjaju stranke, ali ostaju na vlasti. Oni kontrolišu trošenje opštinskih para, oni kontrolišu zapošljavanje u državnoj službi, oni dele pomoć na kašičicu po sopstvenim kriterijumima i oni od privatnika mogu da uzimaju reket. U toj svesti pomračenoj nekontrolisanom moći javlja se još jedna potreba – feudalno pravo prve bračne noći, vlasništvo ne samo nad sudbinama podanika, već i vlast nad ženskim telom. Jutka je partijski velikaš.

Kada je baš, baš pukla bruka, izgleda da se njegova sudbina rešila bukvalno preko noći, odlukom patrijskog biča koji je fijuknuo iz Beograda. Naravno, Jutkin alibi je politički jer je napad na njega – kako reče u ostavci – napad na Aleksandra Vučića. Ovakva ostavka je takođe očekivana jer je čak i predsednik posredno potvrdio moje sumnje komentarišući ovaj slučaj. Jutka je postao problem onog trenutka kada je zasmetao partiji, jer ispade da je seks patrijski neprijatelj broj jedan kada se sazna da posao dobijate preko partije ili seksa sa Jutkom. Članstvo se podrazumeva.

Posebno mi je neverovatan opis lika i dela Jutke, koji je pre članstva u SNS-u samostalno pobeđivao na lokalnim izborima u nekoliko navrata, kako reče Vučić. To bi, valjda, trebalo da znači kako je moralna gromada i superpolitičar, ali će pre biti da je apsolutni gospodar svih poluga vlasti. Drugo opravdanje je još besmislenije pošto se tiče tajminga Jutkinih dela. On je, da izvinete, smarao i maltretirao žene pre nego što je ušao u SNS, čime članstvo u stranci postaje nalik krštenju koje spira sve prethodne grehove. Možda je u pravnom smislu zaista tako. Vilhelm Rajh je takođe kroz Jutkin slučaj dobio potvrdu svoje teorije o vezama između seksa i politike. U Jutkinom slučaju se veoma jasno vidi da je moć ono što inicira njegove libidinozne tikove. A moć, opet, u Srbiji dolazi isključivo od politike. Politička moć je falusnog tipa, rezervisana za muškarce koji će – da izvinete – mlatikurčiti po Brusu ili negde drugde u Srbiji. Konzervativna sredina će, opet, svu krivicu svaliti na žrtve, na žene, jer na jednoj od grupa na društvenim mrežama koje podržavaju Jutku doslovno piše – "dok kučka ne mahne repom, kučak ne naskače". Žena je niže biće, objekat bilo seksa bilo politike.

Konačno, saznali smo da su u SNS postojale, kako reče Vučić, "dve škole mišljenja", kao da se radi o akademskoj raspravi dva filozofska kružoka. Pobedila je "ženska struja", na sreću, ako se "ženskim" može smatrati politički pragmatizam i krizni menadžment. Dakle, Jutka je doživeo simboličnu političku kastraciju, sudska presuda se još čeka. ¶

Slučaj žene M

Fotografije: Marija Janković

“Suočena sa zidom, imala sam opcije – ili odlazim i menjam državljanstvo, ili menjam ovo društvo. Izabrala sam ovo drugo. Radim ono što bi trebalo da radi naša premijerka, a ona ima mnogo više moći za promenu društva. Nezavisno od onoga što ja želim, borim se za izbor za druge ljude”

Negde pred kraj 2016. u Skupštini Srbije, poslanik Srpske napredne stranke Aleksandar Martinović čita, zgražavajući se i optužujući opoziciju, delove nekog udžbenika u kojem piše da “nema dokaza da roditelji utiču na seksualnost dece jer ima primera i homo i hetero seksualne dece iz homo i heteroseksualnih brakova”, svaki put glasno naglašavajući “homo” u rečenici. Maja Gojković ga prekida, oboje su pomalo zbunjeni, dok ona skoro ne prošapuće, pravdajući se nekom: “Ne mogu, Ana je tu.” Ta nesamerljiva količina licemerja, u ovom slučaju skoro pa komična, (p)ostala je nešto normalno.

Takođe, merila koja na sebe primenjuje vlast toliko su daleko od onoga šta je dozvoljeno “običnom” građaninu i građanki da često deluje da živimo u paralelnim svetovima.

“Milica Đurđić, partnerka premijerke Srbije Ane Brnabić, rodila je u sredu 20. februara sina koji će se zvati Igor”, glasila je vest od pre dve nedelje koju su, inače poslovično homofobni, prorežimski tabloidi, preneli bez ikakvih suvišnih komentara (dok su društvene mreže vrvele od odurnih povika mržnje, što opet govori o atmosferi u društvu). Predsednik Srbije je čestitao rođenje sina premijerki ne trošeći ni reč na to da, po ovdašnjim zakonima, Ana Brnabić svom detetu nije ništa – da ne može da uzme bolovanje ako se ono razboli ili da ga upiše u školu; ne trošeći ni reč na sve druge ljude u Srbiji koji žele dete, ali ne mogu da ga imaju.

Nekoliko dana pre toga, Marija Ratković, teoretičarka kulture i medija i kolumnistkinja, objavila je na sajtu Peščanika tekst “Jastuk pod haljinom” gde je pisala o svom životu, o svojim pokušajima da, kao žena kojoj je pre dve godine, zbog kancera, urađena radikalna histerektomija (operacija kojom se odstranjuju materica i jajovodi), sačuva svoje jajne ćelije, odnosno mogućnost da jednog dana bude majka. Zakon to nije dozvoljavao.

Sa njom razgovaramo o svim onim problemima i etičkim pitanjima koja nam ostaju nakon što se slegne prašina o premijerkinom detetu, o roditeljstvu kao privilegiji, o odnosima lekara prema pacijen-

“Osetila sam kako je to kada se suze horizonti i svest, bila sam luda od ljubavi i spremna na sve za neko nerođeno dete, osetila sam očaj koji sad dok govorim oseća tako mnogo ljudi u Srbiji...”

tima, o (ne)izborima i očaju, o zakonima, onima koji ih krše i onima koji su iznad zakona i, konačno, o onome šta bi trebalo i moralo da se menja.

PODSMEH I PATERNALIZAM

U prvom trenutku sam se borila da, pre odstranjivanja jajnika, sačuvam jajne ćelije. Dočekao me je podsmeh lekara, uz komentar “gde ćete sa njima posle, bez materice”. Veliki problemi sa kojima sam se suočila bila su i gruba, nestručna i cinična mešanja u moje duboko lične odluke: “Da si do sada htela dete, rodila bi”, “imaš 35 godina, ti si već u menopauzi”, “uostalom, usvoji” – kao da su deca za usvajanje samo opcija za nuždu. Otišla sam iz te bolnice jer odbijam lečenje tamo gde ne postoji elementarno poštovanje mog dostojanstva. Tako je krenula moja zdravstvena turneja po Srbiji i inostranstvu koja je pre svega – potraga za mogućnostima.

Svako ko se suoči sa dijagnozom, ima pravo na informacije i zakonska obaveza lekara je da objasne koja je bolest u pitanju, koje su opcije u okviru te i drugih ustanova, kao i prognoze tipova lečenja. Kod nas se lekari igraju boga, svode svoju zakonsku obavezu na nivo dobre volje, tipa “mogu da ti ostavim jajnik”. Mene nije zanimalo da lekari izlaze u susret mojim željama, već da mi predoče naučne i zakonske mogućnosti i njihove cene i rizike. Bez ikakvog paternalizma ili moralističkog mešanja u to da li ću ja i kako da planiram porodicu.

MOGUĆNOSTI KOD NAS

U Kliničkom centru postoji mogućnost kriogenizovanog čuvanja jajnika odnosno tkiva jajnika. Reč je o savremenoj proceduri gde se onkološkim pacijentkinjama izvade jajnici i, nakon zračenja, po potrebi se vraćaju u njih ili se iz tkiva jajnika u laboratorijskim uslovima gaje jajne ćelije. Uz operaciju, za mene to nije bila opcija, u svetu je veoma malo dece rođeno tako, a u procesu surogat materinstva – još nijedno. Na kraju sam izabrala najrealniju i najjeftiniju opciju – da sačuvam jajnike, u sebi.

Ali u trenutku dok pokušavam da sačuvam jajne ćelije, surogat materinstvo je eksplicitno zabranjeno, i stoga žena koja ostane bez materice nema mogućnost da ih sačuva – o trošku osiguranja koje je uvek uredno plaćala. Nevolja je što se na operaciju odstranjivanja materice i jajnika odlazi jednom, a proces je ireverzibilan. Šta to znači? Meni od Građanskog zakonika zavisi budućnost, najdirektnije zavisim od toga šta se glasa u Skupštini, a nisam sigurna da kod onih koji odlučuju uopšte postoji svest o meni ili mnogim parovima u sličnoj situaciji. To je neprihvatljivo i suštinski znači da nemamo izbor, i da ako želimo pomoć u reprodukciji, moramo da izbegavamo ili kršimo zakon.

Odluka o roditeljstvu je emotivno suviše jaka odluka, barem kod nas u društvu. Bilo da je reč o homoseksualnim ili heteroseksualnim parovima ili čak ljudima koji su sami, kada požele da imaju decu, ne postoje granica i rizik koje neće podneti. Ali meni nije normalno da se gleda blagonaklono na transplantaciju materice koja može da bude fatalna po majku i dete, a da se na surogat gleda kao na nešto pogano. Naši zakoni se bave apstraktnim slučajevima i etičkom gimnastikom, a ne razumeju procese koji su odvijaju u ljudima u situacijama teških bolesti, kad žele partnerstvo ili potomstvo...

“Mi smo došli do ekstremnog trenutka licemerja gde imamo kampanje za izmišljanje slogana za roditeljstvo, a istovremeno država okreće leđa ljudima koji pišu molbe za pomoć, u želji za roditeljstvom koja već postoji”

NUŽDA ZAKON – GAZI

Kada je reč o gej i lezbijskim partnerstvima, promeni pola, reprodukciji... sve su to pitanja gde je svaki dan gubljenje vremena. Ako imaju bilo kakvu realnu opciju, ti ljudi će posegnuti za njom. Neće pitati zakon da li mogu da ostvare svoje najdublje životne želje.

I tu dolazimo do “prve bebe Srbije”. Potpuno razumem te dve žene koje nisu imale vremena da zakonska regulativa dođe kao vila i ispuni im želje. Ali ko ima novca, danas sedne u avion i ode u Los Anđeles, plati sve i ćao. Čak i ne mora da krši zakon, bogati i moćni su uvek iznad njega. Nedavno, čestita se rađanje deteta, a žmuri se na zajednicu iz koje je to dete poteklo, smejemo se u lice drugim gej roditeljima i njihovim po svemu razložnim željama – da budu zakonski roditelji, da vode dete na more, da imaju prava na posete u slučaju razlaza ili da detetu ostave stan. Da ljubav koju oni žive negde bude zapisana, da smeju da prijave nasilje, da ne žive u strahu od krivične prijave ili oduzimanja deteta. To nije pitanje hira, nego ravnopravnosti. Zakon treba da oslika život, a ne da život guramo u tesne i sumnjive zakonske okvire i rupe.

Zakon krše oni koji nemaju mogućnosti. Osetila sam kako je to kada se suze horizonti i svest, bila sam luda od ljubavi i spremna na sve za neko nerođeno dete, osetila sam očaj koji sad dok govorim oseća tako mnogo ljudi u Srbiji... Zato je ključno da ljudi imaju legalni izbor, to jest izbore.

Čitala sam na forumu o surogat majci koja je mesecima nosila jastuk ispod haljine da bi delovalo da je trudna. Slika tog jastuka me i dalje proganja, to je najniža tačka koliko zakon može da ponizi ženu. Ta žena nije to činila zato što je poremećena ili da udovolji okolini, već zbog realnog straha da će joj oduzeti dete. Ljudi koji grubo krše zakon – bilo »

da je reč o ilegalnom surogatu, ilegalnom usvajanju ili ilegalnom abortusu – često su samo previše očajni.

DRŽAVA VS. GRAĐANKE

Mi pitanja reprodukcije moramo da proširimo na biopolitiku – državnu i svaku društvenu regulaciju bioloških procesa. Iskreno mislim da ne postoji dovoljan društveni interes da se rešavaju biopolitička pitanja, jer su u Srbiji ljudi koji se suočavaju sa tim skrajnuti i diskriminisani, bilo da govorimo o borbi pacijenata za lekove, humanije procedure u lečenju ili odluke o životu i smrti. Svaka borba tako postaje individualna, i onda su nevidljive i potrebe žena sa invaliditetom, i potrebe starijih sugrađana ili onih koji boluju od retkih bolesti – kao da su svi unapred precrtani.

Sad kad mi je izvađeno nekoliko organa, imam pravo na invalidsku penziju. Ali kada bih ostvarila svoje pravo na penziju, automatski bih izgubila mogućnost da usvojim dete. Ironija je da je ista osnova mog invaliditeta i želje za detetom – nemanje materice. Zakon to ne vidi.

To je zakonsko slepilo za stvarne probleme ljudi.

Svaki zakon polazi od toga da se spreči zloupotreba, kao da je država u nekom antagonizmu sa nama, kao da živim da prevarim državu. A zapravo, samo želim da živim tu i da imam jednaka prava kao drugi ljudi, da ostvarim neke biološke procese. Sistem posmatra ljude kojima navodno pomaže kao one koji će da zeznu državu, a zaboravlja se da mi svi tražimo pomoć kad nemamo iste šanse i smisao pomoći je da ispravi nepravdu.

Normalno je da neko za asistiranu trudnoću traži pomoć države, jer tako se stvaraju državljani. Ne mogu da zamislim da neko na mestima odlučivanja veruje da ljudi koji žele da budu roditelji u stvari hoće da prevare državu, pa će oni ići na više veštačkih oplodnji iz besa. Cilj je rođenje deteta, ne korist druge vrste. Zakon ne vidi te ciljeve, pa žene bez dovoljno informacija idu krišom i na do pet stimulacija godišnje, unište svoje zdravlje – dobiju insulinsku rezistenciju, dijabetes ili potpomognu stvaranje raka dojke ili jajnika. Mi smo došli do ekstremnog trenutka licemerja gde imamo kampanje za izmišljanje slogana za roditeljstvo, a istovremeno država okreće leđa ljudima koji pišu molbe za pomoć, u želji za roditeljstvom koja već postoji.

U tom trenutku, dok se govori o sloganima, obijam pragove da vidim koje su moje mogućnosti da se ikada u životu reprodukujem, a država me smatra – kao stabilnu obrazovanu ženu – glavnim neprijateljem. Uvek se govori o razmaženosti žene koja već pre tridesete nema puno dece, a niko ne misli da sam dok sam se obrazovala i radila – stvarala stvarno okruženje za porodicu.

MENJATI DRUŠTVO ILI POBEĆI

Naša država je spremna da žene prisiljava na trudnoću, da ih zastrašuje, da produkuje neželjenu decu, dok zatvara oči nad ljudima koje decu žele. Uzrok tome je što su pozicija žene, žensko telo ili želja u patrijarhalnom društvu nebitna. Žene i njihova tela su eksploatisane na svakom koraku. Društvo ne vrednuje ženu, već je instrumentalizuje kroz ulogu majke i posmatra je čak i zakonski – samo kroz matericu. Bez obzira na to što sam uspešna, živim pod pritiskom da će društvo muškarca koji bude sa mnom smatrati herojem-mučenikom koji se pomirio sa gubitkom svojih privilegija i usudio se na put bez povratka jer mu neću "podariti porod". To je previše tereta za bilo koga.

Suočena sa zidom, imala sam opcije – ili odlazim i menjam državljanstvo, ili menjam ovo društvo. Izabrala sam ovo drugo. Radim ono što bi trebalo da radi naša premijerka, a ona ima mnogo više moći za promenu društva. Nezavisno od onoga što ja želim, borim se za izbor za druge ljude. Istovremeno mora da se promeni čitav set zakona – da asistirana reprodukcija ne uništava ljude finansijski i zdravstveno, da nestanu ograničenja u godinama jer mladost nije garant zdravlja, da gej partnerstva budu ozakonjena, da surogat bude legalan, a ne da restrikcijama produkujemo zloupotrebu, lažne brakove i emigraciju.

ŠTA DA SE RADI?

Pre svega, potrebno je da se surogat ne odvaja od procesa doniranja jajnih ćelija i sperme, jer su materica, spermatozoidi i jajna ćelija tri jednaka činioca da dete nastane, bez jednog od to troje ne postoji rođenje deteta. Zatim, da se svi etički problemi – rešavaju. Etička pitanja su teška, ali nisu nerešiva – nismo prva zemlja koja se s tim susreće. Apsolutno osnovno jeste da žena i njen život i dostojanstvo budu u fokusu. Svi zakoni vezani za zdravlje i reprodukciju moraju da budu socijalni, levičarski i humanistički, u interesu zdravlja i dobrobiti ljudi.

Tu je i fleksibilizacija usvajanja. Ideja da je prototip idealnog usvojioca osoba između 20 i 35 godina, u srećnoj vezi od pet godina i kreditno sposobna jeste bajka o jednorozima. Govorim o fleksibilizaciji koja u svojoj osnovi ima humanističke metode, a ne o komercijalnom principu *cash and carry*.

Najstrašnije je pretvaranje biopolitičkih procesa u usluge, bilo da govorimo o kontracepciji, rađanju ili doniranju organa. Moramo da imamo socijali-

“Svaki zakon polazi od toga da se spreči zloupotreba, kao da je država u nekom antagonizmu sa nama, kao da živim da prevarim državu. A zapravo, samo želim da živim tu i da imam jednaka prava kao drugi ljudi, da ostvarim neke biološke procese. Sistem posmatra ljude kojima navodno pomaže kao one koji će da zeznu državu, a zaboravlja se da mi svi tražimo pomoć kad nemamo iste šanse, i smisao pomoći je da ispravi nepravdu”

stički model javnog zdravlja i da zakoni prate savremeni život, a ne da obnavljaju srednji vek.

Simbolično, baš na dan svesti o HPV virusu, 4. marta, osnivanjem Centra za biopolitičku edukaciju, otpočela sam rad na kulturalnim, političkim, pravnim, filozofskim, moralnim i etičkim aspektima ljudskih praksi. Želim da iz optike humanih vrednosti okupim stručnu javnost i zainteresovane grupe i pojedince i da onda zajedno učimo i proizvodimo znanje, vođeni pre svega vrednostima za koje se zalažem bezmalo ceo život. Jedna od prvih akcija je stvaranje svesti da HPV vakcina treba da bude dostupna i uključena u zdravstveno osiguranje svih mladih, da država pomogne svima koji požele da se zaštite od raka. Prema navodima Svetske zdravstvene organizacije, možemo zaustaviti dalje oboljevanje od raka, i tu nema nedoumica i rasprava. Mi danas imamo lek koji predstavlja civilizacijsko dostignuće borbe protiv raka, a to je valjda prioritetni zajednički cilj, izražen u Nacionalnom programu za borbu protiv raka.

O SUROGAT MAJČINSTVU

Pravna pitanja surogata oslikavaju ostale regulative tih država. Na primer, u Velikoj Britaniji je surogat majka često majka iz trećeg sveta, pa u osnovi ograničavanja surogata leži ideja da se surogat majci onemogući dobijanje državljanstva. U Francuskoj je surogat apriorno zabranjen zakonom. U nekim zemljama je – neregulisano.

U otvoreno kapitalističkim zemljama, poput nekih država SAD, tačno se znaju cene – jajne ćelije, spermatozoida, surogata. A kad govorimo o surogatu koji ne uključuje plaćanje, postoje zemlje u kojima rođake mogu da rađaju za drugog, i one navodno tradicionalnije gde je to izričito zabranjeno, kako se ne bi komplikovali odnosi u porodici. Načelno svaka od ovih odluka ima smisla, ali nema jednostavnih rešenja u polju biopolitike.

NEVIDLJIVI RAD ŽENA

Kada govorimo o finansijskoj nadoknadi gestacijskog rada, o troškovima, ne govorimo o bogaćenju već o nadoknadi realnih troškova – pregleda, ishrane, razlike u zaradi koju žena usled trudnoće pretrpi. Tu postavljam ključno pitanje: zašto ti realni troškovi nisu nadoknađeni svim ženama? Žene ne rađaju decu samo sebi, već i društvu. Zašto samo surogat majke da imaju te troškove refundirane? Slično je sa pitanjem neplaćenog rada. Tek kada ga plaćamo kuvarici, čistačici i sobarici, shvatamo koliko stvarno košta ono što bake i majke rade iz ljubavi, i onda vidimo da celo društvo počiva na tom nevidljivom i neplaćenom radu žena. Pitanje uvođenja i regulacije surogata, pogotovo finansijske, kao i istraživanje realnih troškova, može i treba da otvori pitanja realnih troškova materinstva. To je ulaganje u budućnost zemlje, a ne socijalno davanje milostinje za trudničko i porodiljsko. Ako je državi stalo do toga “da nas bude više”, bilo bi super da to pokaže ulaganjem.

ETIČKI PROBLEMI

Kada je reč o surogatu, postoje mnogi etički problemi, ali oni nisu ni nalik onome što se pojavljuje u Hallmark filmovima – surogat majka je rodila dete i hoće da ga zadrži. Prvi surogat problem zove se slučaj bebe M (*Baby M*, rođena je 1986. godine, o tome je snimljen i film istog naziva) i odnosi se na to da žena nije želela da se odvoji od novorođenčeta, a dilema je rešena odlukom o posetama, nalik na one pri razvodu. Problem je i navođenje poznatih slučajeva surogata odnosno uporno medijsko estradizovanje tog procesa, svođenje na domen usluga, poređenje sa prostitucijom – iako je taj proces sličniji transplantaciji organa jer podrazumeva stroge uslove, medicinske testove i podudarnost, ograničen broj pokušaja.

Po mom mišljenju, dominantan etički problem surogata je, kao i inače u društvu, pitanje – ko donosi odluku o prekidu trudnoće. Ako je predviđen prekid iz medicinskih razloga, ko donosi tu odluku – žena koja nosi dete ili zakonski roditelji, možda država? Poznato je nekoliko slučajeva gde su pravni roditelji odlučili da ne žele nastavak trudnoće, dok je surogat majka bila protiv. Da li žena koja rađa za druge treba da ostane sa jednim ili dva inicijalno neželjena deteta, koje možda nema uslova da gaji? Da li je odluka pravnih roditelja iznad toga?

Moramo da mislimo kako da ženama očuvamo pravo da raspolažu telom, a danas to pravo ugrožavaju i crkva, i država, i društvo i porodica. Ukoliko žena nije u fokusu – mi ubrzo imamo scenario *Sluškinjina priča* po romanu Margaret Atvud.

Ali, desne politike i usvajanje pretvaraju u *Olivera Tvista*, a brak u *Nečistu krv* i tako dalje. Istorija čovečanstva ima kontinuitet normalizacije i ozakonjenog nasilja nad ženskim telom. Problemi institucije braka se ne rešavaju ukidanjem, pa tako ni zloupotreba kroz surogat ne može da se ograniči anatemom i zabranom.

Važno je naglasiti da se zabranom surogat ne ograničava, već prelazi u sivu i crnu zonu. Zakonskom regulacijom se zapravo sprečavaju razne vrste zloupotreba, a ne obrnuto. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

KOPERNIKANSKO

Svi vlasnici velikih medija sa nacionalnom frekvencijom postali su lokalni preduzetnici – Željko Mitrović, Predrag Ranković zvani Peconi i, na kraju, Srđan Milovanović zvani Srki Kopernikus. Ovakva "dinamika" je konačno ogolila scenu do kraja jer sada ne postoje ni naznake da bi u Srbiji mogla da postoji TV stanica sa nacionalnom frekvencijom čija uređivačka politika u oblasti informativnog programa nije u skladu sa interesima Aleksandra Vučića

Ko je bio Nikola Kopernik?

Iako ovo nije rubrika iz poznavanja istorije nauke, za to znamo iz osnovne škole kada smo učili o heliocentričnom sistemu. Mada i sam školovan u okrilju katoličke crkve, ovaj veliki poljski naučnik gledao je drugačije na stvarnost od svojih savremenika i nije dozvolio da ga zavara ono što je video svojim očima: Zemlja se okreće oko sebe i oko Sunca, a ne obrnuto.

Oni koji su zaboravili ovu lekciju iz škole ili ne popunjavaju ukrštene reči i ne gledaju kvizove, za pojam Kopernik saznali su po kablovskoj televiziji i distributeru kablovske opreme preduzeću Kopernikus, krštenom – nadamo se – prema latinskoj verziji prezimena velikog poljskog naučnika.

Srđan Milovanović (52 godine, rodom iz Niša) nije bio spreman da odgovori na pitanje zašto je baš ovo ime odabrao za svoju kompaniju kada je tamo negde u devedesetim započeo sa privatnim preduzetništvom. Na pozive ovog novinara nije odgovarao i drži se tog principa već nekoliko meseci unazad – baš od trenutka kada je dospeo "u žižu" interesovanja javnosti u Srbiji. Naime, u vrlo kratkom vremenskom periodu bio je učesnik u dvema ogromnim poslovnim operacijama koje bi mogle da na duge staze suštinski promene celokupnu srpsku "medijsku galaksiju": to je mešavina državnog giganta Telekoma i kompanije Srđana Milovanovića Kopernikus Tehnolodži, kao jedne od planeta u njegovom poslovnom i preduzetničkom portfoliju.

Telekom je najpre kupio firmu Kopernikus za 200 miliona evra, pravdajući investiciju potrebom da zauzme značajniji prostor na polju digitalnih usluga i suprotstavi se do tad dominantnom SBB-u, a potom je Milovanović kupio Antena grupu, grčkog preduzetnika Teodorasa Kirjakua za gotovo isti iznos.

U jednom danu, izgledalo je da je Srđan Milovanović bio najimućniji Srbin sa najmanje 100 miliona evra u džepu (drugih 100 je navodno plaćeno investicionom fondu Abris, predstavljenom kao partner koji je godinu i po dana ranije dokapitalizovao Kopernikus; zanimljivo je da je fond iz Poljske, baš kao i naučnik koga pominjemo od početka), a nedugo zatim postao je jedan od najzaduženijih Srba, koji u kratkom periodu treba da vrati 85 miliona evra pozajmljenih od banaka da bi "završio priču" sa Antena grupom.

Kada je Sunce napokon svanulo, na medijskom nebu Srbije mapa zvezda izgledala je drugačije: konačno su svi vlasnici velikih medija, sa nacionalnom frekvencijom bili lokalni preduzetnici – Željko Mitrović, Predrag Ranković zvani Peconi i Srđan Milovanović zvani Srki Kopernikus.

Ovakva "dinamika" je konačno ogolila scenu do kraja jer sada ne postoje ni naznake da bi u Srbiji, u ovom trenutku, mogla da postoji TV stanica sa nacionalnom frekvencijom čija uređivačka politika u oblasti informativnog programa nije u skladu sa interesima Aleksandra Vučića.

Ono što se ranije možda i krilo i što je moglo da se pravda time da Prva TV i O2TV (ex-TV B92) nisu ni na koji način u direktnoj vezi sa državom ili ljudima koji su povezani sa Vučićem jer je vlasnik bila grčka kompanija, sada je očigledno uprkos insistiranju na tome da je reč o čistom i legitimnom biznisu. Veze novog vlasnika dveju TV stanica sa nacionalnom frekvencijom i ovog režima jasne su i jedno što je potrebno objasniti i dokazati jeste da je cela operacija bila sinhronizovana i usmerena na to da se druga, "neprijateljska" strana, oličena u kompaniji Dragana Šolaka, ne dočepa ovih TV kuća.

OTKUD SRKI I ŠTA JE KOPERNIKUS

Nadimak "Srki Kopernikus" postao je toliko vezan za ovog elektroinženjera iz Niša, da ga tako oslovljava i predsednik SNS-a i Srbije Aleksandar Vučić u javnim nastupima. Poslednji put kada je gostovao u jutarnjem programu TV Prva.

"Poznajem Srkija Kopernikusa 25 godina...", pričao je Vučić u delu u kome je želeo da voditeljima "ukaže" kako novog gazdu moraju da poštuju iako su se svim silama trudili da Junajted grupa Dragana Šolaka kupi Antena grupu.

S druge strane, Milovanović je više puta govorio da nema nikakve veze sa strankom u kojoj je njegov rođeni brat poverenik za grad Niš, čak je govorio da ni sa Vučićem nikada nije imao nikakve veze ni komunikaciju. Čini se da su se baš krajem februara upoznali kada je došao na TV Prva u "Jutro sa Jovanom i Srđanom", koji su u programu zahvalili predsedniku SNS-a i Srbije na činjenici što je njegov dolazak doveo do toga da se i oni upoznaju sa novim vlasnikom kompanije za koju rade.

Evo šta se zna o istoriji poslovanja ovog tajanstvenog čoveka.

Kopernikus Technology d.o.o. Beograd osnovan je 10. avgusta 1998. godine. Od osnivanja pa do 2002. osnovna delatnost bila je prodaja satelitskih antena, klima

POSLOVANJE

uređaja i audio i video-uređaja. Od 2002, pored uvoza i distribucije elektronskih uređaja i opreme postaju i uvoznik i distributer opreme za kablovsku televiziju (kablovskih stanica, pojačivača i svih vrsta kablova). Od 2004. su i u poslu kablovskih telekomunikacija, odnosno, pravljenja mreže korisnika kablovske televizije. Za sebe kažu da poseduju sve neophodne licence za projektovanje i izvođenje radova u telekomunikacijama, pristupačnu cenu priključenja, efikasno održavanje mreže, visoki kvalitet signala za svakog korisnika i kratke rokove izgradnje. Društvo je 2006. godine već imalo klijente u Ćupriji, Paraćinu, Topoli, Melencima, Lazarevcu, Irigu, Novom Sadu, Nišu, Leskovcu, Aranđelovcu, Rumi, Sremskoj Mitrovici, Vladičinom Hanu i Bajinoj Bašti.

U periodu 2007–2008. Kopernikus KDS je duplirao broj korisnika, tako da je 2008. završio kao drugi po veličini kabl operater u Srbiji. Od 2008. proširuje portfolio svojih usluga uvođenjem interneta. U periodu 2009–2012. Kopernikus KDS nastavio je sa izgradnjom sistema na novim teritorijama – uglavnom na jugu Srbije.

U prvoj godini vlasti SNS, 2013. godine, Društvo uvećava postojeću mrežu kablovskih distribucionih sistema na teritoriji cele Srbije, odnosno, u sledećim gradovima: Novi Sad, Beočin, Irig, Vrdnik, Ruma, Sremska Mitrovica, Laćarak, Stara Pazova, Nova Pazova, Novi Ledinci, delovi Beograda, Bajina Bašta, Lazarevac, Aranđelovac, Topola, Lajkovac, Smederevo, Svilajnac, Veliko Gradište, Bor, Zaječar, Negotin. Jagodina, Ćuprija, Paraćin, Ražanj, Aleksandrovac, Svrljig i druga mesta. Ovo dosadno nabrajanje opština i gradova po celoj Srbiji treba da pokaže kako je ovaj operator imao razgranatu mrežu korisnika širom Srbije što je bio jedan od argumenata kada se Telekom odlučio da ga kupi u jesen 2018. za 200 miliona evra.

Foto: Promo

Društvo je u junu 2011. godine kupilo 71 odsto kapitala društva "Elektrotehna" ad Niš. U međuvremenu je postepeno otkupljivalo akcije, da bi u junu 2014. imali 90 odsto akcija i krajem godine postali stopostotni vlasnik kapitala "Elektrotehne" ad.

U decembru 2014. godine kupljen je softver za OTT (over the top) sistem koji omogućava svakom korisniku interneta, bez obzira kod kog je provajdera "zakupio" internet, da prati ogroman broj TV kanala i još niz servisa koji OTT servis omogućava (video-klub, keč ap TV, pomeranje sadržaja i gledanje programa unazad do 72 h). Takođe, radili su na razvoju platforme za smart TV, čime bi svi ovi prijemnici bili u mogućnosti da jednostavnim priključkom na internet bez priključka na kablovsku ili na antenu za prijem signala iz etra omoguće gledanje velikog broja TV kanala. Ugovor sa kompanijom Samsung potpisan je 2014, a time je omogućeno da na svakom novom TV bude fabrički instalirana aplikacija za Kopernikus OTT.

U 2014. potpisani su i strateški važni ugovori sa Telenorom i VIPom o rentiranju dva para optičkih vlakana (na 15 godina sa VIPom i na 25 godina sa Telenorom). Dalje, društvo dobija licencu za operatora javne govorne usluge koja omogućava da se bavi fiksnom telefonijom. U 2017. društvo je započelo proces digitalizacije svih korisnika kako bi se omogućio viši nivo kvaliteta usluge, a usluga fiksne telefonije uvedena je tokom 2018.

U zbiru, priča o Srkiju Kopernikusu maltene je priča o Ilonu Masku, osnivaču kompanije Tesla, jedne od najznačajnijih tehnoloških kompanija u svetu, samo u ovim našim okvirima. Možda je i Milovanović imao na umu tog preduzetnika kada je osnovao kompaniju koja nosi ime »

jednog od najvećih naučnika pre modernog doba.

U relanosti, Milovanović je iskoristio momenat i na pravi način širio svoj posao kablovskog operatera uporedo sa najvećim igračima, trudeći se da im ne stane na put, bar do 2012. Kako je svojski pomogao SNS-u ustupajući im jedan kablovski kanal na skoro godinu dana gde su oni kreirali svoj *fake news* program bez prekida, posle dolaska na vlast naprednjaka činilo se da će njemu pripasti nacionalna frekvencija zbog "zasluga za partiju".

To se nije desilo ni 2013. ni 2014. iako su obećanja bila "čvrsta": KCN je ostao samo na kablu i jedino po čemu su gledaoci mogli da upamte taj kanal bila je emisija "KCN sport" Dejana Anđusa, koja je ubrzo postala top političko-sportski TV šou u Srbiji sa visokim rejtingom.

Uprkos tome, Milovanović se nije ni okrenuo kada je Anđus bio uhapšen u leto 2017. niti mu je docnije ikada ponudio da se vrati na TV stanicu za koju bez njega niko ne bi znao. Pored Anđusa, progurao se i Vladimir Đukanović, visoki funkcioner SNS-a, jedan od najradikalnijih u svojim stavovima; on i danas vodi svoju jutarnju emisiju "Na kafi sa Đukom".

MALO POLJSKA, MALO ČEŠKA

Srki Kopernikus je krenuo od prodavca klima uređaja i električara i popeo se do čoveka koji se odmara u Dubaiju, gradi po celom Beogradu i može sebi da priušti mafijaške obračune u svom hotelu, kao kada je na večeri u hotelu Prag bio ranjen njegov prijatelj Predrag Ranković Peconi.

Pre tačno dve godine, u martu 2017. javnost je saznala da je na vlasnika TV Hepi Peconija pucano u hotelu Prag u Beogradu. Hotel Prag je jedan od objekata u vlasništvu Milovanovića i na snimku koji je docnije procureo u javnost vidi se surovost napada kriminalca iz Crne Gore Željka Rutovića na Peconija, kao i kukavičje reakcije ostalih prisutnih na toj večeri uključujući Milovanovića.

Vlast kojoj su Peconi i Milovanović bliski uspela je da nekako zataška čitav događaj i minimizira slučaj, ali se postupak pred sudom nije mogao izbeći uprkos tome što su se Peconi i Srki Kopernikus "pravili mrtvi". U završnoj reči 5. marta 2019. tužilac je zatražio kaznu od devet godine zbog napada na Peconija. Razume se, nikada nismo, niti ćemo od Milovanovića čuti i jednu reč o tome šta se i zbog čega se sve to dogodilo u njegovom hotelu, na večeri gde su svi bili prijatelji.

Milovanović je više puta govorio da nema nikakve veze sa SNS-om u kom je njegov rođeni brat poverenik za grad Niš. Čak je rekao i da sa Vučićem nikada nije imao nikakve veze ni komunikaciju. Međutim, upravo gostujući na TV Prva, predsednik Srbije je rekao da Srkija Kopernikusa poznaje već 25 godina

Da li zbog tog slučaja, ili zbog drugih pritisaka, u drugoj polovini 2017. Milovanović je pokušao da uspostavi komunikaciju sa nekim ambasadama u Beogradu, šaljući im pisma sa idejom da mu se organizuju sastanci. Od toga, koliko je moguće saznati, nije bilo ništa i on se posle šoka vratio svom biznisu, pronašao partnere za dokapitalizaciju u poljskom fondu Abris, što će javnost saznati tek u trenutku prodaje Kopernikusa Telekomu za rekordnu sumu od 200 miliona evra u jesen 2018.

Milovanović je poznat i kao folk producent, na njegovim kablovskim kanalima i na žurkama su se kalili mnogi glasovi turbo folka, a sa nekim pevačicama, to je javno objavljeno, bio je i u emotivnoj vezi.

NISAM HTEO, MORAO SAM

Po kupovini Antena grupe, što je od njega napravilo možda najvećeg medijskog mogula u regiji, Milovanović je tvrdio da je to bio iznuđen potez, da je on zapravo hteo da razvija distributivni biznis, ali da partneri iz Poljske nisu hteli dalje da ga podrže kada su saznali za astronomsku ponudu državnog giganta Telekoma. Navodno je zbog toga, a ne zato što je hteo, bio primoran da proda svoj glavni posao, a kada je već uzeo novac i poseduje tako veliko iskustvo u vođenju "medijskih platformi", odlučio je da pobedi Junajted grupu i kupi "Grke".

Po njegovom dolasku, TV Prva napustio je Ivan Ivanović, zaštitni znak ove TV stanice uz obrazloženje da više nije moguće opstati u takvom okruženju – ni etičkom ni profesionalnom. Na njegov odlazak Milovanović je nervozno reagovao skidajući sa programa snimljenu poslednju epizodu "Veče sa Ivanom Ivanovićem" koja je tradicionalno imala humanitarni karakter, što mu nikako nije donelo pozitivne poene u javnosti.

Dok ovi redovi idu u štampu, obnarodovano je da je Milovanović doveo za direktora O2 TV Dragana Karadžića; ovaj "stari TV vuk" valjda bi trebalo da podigne gledanost uz pomoć udarnog sportskog sadržaja sa Telekom kanala Arena sport. Ovu "saradnju" između Telekoma i Antena grupe videla je cela Srbija kada je 2. marta prenošen večiti derbi između Zvezde i Partizana, što je dodatno probudilo sumnje da je čitava akcija zapravo pokrivač za ono što se desilo – da je država preko Telekoma preuzela i Prvu i O2 televiziju.

U razgovoru sa novinarom "Vremena", Vlada Lučić, glavni čovek Telekoma za investicije, kaže da je Arena prodala utakmicu O2 TV, ali i da je Areni u interesu da njen sadržaj vidi mnogo više ljudi da bi se "jačao brend". I njemu, kao i Milovanoviću, ovo objašnjenje "ne pije vodu", ali doneta je odluka i sada se najavljuje da će svi udarni sadržaji kablovske Arene sport biti ustupljeni O2TV.

Ni jedan ni drugi ne govore o opravdanosti takvih postupaka, a posebno ne žele da komentarišu kako je to deo plana da se "stane za vrat" Junajted grupi. Šolak, vlasnik Junajted grupe, kaže legenda, počeo je preprodajom muzičkih diskova. Milovanović sa druge strane – ugradnjom klima. Narednih meseci će se videti čiji je poslovni model uspešniji i da li iko od njih vodi svoju firmu ili su samo pioni u ruci jednog većeg igrača. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Nekad i sad: kako sudovi postupaju kada državu tuže sudije, a kako kada su tužioci penzioneri

Lice i(li) naličje Ustavnog suda

Pre devet godina sudovi i Ustavni sud pokazali su da mogu da sude po zakonima i Ustavu, profesionalno i časno – kad hoće, kad se ne plaše, kad nemaju političke naloge, ali danas egzistencija ne zavisi od struke već od politike

JASNO I GLASNO: Protest penzionera
Foto: Marija Janković

Sudovi u Srbiji, prvostepeni i drugostepeni, i Ustavni sud Srbije ponovo su na masovnom ispitu znanja, profesionalizma, časti i nezavisnosti: odlučuju o tužbama penzionera protiv države Srbije i o inicijativi Ustavnom sudu za ocenu ustavnosti i zakonitosti Zakona o privremenom uređivanju načina isplate penzija. Ponovo, jer su od 2009. godine donosili odluke po tužbama neizabranih sudija i tužilaca protiv države.

U oba slučaja pričinjena je materijalna šteta nezakonitim i neustavnim postupanjem države. Razlika je samo (ta čuvena srpska reč – samo) u broju oštećenih. Pre devet godina finansijski je zakinuto više od hiljadu sudija i tužilaca, a od 2014. godine materijalno je oštećeno oko 700.000 penzionera.

Apsolutno u skladu sa zakonima i Ustavom, redovni, prvostepeni i drugostepeni sudovi i Ustavni sud Srbije demonstrirali su od 2009. godine pravni odnos prema sudijama kao prema ljudima. Danas bi, postupanjem po zakonima i Ustavu, trebalo da pokažu da li, pravno, i penzionere tretiraju kao sudije, kao ljude, ili kao 700.000 grla stoke.

Sudeći po prvim presudama, obrazloženjima i načinu na koji su donete, po velikom pritisku izvršne vlasti na sudsku, s akcentom na predsednika države koji sadržaj presude zna pre nego što je zvanično doneta, "nezavisno" pravosuđe najstarije građane usmerava u Evropski sud za ljudska prava u Strazburu po potvrdu da od svoje države zaslužuju pravni tretman dostojan ljudi.

KAD SUDIJE PRESAVIJU TABAK

U decembru 2009, odlukom Visokog saveta sudstva izabran je 1531 sudija, a nije reizabrano 837 od oko 2200 dotadašnjih sudija. Državno veće tužilaca nije ponovo izabralo više od 160 dotadašnjih javnih tužilaca.

Ustavni sud Srbije usvojio je, u drugoj polovini 2012. godine, sve tada podnete žalbe – ukupno 590 žalbi sudija i 124 žalbe tužilaca i zamenika javnih tužilaca protiv odluka kojima su im odbijeni prigovori.

Do marta 2013. godine, u skladu sa Zakonom o parničnom postupku Republičkom javnom pravobranilaštvu bilo je podneto više od 600 predloga za mirno rešavanje sporova. Nije bilo mnogo ljudi koji su se na ovaj način dogovorili s državom. Tako da je od tog broja, po isteku roka od 60 dana za odgovor, usledilo oko 200 tužbi protiv države.

Pravobranilaštvo, kao važan deo države, reagovalo je bahato – nije odgovaralo na predloge za vansudska poravnanja. A moglo je, recimo, sa sudijama da »

dogovori isplatu duga na rate. Trošak države mogao je znatno da bude umanjen. Tužioci bi se, možda, odrekli kamata, jer je zemlja tada bila u krizi. Ne kao danas – u zlatnom dobu, kao nikad u istoriji, kako to izgleda gledano kroz naočari predsednika države Aleksandra Vučića.

Posao je završavan pred sudovima u korist sudija. Svote koje su sudije u ulozi tužilaca tražile od države bile su od najmanje milion do šest miliona dinara. Za dva meseca, u februaru i martu 2013, dupliran je broj sudija koje su tužile državu – od 300 na 600 tužbi. Sudije su zahtevale naknadu ne samo i materijalne, već i nematerijalne štete – za pretrpljene duševne bolove.

Da je dosuđivano svakom tužiocu po milion dinara, što je bio najmanji novčani iznos, to bi bilo najmanje 600 miliona dinara iz budžeta. A ne samo da je dosuđivano više, jer su takve bile realne sume koje je država dugovala, nego je na te iznose država plaćala kamate, pa sudske troškove, naknade za veštačenja, takse...

I te 2009. godine u Srbiji je na vlasti bio neki politički režim. Bili smo tada daleko – ne od idealnog, već od proseka. Kao što smo i danas. Uprkos nenormalnoj dioptriji Vučićevih naočara. I tada je Srbija imala administrativni aparat koji je i grešio, kao što i sada greši. Imala je i budžet iz kojeg su plaćane te greške političara pojedinaca i njihovih partija. Kao i danas. Nije bilo političkih i pravnih posledica za one koji prave te greške, kao što ih nema ni danas. Bar ne još. I tada je postojala težnja režima da kontroliše sudsku vlast, koja je i tada bila samostalna i nezavisna od zakonodavne i izvršne vlasti po Ustavu, kao što bi trebalo da je i danas.

Gde su sudovi u ovoj paraleli slučajeva sudija i penzionera, koji su masovno tužili državu, posebno – Ustavni sud Srbije?

SVE PO SPISKU

Visoki savet sudstva objavio je, u decembru 2009. godine u "Službenom glasniku", odluku o izboru sudija. Ova odluka, osim konstatacije o prestanku sudijske dužnosti i spiska 837 imena dotadašnjih sudija koje nisu reizabrane, sadržala je kratko, uopšteno obrazloženje koje se odnosi na sve neizabrane sudije, i za sve sa spiska je kumulativno utvrđeno da neispunjavaju nijedan uslov za ponovni izbor.

Sudijama je, po Ustavu, u slučaju prestanka sudijske funkcije garantovano pravo na žalbu Ustavnom sudu. Po Zakonu o visokom savetu sudstva, odluka o neizboru sudije, i protiv koje je dozvoljena žalba, mora da bude konkretna, da se odnosi na sudiju imenom i prezimenom, i da u njoj budu jasno, individualno navedeni razlozi zbog koji taj sudija nije izabran.

Osim suprotnosti sa zakonima i Ustavom, opšta odluka sa spiskom neizabranih sudija bila je suprotna i Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i sloboda.

Tu je na scenu stupio Ustavni sud Srbije u sastavu: predsednica Bosa Nenadić, sudije Olivera Vučić, Marija Draškić, Bratislav Đokić, Vesna Ilić Prelić, Goran Ilić, Agneš Kartag Odri, Katarina Manojlović Andrić, Milan Marković, Dragiša Slijepčević, Milan Stanić, Dragan Stojanović i Predrag Ćetković.

Povodom ustavnih žalbi neizabranih sudija, Ustavni sud je najpre tražio od Visokog saveta sudstva obaveštenje da li su neizabranim sudijama dostavljane pojedinačne odluke o tome da nisu izabrani, sa individualizovanim razlozima neizbora, i pravom na žalbu. Odgovor je bio negativan.

Odlučujući o ustavnim žalbama neizabranih sudija, Ustavni sud je ocenio da "sudijama kojima je sudijska dužnost prestala zbog toga što u tom postupku nisu izabrane ne može biti uskraćeno pravo na žalbu protiv osporene Odluke".

"Pritom, Sud je posebno imao u vidu da je pravo na žalbu Ustavom zajemčeno svakom licu (fizičkom ili pravnom) protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu", navedeno je u obrazloženju jedne od odluka Ustavnog suda.

Ustavni sud je podsetio da član 32. stav 1. Ustava jemči svakom pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.

O obavezi da svaki neizabrani sudija dobije rešenje koje se odnosi na njega ličnо, Ustavni sud je zaključio: "Navođenjem konkretnih, individualizovanih razloga zbog kojih sudija nije izabran za stalnu sudijsku funkciju, usled kojih mu je prestala sudijska dužnost, donosilac osporenog akta iznosi argumente na osnovu kojih se može zaključiti da njegova odluka nije posledica samovolje i arbitrarnosti, a istovremeno se licu na koje se odluka odnosi daje mogućnost da delotvorno koristi pravno sredstvo, koje mu stoji na raspolaganju radi osporavanja osnovanosti donete odluke."

Ustavni sud je istakao da "svaki pojedinačni akt državnog organa kojim se odlučuje o nečijem pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu mora biti obrazložen u postupku njegovog donošenja, čime se obezbeđuje elementarna pravičnost sprovedenog postupka, garantovana odredbom člana 32. stav 1".

Ustavni sud Srbije pokazao je lice, i na tom temelju redovni sudovi su sudili i presuđivali po tužbama sudija protiv države. I prvostepeni i drugostepeni sudovi utvrdili su da je neizabranim sudijama pričinjena šteta i dosuđivali su naknadu štete.

NAKNADA ŠTETE

Prema presudi Apelacionog suda šteta je ovako opisana: "Kada je reč o materijalnoj šteti u imovini oštećenog, treba imati u vidu neostvarenu dobit koja se meri prema plati i drugim primanjima koju bi zaposleni ostvario da nije bio protivpravno lišen vršenja dužnosti u naznačenom periodu. To je plata koju bi ostvario tamo (u sudu ili javnom tužilaštvo, primedba autora) gde bi prema redovnom toku stvari vršio dužnost u ovom periodu."

U obrazloženju jedne od presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu napisano je: "Dakle, s obzirom da je šteta pruzrokovana usled protivpravnih odluka donetih od strane organa tužene (države Srbije, primedba autora) to je sud obavezao tuženu da tužiocu naknadi pričinjenu štetu... Osnov odgovornosti tužene po mišljenju ovog suda bazira se na članu 172 Zakona o obligacionim odnosima koji propisuje da pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svoje funkcije."

Dakle, sudijama koji nisu prošli reizbor u reformi pravosuđa 2009. sudskim

RAZLIČITO O ISTOM:
Ustavni sud Srbije
Foto: Lenka Pavlović

odlukama nadoknađena je materijalna šteta – neisplaćena višegodišnja zarada sa kamatama i zato što im nisu bila dostavljena pojedinačna rešenja sa pravom na žalbu.

S druge strane, Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, primenjujući Zakon o privremenom umanjenu penzija 2014. godine, penzionerima je umanjio penzije, propuštajući da svakom od njih donese pojedinačni upravni akt – rešenje o iznosu umanjenje penzije s obrazloženjem i poukom o pravu na žalbu. Na to PIO fond obavezuje sistemski Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju čije odredbe nisu stavljene van snage niti su suspendovane.

Na taj način država je, preko svog organa PIO fonda, svakom od penzionera pričinila materijalnu štetu. Uz to, penzija je stečeno imovinsko pravo koje ne može biti ukinuto niti ograničeno (umanjeno) bez donošenje Zakona o javnom interesu. A taj zakon o ovom slučaju nije donet, što je zvanično potvrdila i Skupština 26. maja 2016. godine, dokument broj 9-862/16.

STRUKA ILI POLITIKA

U slučaju današnjih tužbi penzionera protiv države, sudije Prvog osnovnog suda u Beogradu, kao prvostepenog – koje su 2009. godine umele da objasne kako su, zbog čega, od koga i zašto neizabrane sudije pretrpele materijalnu štetu – u više predmeta presuđivale su i bez suđenja.

Sudije su svesno pogazile i član 32 Ustava Srbije, o pravu na pravično suđenje, koji pominje Ustavni sud Srbije u slučaju sudija, i zažmurile pred činjenicom da je država kod penzionera grubo prekršila Ustavom garantovano pravo na žalbu (član 36).

Ustavni sud Srbije, u gotovo istom sastavu kao i kad je odlučivao o sudijama (predsednik Vesna Ilić Prelić, i sudije: Olivera Vučić, Bratislav Đokić, Agneš Kartag Odri, Katarina Manojlović Andrić, Milan Marković, Bosa Nenadić, Dragiša B. Slijepčević, Milan Stanić, Dragan Stojanović, Tomislav Stojković, Sabahudin Tahirović i Predrag Ćetković), raspravljao je u septembru 2015. godine o inicijativi penzionera.

Na čak 24 stranice detaljno je elaborirao situaciju – kao da je odlučivao o tome da li je Zakon ustavan ili ne. A nije, inicijativu je odbacio. Zaključkom da "nije potkrepljena tvrdnja da ima osnova za pokretanje postupka za utvrđivanje neustavnosti i nesaglasnosti sa potvrđenim međunarodnim ugovorima Zakona o privremenom uređivanju načina isplata penzija", Sud je pokazao svoje naličje.

Utisak je da je Ustavni sud doneo ovakvo rešenje, našavši se u makazama, u situaciji kada struka nalaže jedno a politika drugo, kad egzistencija ne zavisi od struke već od politike.

Udruženje sindikata penzionera Srbije po drugi put se, 23. februara, obratilo Ustavnom sudu Srbije inicijativom za pokretanje postupka radi ocene ustavnosti Zakona po kojem su umanjivane penzije.

"Rešenjem Ustavnog suda Srbije IU3-531/2014 od 16. 10. 2015. godine odbačena je inicijativa za pokretanje postupka za utvrđivanje neustavnosti i nesaglasnosti osporenog zakona sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima. Odbacivanje inicijative dozvoljava mogućnost podnošenja nove isticanjem novih razloga i pravo inicijatora da ukaže na sve, namerno učinjene propuste Ustavnog suda u pogledu tumačenja osporenog Zakona i Ustava, kao i različite stavove ovog suda po istom pravnom osnovu, što je rezultiralo jednim krajnje površnim, protivrečnim i nelogičnim obrazloženjem, zasnovanim na zloupotrebi prava", navedeno je u obrazloženju ove inicijative.

Zloupotreba prava zabranjena je članom 17. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda koja glasi: "Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin koji je usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj meri od one koja je predviđena Konvencijom".

U ponovnom odlučivanju Ustavni sud neće obavezivati rešenje koje je doneo 16. oktobra 2015. godine, tako da neće moći da se ogluši o najnoviji zahtev pravdanjem da se o istoj stvari već izjasnio.

Ovaj Sud je, naime, u odluci od 28. maja 2010, povodom ustavne žalbe jednog sudije, istakao da ga prethodne odluke u istoj stvari ne obavezuju.

"Stavovi Suda izneti u Rešenju IUz-43/09 od 9. jula 2009. godine, u pogledu neprihvatanja inicijative za pokretanje postupka za utvrđivanje neustavnosti i nesaglasnosti sa potvrđenim međunarodnim ugovorima odredaba člana 99. stav 1, člana 100. i člana 101. stav 1. Zakona o sudijama, nisu od uticaja na drugačiju odluku Ustavnog suda po podnetoj žalbi, jer odluka o saglasnosti zakonskih odredaba sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima, sama po sebi, ne znači i da su odredbe koje su bile predmet ocene pravilno primenjene, a o tome je Ustavni sud nadležan da odlučuje u postupku po žalbama sudija zbog prestanka sudijske dužnosti", navele su tada sudije Ustavnog suda.

Penzioneri su Sudu dali rok za izjašnjenje do 15. aprila. To je vreme u kojem će Ustavni sud Srbije, odlukom ili ćutanjem, morati da pokaže svoje lice ili naličje. ¶

ZLATKO ČOBOVIĆ

Zakon o (suvišnoj) nauci

Glavni problem nastao nakon predstavljanja Nacrta zakona o nauci jeste novo degradiranje nauke, pre svega univerziteta, tj. celokupnog visokog obrazovanja, i to uglavnom preko leđa mladih naučnika

Jedna mala grupa početak 2019. godine dočekala je u neizvesnosti i zabrinuta za svoj posao i egzistenciju s obzirom da joj je otvoreno rečeno da od 2020. neće više imati posao. Reč je o istraživačima i naučnicima zaposlenima na fakultetima i u inovacionim centrima, čija se radna mesta ukidaju predloženim Nacrtom zakona o nauci i istraživanju. Naime, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja objavilo je Nacrt zakona o nauci i istraživanjima i organizovalo javne rasprave o Nacrtu u periodu od 3. decembra do 3. januara. Predloženim nacrtom predviđeno je da se zabrani zapošljavanje naučnika na fakultetima od 1. januara 2020. godine, a da se oni koji su trenutno zaposleni na tim pozicijama po mogućstvu prebace u nastavna zvanja ili da pređu u postojeće naučne institute. Problem je što fakulteti jednostavno nemaju finansijskih mogućnosti da prime oko 1700 naučnika u nastavu, a drugi predloženi kapaciteti na institutima su oskudni i pitanje je koliko će ljudi zaista moći da pređe. Za ostatak koji se ne snađe predviđen je otkaz. Doduše, predviđeno je da se 20 odsto najboljih istraživača dalje finansira, ali nije jasno šta tačno znači najboljih, u kojim oblastima najboljih, ko će odlučivati o tome, te koliki će biti iznos tih stipendija ili plata.

Piše: **Dr Ivan Stijepović**

Autor je naučni saradnik na Tehnološkom fakultetu u Novom Sadu

Još gora je situacija sa onima koji tek dolaze, odnosno sa potencijalnim doktorandima koji budu diplomirali 2019. godine i budu želeli da upišu najviši stepen studija. To su po pravilu dobri studenti sa osnovnih studija, često i najbolji, koji bi trebalo da predstavljaju budućnost Srbije i njene nauke. Oni će naravno moći da upišu doktorske studije, ali neće moći i da se zaposle na fakultetima i da se na taj način bave naukom i budu plaćeni za to. Kada sam o ovoj temi raspravljao sa grupicom zainteresovanih studenata, jedna studentkinja sa prosekom 10 otvoreno mi je rekla da ne želi uopšte da se trudi da promeni nešto i da ona sebe ionako vidi u inostranstvu, dok je druga samo pitala: "A šta ćemo mi koji želimo da ostanemo?" Voleo bih da znam odgovor na ovo pitanje. Kako ćemo zadržati te ljude u Srbiji i sprečiti ih da se svrstaju u onu tužnu statistiku otišlih iz ove zemlje? Jednom rečju – nikako.

Neupućeni u temu mogli bi da se zapitaju kako sad to kad je premijerka rekla da će Vlada Srbije nastaviti da još više ulaže u nauku? Kako kad je državni sekretar u Ministarstvu prosvete izjavio da će budžet za nauku biti uvećan za 30 odsto, a plate naučnicima za 9 odsto i da će biti najveće u istoriji? Zar sad kad je formiran "Tim za borbu protiv odliva mozgova"? Odgovor je verovatno svima očigledan, ali da ga formulišem drugačije. Živimo u državi u kojoj oni na vlasti slušaju samo svoje medijske savetnike. Ako dobro zvuči u novinama i na televiziji, biće izrečeno. Bez obzira na posledice, bez obzira da li je istina, što više obećanja to bolje. Ako neko utvrdi da je to neistina, biće zasut salvama uvreda.

Da probam da pojasnim. Premijerka je izjavila, reagujući na intervju koji je Ljubomir Madžar dao za dnevni list "Danas", da će vlada nastaviti da ulaže u nauku i kulturu. Ovo je naravno krizni PR kojim se skreće tema, jer je profesor Madžar izrekao niz očiglednih istina i ustvrdio da Srbija ne da nije lider u regionu i Evropi, nego je na začelju regiona ako se gleda privredni rast.

ULAGANJE KAO STATISTIČKA GREŠKA

Državni sekretar Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja prof. Vladimir Popović otišao je i korak dalje i obelodanio da će budžet za nauku biti povećan za čak trećinu i da će biti najveći u istoriji. Koliko je ovo neistinito može se videti iz jednostavno dostupnog podatka da je budžet za nauku 2008. godine iznosio 80 miliona evra, a da se sada kao "nikad veći" kreće oko 43 miliona, a relativan udeo u ukupnom budžetu Srbije je praktično na nivou statističke greške, sa tendencijom daljeg smanjivanja. Čisto poređenja radi, iznos koji je država Srbija izgubila u dve poslednje rešene međunarodne arbitraže iznosi oko 50 miliona evra. Sekretar se nije tu zaustavio, već je u izjavi za jedan od najprestižnijih naučnih časopisa "Nature" obznanio kako će plate naučnika biti povećane za 9 odsto, sa sadašnjeg proseka od 1200 evra. Ako uz ogroman napor zanemarimo neistinu o tako velikoj prosečnoj plati u nauci, shva-

Jedna studentkinja sa prosekom 10 otvoreno mi je rekla da ne želi uopšte da se trudi da promeni nešto i da ona sebe ionako vidi u inostranstvu

Predloženim Nacrtom zakona o nauci i istraživanju predviđeno je da se zabrani zapošljavanje naučnika na fakultetima od 1. januara 2020. godine, a da se oni koji su trenutno zaposleni na tim pozicijama po mogućstvu prebace u nastavna zvanja ili da pređu u postojeće naučne institute. Problem je što fakulteti jednostavno nemaju finansijskih mogućnosti da prime oko 1700 naučnika u nastavu

tićemo da je i to pokušaj skretanja teme sa otpuštanja velikog broja mladih istraživača koje je predloženo.

I na kraju, ali ne i manje važno i cinično, osnivanje Koordinacionog tima za praćenje ekonomskih migracija, poznatog i kao Tim za sprečavanje odliva mozgova, koji je sredinom januara održao svoj prvi sastanak, a koji bi trebalo da se bori protiv sve prisutnijeg problema odlaska srpskih državljana u inostranstvo. O ozbiljnosti ovakvog pristupa i samog novoformiranog tela dovoljno govori činjenica da je za predsednika Koordinacionog tima predložen ministar Zoran Đorđević. S obzirom da je on eklatantan primer partijski postavljenog stranačkog vojnika, bez ikakvog iskustva i stručnosti, sa sumnjivom diplomom "finansiste", koji se u dosadašnjem radu istakao samo donošenjem naširoko osporavanog Zakona o finansijskoj podršci porodicama sa decom i otvorenom mizoginijom, ne treba biti vidovit i pretpostaviti da će rezultati tima izostati, a da se sve ovo opet radi zbog zamazivanja očiju javnosti Srbije.

Sve ovo što sam naveo jesu samo primeri kako se zatrpava glavni problem nastao nakon predstavljanja Nacrta zakona o nauci, a to je novo degradiranje nauke, pre svega univerziteta, tj. celokupnog visokog obrazovanja, i to uglavnom preko leđa mladih naučnika koji su nosioci istraživačkog rada. Ako ovakav predlog zakona prođe u Skupštini i bude usvojen, fakulteti će biti svedeni na nivo više srednje škole, a neki će možda imati problema i kod akreditacije, jer je jedan broj istraživača uključen u nastavu. Takođe, možemo da zaboravimo razne Šangajske liste i poređenja sa svetskim univerzitetima, jer će naučna aktivnost na univerzitetima biti svedena na minimum. Jednostavno, neće nas biti na međunarodnoj naučnoj mapi, jer bi to bio jedinstven slučaj u svetu da se naučna istraživanja ne sprovode na fakultetima.

GLAS AKADEMSKE JAVNOSTI

Pa dobro, šta nam je činiti? Prvo i osnovno je reforma visokog obrazovanja uz učešće cele akademske zajednice, SANU, Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, KONUS-a, studenata i predstavnika privrede. Ova rasprava mora biti otvorena, uz uvažavanje svakog drugačijeg mišljenja. Da odlučimo konačno kuda želimo da idemo, kakav ishod visokog obrazovanja je optimalan za Srbiju, kakve doktorske studije nam trebaju i koliko smo spremni to da finansiramo. Ovakve sistemske promene ne možemo prepustiti nekim skrivenim radnim grupama koje samo izbacuju gotova rešenja, bez ikakvih konsultacija sa onima na koje se reforme i zakoni odnose. Rezultat ovako široke i sveobuhvatne rasprave mora biti kratkoročni i dugoročni plan koji će onda moći da se artikuliše u novi Zakon o visokom obrazovanju po meri Srbije koja želi da bude moderna država 21. veka.

Drugo, nakon donošenja novog Zakona o visokom obrazovanju, koji će uključivati i način finansiranja univerziteta, treba da se promisli o budućnosti nauke u Srbiji. Za početak, da se cela akademska zajednica uključi u rad novoformiranog Fonda za nauku, kako bi se omogućila njegova nezavisnost koja je trenutno upitna. Sadašnjim rešenjem, celokupno funkcionisanje Fonda i sve rukovodeće pozicije zavise od Ministarstva, odnosno Vlade, što dovodi u pitanje njegovu samostalnost i objektivnost u odlučivanju i radu. Glas akademske javnosti mora da se čuje, a u nastupima moramo biti jedinstveni, jer od toga zavisi budućnost nauke. Ne možemo se više deliti na one koji rade na fakultetu i one koji rade na institutima, jer takve podele vode samo slabljenju našeg nastupa na mestima na kojima se odlučuje.

I na kraju, ključno je da ovakav predlog Zakona o nauci i istraživanju ne sme da prođe, i za to ćemo morati da se izborimo zajedno, koristeći sve načine institucionalne i vaninstitucionalne borbe koji nam stoje na raspolaganju. Tek onda ćemo moći da sednemo zajedno, dogovorimo se o budućnosti nauke u Srbiji tako da ona ima stabilnost u finansiranju, kako bismo konačno mogli da imamo Srbiju znanja, a ne Srbiju zvanja.

Kada sam kretao na javnu raspravu o Nacrtu zakona, gorepomenuta studentkinja me je pitala: "Zar nećete dobiti otkaz ako tamo kažete šta mislite?" Drage kolege, mi nemamo prava da se plašimo za svoje pozicije i ćutimo na štetne pojave koje su sve češće oko nas. Nemamo prava da se sakrivamo i čekamo da zlo prođe u nadi da nas neće zakačiti. Naprotiv, treba da se probudimo iz letargije i jasno kažemo šta želimo i sa čime se ne slažemo. Toliko dugujemo društvu i budućim generacijama koje školujemo, da ličnim stavom i ponašanjem pokažemo da može drugačije i bolje. ¶

Ne vrede nam zadruge bez znanja

Srpsko selo nestaje. Ako nestane selo, nestaće Srbija. Ovo upozorenje izneo sam u nedavnom obraćanju žiteljima Dubočana i Male Jasikove kod Zaječara, u kojima je Delta započela akciju "Naše selo".

Delta je preuzela obavezu da od ova dva mesta stvori primer: kako srpsko selo da opstane i da bude kao što su sela u Austriji, Sloveniji ili bilo kojoj drugoj evropskoj državi. Naša kompanija će stručno, organizaciono i finansijski podržati ovaj projekat zajedno sa Erste bankom i sa partnerima među kojima su: Privredna komora Srbije, Keramika Kanjiža i druge ustanove i kompanije koje nam se pridružuju.

Piše: **Miroslav Mišković**

Predsednik Delta Holdinga

Foto: Sava Radovanović /Tanjug

Da bi se ovakav projekat proširio na sva sela u Srbiji, neophodno je da se uključi država, zatim lokalna zajednica, srpska nauka, univerziteti, značajne kompanije i banke.

CILJ OSNIVANJA ZADRUGA

Za početak je potrebno **osnovati zadruge,** kako bi sva srpska sela bila uključena u sistem zadrugarstva. Milan Krkobabić, ministar bez porftelja koji je zadužen za regionalni razvoj, inicirao je projekat oživljavanja zadruga u Srbiji. On je dobro prepoznao ovaj problem i započeo akciju "500 zadruga u 500 sela". Nažalost, po mom mišljenju, način na koji se to radi je pogrešan. Pogrešan je zato što zadrugarstvo u Srbiji mora da ispunjava dva osnovna uslova, a to su:

- da donese u selo evropsko znanje iz oblasti poljoprivrede,
- da se obezbedi otkup svega što rodi na imanju seljaka.

Zadruge osnovane po sadašnjem modelu ministra Krkobabića ne zadovoljavaju ni jedan od ova dva uslova.

Problem srpskog sela neće biti rešen samim činom osnivanja zadruga. Mali proizvođači okupljeni u ovim zadrugama i dalje nemaju znanje za vođenje moderne poljoprivrede jer nema nikoga ko bi to znanje mogao da im pruži. Šta takva zadruga da radi sa proizvodima iz sela, kako da ih brendira, na koje tržište da ih plasira? Srpskom seljaku danas niko ne garantuje otkup robe koju proizvede na svom imanju.

FUNKCIONISANJE ZADRUGA

U razvijenim zemljama zadruge se osnivaju po teritorijalnom principu i delokrugu rada. Zadruge osnovane za npr. voćarsku proizvodnju (jabuke, kruške, maline...) funkcionišu tako što prihvataju u hladnjaču voće ubrano sa imanja zadrugara. Podrazumeva se da zadruga mora da organizuje hladnjaču. Tu se voće mašinski klasifikuje, sortira i skladišti, pa proizvođač dobija potvrdu o količini i klasi predate robe.

Hladnjača jednog odabranog dana u nedelji, npr. svake srede u podne, objavljuje cenu voća na tržištu. Svaki proizvođač **sam odlučuje** da li će, i kada, da proda svoju robu, odnosno da li mu ponuđena cena odgovara. Što duže se voće čuva u hladnjači, podrazumeva se da su troškovi skladištenja veći.

Šta omogućava ovakva organizacija? Prvo i najvažnije, seljak je vlasnik svoje robe i on odlučuje kada će da je proda. Da li će to učiniti odmah ili će sačekati eventualno bolju cenu za svoje proizvode – njegov je izbor. Kada on odlučuje o prodaji robe po tržišnim uslovima i zakonima, ne može niko drugi biti kriv što nije dobio bolju cenu za svoj proizvod. Nema štrajka voćara, ni večitih rasprava ko je koga i koliko prevario. Na ovaj način izbegao bi se kod nas dobro poznati "rat" između malinara i kupaca malina (izvoznika).

ZAKONSKA REGULATIVA

Za ovakav, uređen sistem potrebno je **promeniti i prilagoditi zakon**. Neophodno je omogućiti da u osnivanju zadruga, pored proizvođača iz tog kraja, mogu da učestvuju i velike kompanije iz oblasti agrara. Ove kompanije imale bi zadatak i obavezu da donesu svetsko znanje i da pronađu tržište za proizvode zadrugara.

Na ovaj način, uključivanjem velikih kompanija i organizovanjem hladnjača, zadruga ispunjava dva osnovna zadatka: da donese znanje i da obezbedi siguran plasman robe.

Moram da kažem da ovu ideju nisam ja smislio. Sve je ovo već viđeno, ovako rade najnapredniji proizvođači u zemljama sa razvijenom poljoprivredom, a Delta kao i uvek samo primenjuje ono što je naučila od najboljih na svetu. To bi trebalo da radi i Srbija.

Da li zadrugarstvo u Srbiji ima perspektivu?

I te kako. Ono što za početak moramo da uradimo jeste da primenimo način organizovanja zadruga, koji već postoji u razvijenim državama. Moramo da se ugledamo na zemlje koje to najbolje rade, da uvedemo sistem i pravila koja daju rezultate, a kasnije, po potrebi, možemo sistem da menjamo i prilagođavamo sopstvenim uslovima. U Danskoj zadruge čine 83 odsto poljoprivredne proizvodnje. U Švedskoj one drže 60 odsto šumarstva i drvne industrije. Skoro pet miliona ljudi zaposleno je u zadrugama širom Evrope.

Ako ne podignemo selo i ako ne modernizujemo zadrugarstvo, ne brojem zadruga nego njihovim kvalitetom – šta nam preostaje? Ništa, sem potpunog odumiranja srpskog sela, koje je i sada, da niko ne zameri na izrazu – na izdisaju. Istraživanje Srpske akademije nauka kaže da je 1200 sela (od 4700 koliko ih ima Srbija) na putu da nestane. Više od 1000 sela ima manje od 100 žitelja. Većina proizvođača ima manje od 2,5 hektara zemlje, a na njoj, nažalost, gaji žitarice. Sa prinosom od 3,5 tone pšenice po hektaru – možemo li u Evropu? Može li opstati srpsko selo?

Odgovor na ovo pitanje jasan je svima. ¶

ZUMIRANJE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

tema: **DA LI SMO DOSEGLI DNO**

gosti:

SERGEJ TRIFUNOVIĆ I BORIS TADIĆ

ČETVRTAK od 18h

na **www.vreme.com**,
na YouTube kanalu
Vremena

kao i na **TV Šabac, TV Sandžak,**
T1 Zaječar, Telemark Čačak,
TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo,
TV Forum Prijepolje te na portalima
Južne vesti i **Užička nedelja**

Rediteljke

Gde su,

Moraće da prođe još dosta vode tekućim rekama naše domovine pa da u kontekstu srpske kinematografije ne moramo više da o diplomiranim filmskim rediteljkama govorimo ponajpre kao o pouzdanim realizatorkama televizijskog programa ili učinkovitim pomoćnicama režije

Neposlušni, Mine Đukić

Klip, Maje Miloš

Znate li priču o Chloé Zhao? Zapravo, znate li (doduše, frišku) priču o Chloé Zhao i Marvelovoj megaradionici? I kakve to sve veze ima sa pitanjem rediteljki u srpskom filmu danas?

Iako nema ama baš nikakvih naznaka da bi rediteljka Chloé Zhao u iole dogledno ili bilo kakvoj budućnosti mogla da se prihvati rada na filmu u srpskoj kinematografiji, čini se da bi priča o njoj mogla da bude zgodan početak i za osvrt na pitanje rediteljki u srpskom filmu ne tako davno i sada. Naime, ova rediteljka mlađe generacije je posle samo četiri kratka i dva zapažena celovečernja filma (u pitanju su ostvarenja *Songs My Brother Taught me* /2015/ i *The Rider* /2017/, oba urađena u mikrobudžetskim okvirima) dobila poziv da u produkciji nezaustavljivog i očito sve gramzivijeg Marvela uradi narednu hiperbudžetiranu superherojsku sagu *The Eternals*. Naravno, za svaku je pohvalu što tamo neke studijske velmože prate zbivanja i u produkciono znatno nižim ligama, ali sva je prilika da je tu ipak reč o lovu na ciljane kvote, na kakav-takav privid rodne ravnopravnoasti, i to u trenutku kada nije bilo ni jedne rediteljke među nominovanima za Oskara.

A na ovom našem tasu te fiktivne vage za merenje rodne jednakosti i pristupa istovetnim šansama, na nivou brojki stvari stoje još poraznije. Srećom, nije sve u brojkama, ima nešto i u utisku, ima nešto i u posmatranju šire slike i razumevanju konteksta i prepoznavanju skorih promena u dobrom pravcu. Eto, pre desetak godina, početkom tada aktuelnog izdanja FEST-a i veliki Slobodan Šijan oglasio se ocenom da je "mizoginija suštinska odlika srpske kinematografije". Šijan je tada koren problema video u tome što je "muška kultura ovde činjenica, a pogotovu su tome doprinele i ratne godine. Svaki rat dovodi do militarizacije društva, a samim tim i do jačanja onoga što se zove nekakva muška kultura". I, naravno, teško da se može sporiti sa ovom ocenom, pa ipak, bez želje da se muti voda i relativizuje ono neupitno, može se krenuti u pravcu mapiranja konteksta na nivou opipljivih činjenica.

Na početku svake priče na ovu temu nužno mora da stoji jasan pomen i nedvosmislena pohvala za učinak i baštinu velike i veličanstvene Sofije Soje Jovanović, jedine ovdašnje rediteljke sa zamašnim opusom i neporecivim kontinuitetom u radu. Rediteljka klasika kao što su *Diližansa snova*, *Pop Ćira i Pop Spira*, *Put oko sveta*, uspevala je da iz ostvarenja u ostvarenje niže dostojanstvene i kinestetički uspele filmove očiglednog repertoarskog profila, koji se bez prenemaganja obraćaju što širem i što brojnijem filmofilskom auditorijumu. Moramo pomenuti i Gordanu Boškov, rediteljku filmova *Šta je s tobom, Nina?*, *Žene u zatvoru*, *Flešbek*, koja je čak i u tom očito brzpotezno produkciono-budžetskom okviru uspevala da ispovrne priče sa ključnim ženskim likovima kao sa udarnim tačkama čitavog filma. Uz to, njen film *Žene u zatvoru* bi na konto svoje odrešitosti i sočnosti našao put barem do trezora za filmove zatvorskog podtipa, mikro-žanra koji je bio u naletu sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka. Mirjana Vukomanović, pak, osim vrlo dobrog ali ipak televizijskog filma *Večita slavina*, u svom opusu ima postcrnota-

šta rade

***Naši očevi*, Sanje Savić**

***Neke druge priče*, Ane Marije Rossi**

lasovsku mračnu drama iz crnih dubina vira ovdašnjih devedesetih, film *Tri letnja dana*. Nešto docnije, 2000. Isidora Bjelica će debitovati na planu dugometražnog igranog filma ekstravagancom *Dorćol, Menhetn*, dok je ubrzo potom Ratiborka Duda Ćeramilac, česta pomoćnica reditelja, ostvarila i zapažen uspeh u našim bioskopima neprikriveno didaktičnom dramom *Virtualna stvarnost*.

Tu negde, početkom ovog srpskog nazovi slobodarskog veka, uz izuzetke postjugoslovenskog omnibusa *Neke druge priče* (2010) u kome se najbolje pokazala naša Ana Marija Rossi, i filma *The Box* (2011) u kome je rediteljka Andrijana Stojković spojila svedenu igranu strukturu sa fragmentima u maniru lažnog dokumentarca (moc-doc-a), dolazi do prekida ove ionako tanke niti. Godine 2012. bili smo u prilici da pogledamo *Led* Jelene Bajić Jočić, koja je u film pretočila dramski tekst svog oca Radoša Bajića i, srećom, onda nam je napokon stigao jedan istinski izvanredan i do dana današnjeg konsekventan, referentan i uticajan film u režiji žene: *Klip* (2012) scenaristkinje i rediteljke Maje Miloš. *Klip* je s puno povoda oduševio mnoge svojom drskom i filmično-provokativnom mešavinom hiperverizma, drugačije društvene polemičnosti, istinoljubivosti i hrabrog prikaza ljubavi čiji akteri sladostrasno taj svoj varljivi odnos voze u rikverc, a posebno je intrigantno da je film svojom otvorenošću na planu prikaza putenosti, reklo bi se, jednako razljutio i dežurne moraliste, osvedočene bigote i dobar deo feminističkih jurišnica. Na primeru filma *Klip* možda se i najrečitije razlomila ionako upitna ako ne i somnabulna postavka da pozicija rediteljke nekako nužno, možda čak i nekakvim implicitnim dekretom, mora da sa sobom nosi i jasne odjeke inače krajnje eluzivnih novofenomena kao što su tzv. ženska vizura, ženski pogled na svet, ženski rukopis, ženski svetonazor i slično.

Ista ta 2012. godina donela nam je i debitantski film *Ljuljaška* Tamare Drakulić, koja će i svojim kasnijim radovima (filmovima *Okean* i *Vetar*) pokazati zadivljuću hrabrost delanja pod bremenom mikrobudžetskih producentskih nameta. U tom smislu, pohvale zaslužuje i Jelena Marković, jedna od najupornijih perjanica srpskog garažnog, gotovo pa DIY (do-it-yourself) filma, koja je u svom dosadašnjem opusu nanizala tri celovečernja filma upravo te fele – *Državu* (2013), *Unutra* (2015, koreditelj je bio Mirko Abrlić) i *Pretpostavku nevinosti* (2018). Tu, na tom obodu profesionalne kinematografije, debitovala je i dramaturškinja Sanja Savić zanimljivim mikrobudžetskim filmom *Naši očevi, majke i njihova djeca* (2017). Tri godine ranije Mina Đukić je uknjižila podosta učešća na zaista referentnim filmskim festivalima sa intrigrantnim i autorski zaokruženim debijem, filmom *Neposlušni* (2014), dok se dve godine kasnije na polju filmske režije okušala i Mirjana Karanović, i to filmom *Dobra žena*, sasvim zrelim i efektnim rediteljskim radom po meri iskusne glumice koja glumi glavnu ulogu u svom filmu.

Da su pomaci i po ovoj, tako teškoj stazi ipak mogući, da su sve pomenute autorke zapravo odvažno prtile put onima čije vreme tek nastupa, sve to pokazuje najava tekuće srpske filmske 2019. godine. Tokom ove godine trebalo bi da nam »

na festivale i/ili u bioskope pristignu debitantski celovečernji filmovi *Ajvar* pominjane Ane Marije Rossi, *Asimetrija* Maše Nešković, *A. S. (25)* Milene Grujić, *Operacija Opera* Marine Radmilac. Nakon konkursa u kategoriji dugometražnih igranih filmova na podršku Filmskog centra Srbije već mogu da računaju i projekti novih filmova Maje Miloš (*Prvi milion*), Mirjane Karanović (*Mara*) i Milice Tomović (*Kelti*), koja se pre par godina glasno preporučila nagrađivanim kratkim igranim filmom *Tranzicija*. Pomenimo još i Jelenu Tvrdišić i baš mladu Mašu Šarović, koje se još nisu domogle celovečernje forme, ali čiji kratki filmovi daju dovoljno zaloga za veru u njihove nemale rediteljske i autorske kreativne potencijale. Ovome mirne duše možemo da pridodamo i imena nekoliko rediteljki koje su zasad usredsređene na stvaranje izvrsnih filmova dokumentarnog tipa (Mila Turajlić, Sonja Đekić, Senka Domanović...).

Naravno, moraće da prođe još dosta vode tekućim rekama naše domovine pa da u kontekstu srpske kinematografije ne moramo više da o diplomiranim filmskim rediteljkima govorimo ponajpre kao o pouzdanim realizatorkama televizijskog programa ili učinkovitim pomoćnicama režije, već da dođemo i u poziciju da uočimo i istaknemo ovdašnje ekvivalente autorskim/rediteljskim gromadama kakve su Ketrin Bigalou, Liliana Kavani, Margaret fon Trota... ili onomad Doroti Arzner sa starovremenskim filmovima o samosvojnim ženama (*Dance Girl Dance*, *Nana*...). Ipak, i mimo ove izvesne hipnotičke lepote nabrajanja i nizanja sitnih argumenata, možemo na ovu temu da ustvrdimo kako makar više ne tapkamo u mestu. S druge strane, ne smetnimo s uma da su i u drugim zabatima trnoviti i džombasti putevi opipljivog napretka i stvarne emancipacije, jer, eto, i na početku ovog teksta u dobro ime pominjana američka rediteljka Chloé Zhao se holivudskim svemoćnicima preporučila filmom *The Rider* koji prvenstveno govori o strahu pred nemogućnošću daljeg kretanja po polju hipermaskulinizacije, a kao nagrada joj sledi, gle čuda, rad na tom još jednom očekivano mačistički ustrojenom megaspektaklu iz Marvelove laboratorije. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Intervju: Kim Longinoto, dokumentaristkinja

Žene koje iskaču

"Postoji hijerarhija ljudi u kojoj su žene na samom dnu. Treba izazivati taj rigidni sistem, a to je ono što je većina žena o kojima sam snimala filmove uradila"

Britanska rediteljka Kim Longinoto je poznata po svom sinema verite stilu u dokumentarnim filmovima koji se okreću ženskim sižeima, njihovoj borbi za ljudska prava i za samoostvarenjem. Longinoto se u svome dosadašnjem filmskom opusu dotakla nekih od najkontroverznijih tema današnjice kao što su genitalna mutilacija devojčica, prisilno udavanje maloletnica, zabrađivanje žena, prostitucija, upliv religije na određene društvene prakse, represivnost sistema u privatnim internatima za devojčice i devojke, i fizičko nasilje nad ženama. Njeni filmovi su nastajali u Japanu, Keniji, Indiji, Iranu, Italiji, Velikoj Britaniji, SAD i Egiptu, gde god bi pronašla konkretnu inspiraciju za novu temu. Njen najnoviji film *Snimati mafiju*, koji je prikazan u sekciji Panorama Berlinala, priča o sicilijanskoj fotografkinji Leticiji Batalji koja je decenijama za levičarske sicilijanske novine snimala zločine mafije.

"VREME": Nedavno je u britanskoj štampi objavljeno kako konzervativni političar Kristofer Čoup blokira nastojanja vlade da se donese zakon o zabrani genitalne mutilacije mladih devojčica, što me je podsetilo na vaš film *Dan koji nikada neću zaboraviti*.

KIM LONGINOTO: Nemam snage da govorim o tome. To su potpuno nepojmljive stvari. Od različitih ljudi povremeno čujem argumente da se takve prakse ne smeju kritikovati zato što su deo nečije kulture i da se o toj temi mora više diskutovati. Kada mi kažu: "Ko si ti da kao Britanka praviš film o kulturi koja je ukorenjena u tradiciji Kenije", ja pomislim: "Čekaj, stani. To nema veze sa kulturom već sa ljudskim pravima. Imate devojčicu kojoj se odseca klitoris, pa je zašivaju. Kako se tako nešto može opravdavati?" A onda vam na to opet odgovore da se o tome mora više diskutovati. Bila sam veoma besna kada sam čula tu vest. Čoup mora da ode iz politike. On je sramota za našu zemlju. Rekao je toliko ogavnih stvari i blokirao je pokušaje da se neke prakse iz korena promene.

Uvek se koncentrišete na jake ženske ličnosti u različitim podneljima. Kako ih pronalazite?

Nisu u pitanju geografske koordinate, nego o priče. *Pojedi kimono* bio je inspirisan običnim novinskim člankom. Priča o Hanajagi Genšu potpuno je odudarala od svega što sam viđala u japanskim filmovima i to mi se dopalo. Zapitala sam se kako je jedna žena – direktorka plesne škole i neverovatna buntovnica, neustrašiva osoba koja je naučila da čita i piše u zatvoru – moguća u zemlji kao što je Japan. Ja u životu nisam videla nikoga kao nju u japanskim filmovima. To je ono što me je motivisalo da snimim film o njoj. Japan mi je ponovo privukao pažnju kada sam upoznala Kazuko iz ženskog benda "Frenk čikens". Ona mi je rekla kako bi volela da snimim film o njenoj mami, iz poslednje generacije tradicionalnih japanskih religioznih žena, koja je "uvek sve radila kako treba" i nije pokazivala osećanja. Povodom tog filma otišla sam u Japan i tamo saznala o "Devojkama iz snova" – ženskom rvačkom timu. Znači, uvek je u pitanju priča, ali je tačno da kada jednom odete nekud, počinjete automatski da čitate vesti o toj zemlji.

Na primer, ima mnogo hrabrih žena u Africi o kojima ništa ne čujemo. Znamo za Mandelu, ali o Salmi koja je bila prisilno zatvorena u kući isto godina koliko je Mandela bio u zatvoru, niko ne priča. Ona iza sebe nije imala ni političku ideju ni pokret, samo je bila zarobljena. Ukoliko postoji nešto što me interesuje, to je da ispričam nevidljive sudbine o kojima se ne zna, ali koje su svuda oko nas. Niko ne pravi filmove o ženama.

iz gomile

Foto: M. Richter

Biti okružen tim neverovatnim ženama borcima sigurno je nezaboravno iskustvo.

Ono što otkrijem svaki put kada snimam dokumentarce, naročito ako su o pravim buntovnicama i ženama koje iskaču iz gomile, to je da sve imaju nešto zajedničko. Umetnica koja je počela kao ulična muzikantkinja, što je najniže od najnižeg u japanskom društvu i koja se zbog toga osećala diskriminisanom, a onda se odjednom podigla. Žena koja je držana u zatočeništvu više od dve decenije i koja se lečila pisanjem poezije. O njima se ne čuje. Devojčice koje su prinuđene na brak sa 12 godina ili koje su iskasapljene, njima je ukraden glas i o njima odlučuju muškarci. Treba izazivati taj rigidni sistem, a to je ono što je većina žena o kojima sam snimala filmove uradila. Postoji hijerarhija ljudi u kojoj su žene na samom dnu, zajedno sa LGBT zajednicom. Klasičan primer za to vidite u *Snimanju mafije*. U starom intervjuu italijanskoj televiziji, šef mafije Lučijano Liđio kaže: "Nisu moje žrtve te koje pate, mi patimo zato što smo ljudi od časti. Mi moramo da ubijamo te ljude." On pravda nemoguće još nemogućnijom logikom.

Saželi ste istoriju sicilijanske mafije kroz arhivske snimke i fotografije, uz vrlo ličnu priču Leticije Batalje. Kakvu reakciju očekujete? I kako to da je mafija Leticiju sve ove godine ostavila na miru?

Leticija je hrabra u filmu zato što je godinama u njoj rastao prezir. Dovoljno je da bacite pogled na njene fotografije i smesta bude jasno da je jedini cilj mafije bio da izazove strah u ljudima i da ih natera da drže jezik za zubima. Mafiozi žele da ih svi poštuju i slave, ali ona ih u filmu zove ofucanim moronima i tretira ih sa prezirom. Neće im se dopasti ovaj film. A Leticiju nisu dirali zato što su im se te fotografije verovatno dopadale, bile su deo njihovog plana o uterivanju straha u kosti.

Da li ste lično doživeli neprijatnosti tokom snimanja filma?

Mislim da nas nisu smatrali bitnima. Tri žene neuglednog izgleda koje su posećivale Leticiju nisu ih posebno intrigirale. Nisu bili svesni da će se u ovom filmu raditi o njoj i mafiji, tako da nikome nismo ušli u radar. Nisu imali pojma šta nam je namera, a film menja narativ od fokusa na mafiju, na njihov glamur i dečake koji ih imitiraju, do običnih ljudi koji su im se suprotstavili. Oni su, u stvari, heroji koji više nisu mogli da podnesu da je dečak ubijen na ulici kao pas. Gde je tu herojstvo? Ubiti nevine civile, žene, decu? Šta je u tome časno? Nadam se da će gangsterski filmovi u budućnosti pokazati posledice zločina, tela u kovčezima i ljude koji su zavijeni u tugu, kako je to na njih uticalo.

Primetila sam da skoro kompletan arhivski video-materijal potiče sa engleskog govornog područja. Vaš komentar na to?

Tokom 1970-ih bilo je dosta prelepih italijanskih filmova. Na primer, scena u *Snimati mafiju* sa ribarima koji love tune je iz jednog italijanskog filma. Međutim, tokom 1980-ih, za šta je verovatno bila kriva popularnost MTV-ja, dokumentarci su postali fragmentarni. Nama su trebali dugi kadrovi, želeli smo da ispričamo priču u koju bi publika mogla da se uživi. Na primer, crno-beli film Bi-bi-sija o biznisu mafije sa klanicama, o čemu Italijani nikada nisu pričali. Postoji dosta toga na šta Italijani nisu obraćali pažnju ili je bilo javna tajna. Čekajte, Provenanca je tamo živeo 23 godine? Nismo znali! U stvari, ne želimo da pričamo o tome!

Kakvo iskustvo je snimanje ovog filma bilo za Leticiju?

Veoma teško. Ona ne voli da se vraća u prošlost. Bilo je stvarno teško dotaći se sudije Falkona, čija ju je smrt jako potresla. Postoji jedan momenat u filmu kada me pita zašto je stalno teram da o tome priča. Bilo joj je neverovatno bolno da se vraća u taj period. Ona čak ne voli da gleda ni svoje stare fotografije, nit želi o njima da priča. Imali smo sreću da je uhvatimo u neformalnom razgovoru sa asistentkinjom o njenoj autorskoj izložbi koja se održala pre snimanja. Samo zato što nas nije primetila, to je moglo da ispadne kako jeste. To vam je prednost stalno uključene kamere. Leticija je još uvek duboko traumatizovana. Dvadeset godina joj je redakcija naručivala fotografije sa mesta zločina. Morala je da slika ucveljene ljude koje je pogodila tragedija. Ona je fantastična žena i puna je inata. Pošto puši kao Turčin, imali smo scene u Americi kada bi jednostavno po navici samo zapalila cigaretu. Ljudi bi pritrčavali da joj kažu da je tamo to zabranjeno. Na kraju je platila kaznu od 250 dolara jer je pušila u hotelskoj sobi. Nije laka kao osoba, sa njom je teško raspravljati. Rekla bi mi: "Pravite dreku oko pušenja, a čitava planeta umire zbog klimatskih promena."

Kakva je bila njena reakcija kada je prvi put pogledala film?

Premijerno ga je gledala na Sandens festivalu i obuzele su je emocije. Osećala je mešavinu ponosa na svoj život i žaljenja zbog velikih grešaka koje je počinila u mladosti. Stidela se toga što se udala za prvog momka koji je naišao kada joj je bilo svega 16 godina. Mislila je da joj je to karta za život u porodičnom domu.

Da li već radite na novom projektu?

Želim da snimim jedan veseo film okrenut muzici koji je zabavan i pun životne radosti zato što je *Snimanje mafije* bilo vrlo traumatično i teško iskustvo za mene. ¶

MARINA RICHTER

Najmanja jedinica društva

Američki film *Supruga* otvara pitanje šta sa sobom da uradi glavni osvešćeni nosilac patrijarhata – udata žena

Prekidanje ćutanja o privatnom i ženskom doskora je značilo da zajednica priznaje temu. Bivao je to antipatrijarhalan čin jer je potresao temelje. Danas, prekidanje ćutanja samo povećava kakofoniju nefiltriranih glasova na koje se niko ne obazire, osim tržišta.

Glen Klouz koja je u *Fatalnoj privlačnosti* Edrijena Lajna pre trideset i dve godine briljirala u ulozi ljubavnice opasne skoro kao i sam AIDS (i tako najavila eru novog konzervativizma Zapada), u *Supruzi* Bjorna Rungea čiji je početak u revolucionarnoj 1968, igra ljubavnicu koja se šezdesetosmaški liberalno, paradoksalno, izborila za poziciju – supruge. Ostatak filma smešten je u delikatnu pripremnu paralelu današnjice, u Bušovu 1992: osim o pojedinačnoj sudbini konkretnog braka, *Supruga* itekako govori i o socijalnim, ideološkim i političkim odnosima društva.

Žena je u narativnim umetnostima često tretirana kao telo, a telo je, opet, čest simbol teritorije oko koje se vode muški ratovi. Kad npr. u filmu žena vara muža, autor, pored ostalog, pokazuje da je vlast slaba, a da opozicija samo što nije svrgla vladara. (Ko ne želi da sazna sadržaj filma *Supruga*, neka ne čita tekst dalje, tj. opasnost – spojleri!). U *Supruzi*, međutim, imamo savršeno samoorganizovanu i samoodbranjivu ženu/teritoriju koja čuva svetu tajnu građanskog braka – tajna je da je reč o farsi. Naime, stabilnost Kastlmanovih (castle – tvrđava, man – čovek) sadrži istovrsne, mada hiperbolisane laži na kojima počiva tvrđava braka kao najmanje jedinica društva.

Film počinje očekivanjem telefonskog poziva koji će saopštiti da je Džoe Kastlman (Džonatan Prajs) dobio Nobelovu nagradu za književnost. U Švedskoj je dan, a u Americi noć, pa Džoe pokušava da nervozu smiri navodeći suprugu Džoel na seks tako što joj priča šund erotsku pričicu. Gledalac razume da ni nobelovac ne može da prkosi kiču kao žanrovskoj konvenciji pornografije.

I poziv se desi, Nobel je dobijen, sreća. No, već u avionu, kao u čuvenom filmu o zataškavanju istine, Fordovom *Čoveku koji je ubio Libertija Valansa*, pojavljuje se novinar (Kristijan Slejter) koji želi da napiše biografiju nobelovca i koji je na tragu istine. A istina je da je supruga, kad je bila mlada (glumi je Ani Stark, kćerka Glen Klouz), bila studentkinja svog budućeg muža, da je pisala odlične priče, da je u profesora gledala kao u boga i da je najviše od svega na svetu želela da taj bog voli nju celu – da mu postane žena. Gradila je zatim najsrećniji brak na svetu, a takva institucija uvek počiva na pametnoj, vrednoj, sposobnoj i kompromisu sklonoj diplomatičnoj ženi, koja sebe i svet vešto uverava da se ona i muž, navodno jednaki, dopunjuju.

Ali, avaj, kad je Džoe napisao prvi roman, Džoel ga je pročitala i – zgrozila se. Muž je tada, hrabro ispravno predložio razvod jer kako da budu zajedno kad ga ona više ne poštuje, no žena kao mnoge mlade žene, nesigurna u svoj stav, a želeći da joj bračno preduzeće uspe kako to nikom nikad nije uspelo, zakukala je kako ga voli i zamolila ga da je ne ostavlja, a ona će, zauzvrat, popraviti njegov roman. Šta god zamenjivalo roman u brakovima nas smrtnika, jasno je da žene ovakvim odlukama muževima oduzimaju poslednje šanse za hrabrost, dostojanstvo i jednakost. Jer tu se krije jedna Šredingerova crknuta bračna mačka! I tako je supruga počela da piše romane, a suprug se potpisivao. Pored pisanja, ona je gajila i njega i decu i sliku sveta koji je izgradila. A on se od duga vremena i osećanja obezvređenosti švalerao. A onda je on dobio Nobela. I zahvalio joj u govoru iako ga je ona zamolila da to nipošto ne radi, ne želeći da se oseća kao paćenica. I onda je ona odlučila da ga napusti, no on je dobio srčani udar. Umro je na njenim rukama, jer u čitavoj toj boleštini zvanoj

najsrećnjii brak jednakih, osim zavisnosti, uvek ima i topline zajedničkih godina junačke ledene samoće i biološke povezanosti preko dece. Zapravo, ima nečeg od istinitosti aforizma "Fake it till you make it!". Taj aforizam bio je, doduše, blizak staroj školi biheviorizma, a danas, u vreme *new age* psiholoških teorija, uspešne terapije naslanjaju se na poprilično suprotnu poruku "Priznaj ono što jeste!"

Sve u svemu, glavnoj junakinji *Supruge* desilo se nešto kao da je vernik (žena u najsrećnijem braku na svetu) rešio da postane agnostik (razvedena žena), a onda, sticajem okolnosti, postao ateista (udovica). I kako će, posle kraja filma, izgledati taj njen i naš svet bez muškaraca, svet bez Boga? Izgleda da će izgledati sasvim isto jer Džoel neće nikom reći istinu, osim čitaocima u novom romanu. Pitanje je čijim će imenom potpisati roman, pitanje je hoće li ovo biti uvod u fenomen iz *Sluškinjine priče* Margaret Etvud ili u nešto suprotno, ali surovo tržišno. U drugoj varijanti, neplaćeni, tajni ženski rad mogao bi postati nepoželjan, ne zbog ljubavi prema istini, već zato što se na njega ne može naplatiti PDV. Mnogo bezbračnih domaćinstava u kojima preostali član ne ume ili ne stiže da kuva, pere, pegla, da se bavi decom na adekvatan način, zaposliće kuvarice, konobare, bedinerke, bebisiterke. Uz to, svako će malo domaćinstvo plaćati zasebne račune i hranu. Više će se para okretati, više će se bogati bogatiti. Kako će biti deci? Čini se da će im biti hladnjikavo, ali istinito – neće jedno videti a drugo slušati, neće im biti kao što je u filmu Džoelinom i Džoijevom sinu, kao što je bilo sinu Mileve i Alberta Ajnštajna. Monstruozno zdravlje doći će na mesto nekadašnjih bolesti, a Dučićeva *Pesma ženi* postaće pesma braku: "A ti ne postojiš, niť si postojao. Rođen u mojoj tišini i tami, na suncu mog srca ti si samo sjao jer sve što ljubimo – stvorili smo sami." ¶

VLADISLAVA VOJNOVIĆ

Pljesak za jubilej

XX Guitar Art Festival (GAF), više od 120 gitarista iz 35 zemalja, Beograd

Ako omanu izbori, poplave i druge pošasti što pred proleće navale na Zlatno doba Srbije, Guitar Art Festival (GAF) svoje XX izdanje moraće da održi u naoko normalnim, a zapravo od 2000. nikad gorim okolnostima. No, GAF se ne da omesti i 12–17. marta pod naslovom *Aplauz/Applause* više od 120 gitarista iz 35 zemalja okupiraće beogradsku Kombank dvoranu (ex Dvoranu Doma sindikata).

Bojan Ivanovski

Foto: Promo

S ulaznicama po ceni od 900 dinara naviše, masovno sledbeništvo ovog festivala uživaće u obrazovnim, takmičarskim i pratećim programima, a posebno u šest velikih koncerata. Za otvaranje, u XXI veku vodeći flamenko gitarista Visente Amigo (utorak, 12. III) stiže s albumom *Memoria de los Sentidos* (2017, Sony), čija je završna numera *Requiem* posvećena Visenteovom uzoru Paku de Lusiji. Amigo je u svoje 'spoljne' saradnje upisao Dilena, Ričardsa i Stinga, a na GAF-u učestvovao 2005. i 2009. CD *Memoria...* vraća ga korenima, uz nekoliko cenjenih flamenko izvođača. Festival će zatvoriti (nedelja, 16. III) kompozitorsko *Veče Hoakina Rodriga* s tri popularna koncerta za gitaru i orkestar; izvodiće ih Filharmonija Banatul iz Temišvara (Rumunija) i šest solista uglavnom iz naše zemlje.

Između, još povratnika: od najpopularnijih džipsi džez sastava, holandski Rosenberg trio (svingovao ovde 2006. i 2008. – "Vreme" 893) imaće sopstveno veče (sreda, 13. III), a podmladak iste porodice Mozes daće svoj manuš-doprinos novoj festivalskoj produkciji Kings Of Strings: The Youngsters (četvrtak, 14. III) u kojoj su buzukista Jorgos Jorgopulos (Grčka) i jedan od štićenika GAF-a, prstometni Bojan Ivanovski (Srbija). Ovaj trio jasno je na tragu GAF-ove supergrupe Kings Of Strings iz 2011/12: Tommy Emmanuel, Stochelo Rosenberg i Vlatko Stefanovski – "Vreme" 1107. Vlatko se vraća u duetu s visoko cenjenim Miroslavom Tadićem (profesor u SAD, klasični a svestrani gitarista – sa Šerbedžijom, Teofilovićima..; ključni magazin "Guitar Player" uvrstio ga među 30 najboljih u svetu), ni manje ni više nego da premijerno (subota, 16. III) izvedu dugo očekivano *Kruševo 2*; legendarni akustični duet-album *Kruševo* (M.A. Records) objavili su još 1998. a na GAF-u nastupili 2003. ("Vreme" 640)!

Fado nikako nije nov na GAF-u, ali ćemo prvi put (petak, 15. III) sresti novu zvezdu ove očaravajuće portugalske muzike: posle decenije karijere, s petim studijskim albumom (*Maria*, 2018, Parlophone), buketom Žobimovih pesama i pedalstil gitarom u postavi, Karminjo će pokušati da preotme Marizine obožavaoce.

Koncerti klasičnih gitarista, solo i u manjim formacijama, nekih od festivalskih dana odvijaće se u Kombank dvorani od 18 časova. Takmičenja u kategorijama solo gitara i gitara u kamernoj muzici, kao i majstorske radionice, predavanja i promocije šire se po muzičkim školama i drugim prostorima u Beogradu, a detalji su na sajtu gaf.rs.

D.K.

Ono što vidite u meni

“Otkriću vam jednu tajnu: niko ne može da uništi moju karijeru! Da li kamen može da uništi vodu? Voda će uvek naći svoj put da prodre. E, tako je i sa mnom”

Foto: Dejvid Lašapel

Po oceni znalaca, trenutno najveći baletski umetnik na svetu, Sergej Polunjin, gost je beogradskog Narodnog pozorišta u baletu *Posvećenje* 7, 8. i 9. marta. Biće to njegovo prvo scensko predstavljanje publici čiji je sunarodnik. Naime, Polunjin, po rođenju Ukrajinac i ruski državljanin od prošlog novembra, ima i srpski pasoš od 2016. godine. Među brojnim tetovažama ima lik Vladimira Putina, ali i amblem čečenske zastave. Međutim, tražio je da ne pričamo o politici.

Sergej Polunjin ima 30 godina, a sa 19 je postao najmlađi prvak Kraljevskog baleta u Londonu. Planetu je osvojio nastupima u minhenskoj Državnoj operi, Boljšoj teatru, pozorištu “Stanislavski” u Moskvi, londonskoj Rojal operi, milanskoj Skali, Marijinskom teatru u Sankt Peterburgu. Nakon spota *Take me to church* koji je najavio kao kraj svoje baletske karijere, postao je medijska zvezda. Ispostavilo se da su i njegov život i ponašanje kao stvoreni za filmsku priču: rođen je u siromašnom gradu Hersonu na jugu Ukrajine, talenat otkriven u ranim godinama razvijao je celodnevnim vežbama, u 13. se preselio u London bez znanja engleskog, ali odlučan da bude najbolji, uveren da će tako okupiti razjedinjenu porodicu. Njegovi roditelji se ipak razvode što on izuzetno teško podnosi. Do 23. ostvario je skoro sve profesionalne ciljeve. Počeo je da preskače probe, da izostaje sa predstava, na baletsku scenu je doneo beli prah, pa su ga mediji prozvali “loš momak ruskog baleta”. Nakon što je ovog januara na društvenim mrežama objavio postove koji su ocenjeni kao homofobni i seksistički,

ste vi

Pariska opera i balet su mu otkazali saradnju u *Labudovom jezeru* čija je premijera pripremana za februar.

U Beogradu je otvorio svoju Fondaciju za mlade baletske talente. Prošle godine otvorio je "Exit" u Novom Sadu i u Beogradu uveličao otvaranje renovirane zgrade Narodnog muzeja spotom kojim je želeo da, kako je izjavio, ljude širom sveta zainteresuje za bogatu kulturnu baštinu Srbije. Ovdašnja publika ga zna i po ulozi u filmu *Red sparrow* sa Dženifer Lorens i po dokumentarcu *Dancer* Stivena Kantora o njegovom životu, a na upravo završenom Festu prikazan je film *Bela vrana*, u kome mu je Ralf Fajns dao jednu od uloga.

U beogradskom Narodnom pozorištu Sergej Polunjin će igrati u baletu *Posvećenje* u koreografiji Juke Oiši, inspirisanim koreografijom i izvođenjem Vaclava Nižinskog u *Posvećenju proleća* Igora Stravinskog.

"VREME": Da li ste tokom pripreme *Posvećenja* istraživali život Nižinskog? Šta je za vas Nižinski?

SERGEJ POLUNJIN: Nižinski je jedan od velikih kao i Nurejev, Barišnjikov.... On mi je nekako bio dalek sve dok u Švajcarskoj, u Sankt Moricu gde je živeo Nižinski, nismo počeli da radimo na ovom projektu. Juka Oiši je fascinirana njime i veoma studiozno je iščitavala njegove dnevnike i tako kreirala koreografiju. Nakon premijere posetili smo Suvretta House, hotel u blizini Sankt Morica gde je Nižinski poslednji put igrao, i tu sam prvi put osetio neku povezanost sa njim, osetio sam kroz šta je prolazio i kako se osećao. Bila je to zanimljiva i dragocena lekcija o vremenu, prolaznosti i povezanosti kroz vreme.

Novinari vas često pitaju o tetovažama, a retko o baletu. Da li je balet umetnost koju nije moguće opisati rečima? Da li je balet pre svega emocija pa zatim poruka?

Nižinski je govorio da treba više osećati nego misliti, da ta otvorenost čini čoveka čovečnim. Vi možete i da ne razumete baletski jezik, ali vas nešto dodirne, mislim da je o tome pričao. Pokret je univerzalan jezik, pa ipak za svakog može značiti nešto drugo. Ono što vidite u meni ili kroz moj pokret na sceni, to ste vi i vaš odraz.

U filmu *Red sparrow* igrate negativca, baletana koji uništi život svoje partnerke. Koja je cena uspeha?

Postoje ljudi koji se daju bezrezervno i shodno tome, sposobni su da prime lepotu i darove umetnosti, a postoje i ljudi koji daju ali po ceni koju kad-tad morate da platite. Samo je važno znati šta dobijate kako se ne biste začudili kad vam stigne račun. Srećom, žrtva ili cena koja mora da se plati nisu obavezni put ka uspehu. Dakle, svako sam bira svoj put.

Koji su principi vaše Fondacije u Srbiji? Ko su mladi kojima pomaže vaša Fondacija?

Fondacija se bavi čuvanjem tradicionalnih koreografija, kao i kreiranjem novih komada i sadržaja u duhu klasičnog i neoklasičnog baleta, a pojavljuju se i elementi savremenog plesa. Jednostavno, ples živi i razvija se, transformiše se, a time se i publika širi i transformiše. Tako balet postaje prijemčiviji umetnički izraz za sve širu publiku. Jedna od naših aktivnosti je podrška mladim talentovanim igračima u odabiru i daljem školovanju. Nedavno smo obezbedili sredstva da podržimo jednog mladog igrača iz Srbije kako bi nastavio školovanje u inostranstvu.

Da li je odluka Pariske opere da prekine saradnju sa vama nakon homofobnih i seksističkih postova štetila vašoj karijeri?

Oni su imali svoje razloge, ne ulazim u to. Moje izjave nisu bile homofobne, ali su tako protumačene. Ja imam veoma bliske prijatelje koji su iz LGBT populacije i sa kojima veoma lepo sarađujem, ja sam zapravo govorio o činjenici da se poremetio balans muške i ženske energije, a da to nije dobro u svakom pogledu. Mogu da van otkrijem jednu tajnu: niko ne može da uništi moju karijeru! Da li kamen može da uništi vodu? Voda će uvek naći svoj put da prodre. E, tako je i sa mnom, ja sam slobodan i fleksibilan, ne plašim se, nisam vezan ni za koga niti ograničen bilo

čim. Još jednom bih ponovio: ono što vidite u meni i dotakne vas na bilo koji način pa vi na to odreagujete, uvek je to neki odraz nečega u vama samima.

U poslednje vreme postoji stav da balet u Srbiji stagnira. Šta mislite, da li takvo mišljenje ima osnova?

Nisam dovoljno upoznat sa baletskom scenom u Srbiji te s toga ne mogu komentarisati trenutno stanje, ali se nadam da ću više vremena provoditi u Beogradu.

S obzirom da ste državljanin Srbije, da li su vas iz direkcije Baleta pitali za savet kako da naš balet bude bolji?

Sa ansamblom iz Narodnog pozorišta prvi put sam se sreo zbog filma *Bele vrane* o Rudolfu Nurejevu koji je sniman u Beogradu i u kome sam i ja imao jednu ulogu. Dejan Kolarov, solista Narodnog pozorišta, sarađivao je sa mnom na projektu *Šatori*, u kome je igrao u Londonu i igraće u predstojećim nastupima u Pragu u aprilu. Održaću *ballet class* za vreme gostovanja u Beogradu i veoma se radujem susretu sa ansamblom. Inače, ja sam bio đak u Baletskom institutu u Kijevu kod oca Konstantina Kostjukova, direktora beogradskog Baleta.

U jednom intervjuu ste rekli da razmišljate o filmu koji bi govorio o igraču koji više ne može da igra. Vi ste nekoliko puta pominjali temu kraja, prestanka igranja. Zašto vam je ta tema bitna?

Sa 23 godine sam osetio da umirem kao umetnik, odigrao sam gotovo sve u klasičnom repertoaru, i privukli su me gluma i film. *Take me to church* je trebalo da bude moj poslednji ples. Snimali smo 9 sati i bilo je teško ali inspirativno. I baš tad, osetio sam da sam, kad igram, zapravo živ, zato sam nastavio. Što ne znači da sam odustao od glume. Upravo se završilo snimanje jednog igranog filma u kome imam glavnu ulogu. Bilo je veoma zabavno i veoma sam uživao u tome. Videćete ga! ¶

SONJA ĆIRIĆ

Teatar bez ustupaka

Dve sasvim različite predstave koje povezuje možda jedino ozbiljno promišljanje konteksta u kojem su nastale nesumnjivo su vrhunac sezone u pozorištima Srbije

Nema vajde da se lažemo: Beograd koji je 1967. osnovao Bitef, dvadeset i dve godine kasnije zapravo je umirao, ili izumirao, ili se povlačio u (sve manjeg) sebe, ili se stideo i odricao onoga što je koliko do juče bio. Drugim rečima, Beograd koji je osnovao Bitef teatar 1989. nije bio onaj isti grad u kojem je začet istoimeni festival, nego grad kojim se poput neke mentalne epidemije, ili možda nekog specifičnog besnila, širilo uverenje da je onaj Beograd iz 1967., i dvadesetak potonjih godina, bio neki ne-Beograd, prestonica neke ne-Srbije, koju sada (Srbiju) tek valja *vratiti samoj sebi* (pa i po cenu da tamo ne zateknemo ništa vredno pažnje). A u toj Srbiji neće biti mnogo mesta za bitefovske kerefeke... Pa ipak, možda nošen poslednjim talasom prosvetiteljske inercije, u zgradi je nesuđene evangeličke crkve nastao Bitef teatar, svečano otvoren 3. marta 1989; treba se dobro zagledati u fotografije sa otvaranja: u ta lica, u te *autfite* iz zapravo već odstreljenih osamdesetih; kao kabare sablasti koje ne znaju da im se već pišu smrtne presude, doslovne ili simboličke. Ili ukazi o izgnanstvu, kojekuda ili bar u zaborav. Mira Trailović, najzaslužnija i za jedan i za drugi Bitef, umreće već 7. avgusta iste godine. Osmog novembra 1989, simbolički će pasti Berlinski zid, tako što će ga u stampedu preskočiti mase Istočnih Nemaca, željne da napokon izbliza vide bananu, limenku kokakole ili porno časopis. Stvari možda vredne prezrenja, ali samo pod uslovom da su ti načelno dostupne.

Od Andraša Urbana je, recimo tako, Bitef teatar naručio predstavu povodom svog tridesetog rođendana, ili predstavu o Miri Trailović, takoreći doslovno ugrađenoj u njegove temelje. Samo, nije Urban konobar pa da se od njega nešto *naruči*: on, naposletku, uradi ono što on hoće, a vi vidite šta ćete s tim. Na sreću, to što on hoće bude po pravilu mnogo bolje od bilo čega što bi moglo pasti na pamet bilo kojem naručitelju.

DOGAĐAJ SEZONE: M.I.R.A.

Foto: Nenad Šugić

M.I.R.A. Urbanova, i Mira Mirjane Karanović, već sada se može reći, teatarski je događaj sezone u Beogradu i Srbiji. Umesto kakvog prigodničarskog pozorišnog pletiva, vragolasto prošaranog gdekojim poluapstraktnim "avangardnim" iskorakom, ili prosevom kakve golotinje ili nekog drugog muzejskog primera transgresije – jer, braćo i zemljaci, ipak je ovo Bitef teatar, bre! – Urban i njegove (čuj, njegove!) glumice isporučuju sat i po esencije pozorišne lucidnosti, hrabrosti i ludosti, rekao bih i mudrosti, ako ta reč nije na crnoj listi. Bitef teatar, rođen u građevini burne i zlokobne istorije, nastaje u vreme koje miriše na krv, i prohodava u doba mračne regresije i varvarstva. Aminovanog, dakako, od velikog dela *nacionalne inteligencije* i dobrohotnih nam konzervativaca koji nikada nisu baš nešto mirisali te Bitefe i te njihove skandale... O tom krvavom apsurdu, o tom strašnom kontekstu njegovog rođenja i prvih sezona govori se u predstavi ekspresivno, snažno, bez suvišne stilizacije – ono je samo sebi stilizacija, ako se tako može reći. Potom, o predistoriji "slučaja", o zdvajanju večitog malograđanina nad tom neverničkom i kosmopolitskom andrmoljom "koja nama ne treba"; u antologijskoj sceni zvanoj "bla-bla", kvintet glumica taj će lavež Ništavila prikazati u svoj njegovoj groteskosti i bedi, smešnoći i užasu. Nižući, karakteristično urbanovski, narativno-dramaturške slojeve, kombinujući motive, nelinearno ali ni u jednom trenutku nejasno ili konfuzno, predstava priča o vremenu prošlom, poluprošlom i sadašnjem, sa Bitef teatrom kao lajtmotivom ili lakmusom za prepoznavanje Besnila. Jedna od nezaboravnih deonica ona je u kojoj glumice reprodukuju kolaž verbalnog smeća kakvo se (i) ovde proizvodilo i proizvodi na temu (ne)nacionalne umetnosti, (ne)avangardnog teatra i njegove (ne)razumljivosti i (ne)relevantnosti za "našeg čoveka", šta god taj naš čovo bio, a da nije tek dvonožni insekt koji ima ćutke raditi na Životinjskoj farmi. Priča o Miri Trailović, ženi (samo)primoranoj na ustupke zarad višeg cilja, amalgamira se s pričom o

DOGAĐAJ SEZONE: Tartif

Foto: Siniša Trifunović

Miri Karanović, "lošoj Srpkinji" i "nacionalnoj izdajnici" koja igra samo silovane Albanke i Bošnjakinje... U još jednom od antologijskih poglavlja ovog brutalističkog teatarskog čina, Mirjana Karanović odigraće sama samcata scenu trostrukog silovanja, "Srpkinje" valjda, ne bi li ironijski, bez pardona i bez kočnica, razobličila kvazipatriotski narativ, tobože zadovoljavajući njegovu voajersko-kanibalsku narav. Skoro na koncu, publika će, tek diskretno sarkastično, biti *poslužena* i prigodnim spletom anegdota o Miri Trailović, tek da se pokaže sva obesmišljenost spomenarskog pristupa teatarskim i kulturnim jubilejima u zemlji ovakvog recentnog nasleđa i ovakve savremenosti. Mirjana Karanović suvereno vodi ovaj kvintet pokazujući se ne samo kao glumica na vrhuncu svojih moći nego i kao i svojevrsni teatarski filozof i demijurg (isto ono, dakle, što je i Urban, uvek kada je u formi), a Suzana Lukić, Anđela Jovanović, Isidora Simijonović i Gorica Regodić su joj fascinantne partnerke, u ama baš svakom trenutku posve komprimovanog, smislotvornom energijom prskajućeg teatarskog vremena: Isidora tu za koju nijansu prednjači, bar u premijernom izvođenju. Velika predstava u malom teatru, ogoljena, bez scenografije, bez pozorišnih sedativa bilo koje vrste: samo za one koji ne idu u pozorište "da se malo opuste". Opuštajte se u bazenu!

Februarske premijere, somborska i novosadska, *Tartifa* Narodnog pozorišta Sombor i Srpskog narodnog pozorišta drugačijim pozorišnim sredstvima teže ciljevima srodnim onim "urbanovskim" no, što je značajnije, i konačan im je domet negde u toj ravni; drugim rečima, i za *Tartifa* Igora Vuka Torbice važi isto: i on je *događaj sezone*. Za razliku od Molijerovog, Torbičin Tartif nije lažni bogomoljac koji će svoje žrtve začarati verničkom smernošću. To je, drže autori ove predstave, danas podosta deplasirano, bar u ovom delu sveta: postoje mnogo savremenije i danas efikasnije tehnike zavođenja, podvođenja, začaravanja, obezglavljivanja, obezljuđivanja, anihiliranja slobodne volje i praktičnog razuma. U priču o savremenom Tartifu uvodi nas Dorina, u vedrom i izoštrenom, posve jedinstvenom tumačenju Hane Selimović, koje je posebna "dodata" vrednost ove predstave. Potom sledi karusel likova, preplet skrivenih motiva i strasti članova porodice koju će Tartif zaposesti. Orgon Ninoslava Đorđevića i Elmira Tijane Marković na dva će oprečna načina završiti pod Tartifovim kobnim moćima, Orgon bliže onome kako je to i kod Molijera, mada opet na način bliži nama današnjima: Orgon veruje onako kako se danas veruje ne u natprirodna bića i njihove tobožnje zapovesti, milosti i ljutnje, nego u televizijske propovednike i druge dilere slatkorečivosti u civilu. Kleant (Marko Marković) ovde nije samo zdravorazumski rezoner, nego i čovek s preciznim interesima; Marijana i Valer (Danica Grubački i Dušan Vukašinović), besprekorni, ona kao predmet staračke požude ili trofejni simbol moći, on kao vetropirasti polagatelj "prirodnog prava" i Tartifov nemoćni mužjački antagonist; gospođa Pernel Biljane Keskenović kočoperna i pompozna do neminovnog finala, Damis Marka Savića pomalo pogubljen u tartifovskom kovitlacu.

Ali, gde je Tartif u ovom *Tartifu*? Dugo ga nema nigde osim u ustima ukućana, da bi se lično pojavio relativno "kasno" u predstavi, no kad je jednom došao, više ga nije bilo moguće ni ućutkati ni oterati; Tartif Saše Torlakovića je užasavajuće savremen, svakodnevan, nimalo demonski, sav dobrohotan i blagoglagoljiv gotovo do kraja, reklo bi se i sam ganut vlastitom dobrotom i duboko uveren u sopstvenu moralnu izuzet(n)ost; istovremeno, on je invazivan i takoreći nasilno penetrativan, nemoguće ga je izbeći, skloniti se od njega, sačuvati zdrav razum; ili je moguće, izuzetno, ali to ima (pre)visoku cenu. Koliko je on individualno zlo i pokvarenost, a koliko presek, proizvod i ospoljenje mnogo većih sila, samo eksponent i službenik Mašinerije koja ga daleko prevazilazi? *Ko* je, dakle, taj somborsko-novosadski Tartif? Odviše lak odgovor se nameće sam od sebe, ali Torbica i ansambl neće učiniti ništa više osim što će vam *dopustiti* da razmišljate u tom pravcu, ali isto tako i mnogo šire od toga, jer je ova predstava veoma daleko od bilo kakvog "dnevnopolitičkog" namigivanja: bilo bi to traćenje skupe i dragocene pozorišne supstance na neko skoro-pa-ništa, i od toga ne bi bilo ovako dobrog pozorišta. Zato je ovaj *Tartif* radije predstava o nama: nama na sceni, zbijenim oko Tartifa kojem ne umemo odoleti dok ne bude prekasno, i nama u publici, kojima se ne omogućava komfor lagodnog uživanja u postavkama i odnosima moći iz Molijerovog vremena. Bio sam na novosadskoj premijeri, u krcatom pozorištu, sedeći na stepenicama sa strane: odlično smo se razumeli te noći, mi na sceni i mi dole, u gledalištu, tako dobro da bi se čak moglo reći da smo zajedno napravili ovu predstavu, i da će ona i dalje rasti sa svima nama. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Prilično ozbiljan film

"Mislim da je odnos ne samo Srba i Hrvata nego i ostalih naroda u Regionistanu toliko bizaran, apsurdan i smiješan da se ne može bolje prikazati nego kroz zombi-komediju ili kroz naučnofantastični mjuzikl"

Sedam godina nakon bankrota hrvatskog društva, u opštem haosu javlja se zombi-virus koji napada samo Hrvate i na koga su Srbi imuni, te, da bi se spasili od opšteg nestanka, Hrvati moraju da prave serum baš od srpske krvi – tako glasi sažetak nove filmske ekstravagance, zombi-komedijie *Posljednji Srbin u Hrvatskoj* čija je premijera na upravo završenom Festu prekidana aplauzima i smehom. Reditelj i scenarista ove hrvatsko-srpske koprodukcije, čiji su nastanak podržali Hrvatski audiovizualni centar i Filmski centar Srbije jeste debitant Predrag Ličina.

"VREME": Zašto ste se u moru mogućih ideja za debitantski film u, nazovimo ih tako, zrelijim godinama, na kraju opredelili upravo za ovu temu?

PREDRAG LIČINA: Bila je produkcijski najmanje kompliciranа od svih ideja koje sam imao u kompjuteru, u direktoriju "Moje priče za scenarije". Kako je većina toga što sam napisao bilo u žanru SF-a, tako sam shvatio da nikada neću imati dovoljno sredstava da to izgleda onako kako sam zamislio, osim možda u slučaju da se radi crtani film. Evo jedan primjer. U priči *Drugi Sabor jadranskih delfina* vlasti u Hrvatskoj odluče kupiti od BiH 20 čeličana i premjeste ih na jadranske otoke (Cres, Lastovo, Lokrum itd.) s idejom da čeličane toliko zagade more nakon čega će gomila turista napustiti hrvatsku obalu, pa bi turistički radnici napokon mogli odmoriti od pretjeranog rada. Kad more doista doživi abnormalno zagađenje, jadranski delfini izvrše zračni desant na Hrvatsku. Kako to snimiti unutar naših budžeta? Ili priču *Bljuzga u praskozorje*, gdje se zemaljska kugla zaustavlja u vrtnji oko Sunca i oko svoje osi taman u svitanje na prvi dan zime i svi krenu sumanuto raditi.

Da li je potrebna veća hrabrost da se već u slučaju prvog filma prihvatite baš zombi-komedije, pa još i potencijalno provokativne?

Ja mislim da je odnos ne samo Srba i Hrvata nego i ostalih naroda u Regionistanu toliko bizaran, apsurdan i smiješan da se ne može bolje prikazati nego kroz zombi-komediju ili kroz naučnofantastični mjuzikl. Okej, može i kroz neki autorski film "za nagradu" dugačkih i realističnih kadrova u crno-bijeloj tehnici, ali mislim da to nije najsretnije rješenje, jer naši odnosi nadilaze stvarni život.

Foto: Ivann Zadro

Pre snimanja prošli ste kroz svojevrsnog toplog zeca u medijima zbog napada i pretnji hrvatskih radikala. Šta ih je to toliko kosnulo u tada još nezapočetom filmu i da li je bilo sličnih smetnji i izazova i tokom samog snimanja?

Kad je film dobio sredstva na konkursu, određene radikalne strukture zasmetalo je što se riječ "Srbin" uopće spominje u naslovu nekog hrvatskog filma – to je nedopustivo, pa makar on bio i posljednji. Palo mi je tada na pamet da film nazovem "Posljednji Srbin u Hrvatskoj umire u teškim mukama", a onda sam shvatio da ni to ne bi bilo dobro jer opet riječ "Srbin" ostaje u naslovu. U vremenu koje je dolazilo, uvidom u svoju dokumentaciju, shvatio sam da upravo te radikalne hrvatske strukture u svojim izjavama više od bilo koga drugog unutar cijele bivše zemlje spominju termine "Jugoslavija", "Jugoslaveni", "Srbi" i "komunisti". Toliko često ove riječi nisam slušao niti kada je Jugoslavija postojala, tako da ponekad mislim da se upravo isti ti ljudi zalažu za stvaranje neke nove tamnice naroda kako bi onda oni uveli diktaturu i tako se osvetili kralju Aleksandru.

Ljubiteljima pomnijih analiza (i učitavanja), *Posljednji Srbin u Hrvatskoj* može zaličiti i na satiru na identitetska pitanja. Šta smo mi to zbilja jedni drugima danas?

Baš sam jučer čitao zanimljivu raspravu iz područja lingvistike u kojoj skupina poznatih i priznatih naučnika piše da kad se na različitim jezicima identično broji od jedan do deset – onda je to prvi znak da se zasigurno radi o istom jeziku. Nakon toga sam detaljnom analizom shvatio da su jedini evropski jezici na kojima se identično broji od jedan do deset – bošnjački, crnogorski, hrvatski i srpski. Srećom, ovu sramotnu i poražavajuću informaciju moguće je relativno brzo promijeniti i spreman sam o tome pisati nadležnim institucijama. Moj je prijedlog sljedeći: ako za početak samo promijenimo riječ za broj šest, tada više ne možemo govoriti ni o kakvom takozvanom "istom jeziku". Na bosanskom neka bude "ŠES", na crnogorskom "ŠEST", a na hrvatskom da bude "ŠIJEST". Toliko o našim narodima i identitetu.

Neki će ovaj film doživeti kao bezobrazluk, kao sprdnju na ozbiljne teme, kako ćete im odgovoriti?

To ćemo tek da vidimo kad ljudi pogledaju film. Ovi koji galame obično ne odlaze u kina. Ali mislim da film nikako nije sprdnja na ozbiljne teme i mislim da je film zapravo prilično ozbiljan. Tko shvati.

Da li imate lična iskustva vezana za hrvatsko-srpske odnose?

Kako da ne – tajni sam projekt miješanog srpsko-hrvatskog braka. Do 1991. roditelji su me izjašnjavali kao Jugoslavena – kako drugačije? Poslije se više nisi tako mogao izjasniti pa me kompjuter u hrvatskom ministarstvu unutarnjih poslova proglasio Srbinom, po ocu. To mi je '90-ih u Zagrebu bilo super jer sam se bio si prava egzotika. Kao da sam bio posljednji. Kod djevojaka sam odlično kotirao. I onda

Ispod maske lakrdijaša

***Poslednji Srbin u Hrvatskoj*, scenario i režija Petar Ličina**

Da li je moguć suživot Srba i Hrvata? Odgovor na ovo pitanje, već decenijama jedno od gorućih u regionu, dat je u *Poslednjem Srbinu u Hrvatskoj* kroz mešavinu satire, komedije i (nešto malo) horora. Reditelj/scenarista Predrag Ličina odlučuje da jednu krajnje ozbiljnu temu obradi na krajnje neozbiljan način, svesno koristeći postulate žanra i poetiku kempa kao glavne potporne stubove svog debija, a sa dvostrukom namerom: snimiti regionalni hit koji će zabaviti publiku svih nacionalnosti (i na taj način je simbolično "ujediniti"), a istovremeno iskoristiti priliku i ukazati na sve ono što ne valja u Hrvatskoj, susednim zemljama i šire.

Ličina, hrvatski autor srpskih korena, poklonicima pokretnih slika poznat je po sitkomu *Nedeljom ujutro, subotom uveče* (2012) i dvadesetominutnom ostvarenju *Teleport Zovko* u kome je pomešao naučnu fantastiku i komediju, a koje je pre šest godina izazvalo kontroverzu u Hrvatskoj zbog načina na koji je objašnjeno famozno pojavljivanje Gospe u Međugorju početkom osamdesetih. Ličina očigledno uživa da gura prst u oko ekstremnim desničarima i fanaticima svih vrsta, pa ne čudi što je deo hrvatske javnosti burno reagovao već i na samu najavu *Poslednjeg Srbina u Hrvatskoj*, zbog čega je snimanje proteklo u tajnosti. Sada, kada Ličinin dugometražni debi stiže u bioskope u regionu, može se očekivati da će duhovi ponovo biti uzburkani. Naime, Ličina u *Poslednjem Srbin*u ne štedi nikoga – na udaru su, pre svega, hrvatski šovinisti, ali satirične žaoke nisu pošteđeni ni drugi narodi sa prostora bivše Jugoslavije (uključujući Srbe), baš kao ni velesile kojima su zavađeni Balkanci samo puke šahovske figure u borbi za svetsku dominaciju.

Radnja filma počinje u budućnosti, u vreme kada je Hrvatska bankrotirala i gotovo opustela zbog iseljenja radno sposobnog stanovništva u bogatije zemlje Evropske unije. Jaz među onima koji su ostali je ogroman: bogataši uživaju u luksuzu, dok siromašni tumaraju ulicama u potrazi za hranom i vodom koje je sve manje. Kada izbije epidemija koja zaražene pretvara u žive mrtvace, zagrebački bonvivan Mićo Motika (Krešimir Mikić) beži iz grada sa šačicom preživelih i privremeno utočište pronalazi u srpskom selu Slavujevci, na granici sa Bosnom i Hercegovinom. Nakon što se ispostavi da se spas od zombi pošasti krije u srpskoj krvi, Mićo i narkoticima sklona glumica u "domobranskim spektaklima" Franka Anić (Hristina Popović) udružuju snage kako bi spasili sebe, Hrvatsku, ali i ostatak regiona/sveta.

Poslednji Srbin zbog žanrovskog melanža i produkcionog B štimunga podseća na popularne srpske krimi-komedije, mada je Ličina svakako filmski pismeniji i politički osveščeniji od, na primer, jednog Milorada Milinkovića. Dijalozi i situacije su tako koncipirani da prevashodno izazivaju smeh, mada često, baš kao u slučaju Dragojevićeve *Parade*, ispod iskežene makse lakrdijaša proviruje tužno lice naše balkanske svakodnevice razjedene predrasudama i stereotipima. Groteske ima, kao i nešto krvoliptanja (bez koga ne može da prođe nijedan film sa zombijma), mada Ličina prilično svesno potiskuje horor (živih mrtvaca je upadljivo manje nego, na primer, u srpskom zombi-filmu *Zona mrtvih* na kome je takođe radio Miroslav Lakobrija, vodeći regionalni majstor za maske) i u prvi plan gura crnu komediju sa primesama apsurda. *Poslednjeg Srbina* muče uobičajene boljke niskobudžetnog filma (po vlastitom priznanju reditelja, film je koštao kao pet reklama), ali narativ je dinamičan i često urnebesno smešan.

Jedan od glavnih aduta filma su glumci. Mikić je dopadljiv glavni junak, a od drugog čina dragocenu pomoć ima u našoj Hristini Popović, koja je još jednom dokazala da je vodeća regionalna komičarka. Zapravo, kompletna udarna četvorka je izvanredna – pohvale zaslužuju i Tihana Lazović i Dado Ćosić, ona u ulozi slovenačke *femme fatale* Vesne, on kao zagrebački nacionalista Maks koji tokom filma doživljava višestruke transformacije. Marina Redžepović je ostvarila izuzetnu epizodu, upotpunjenu sjajnim pin-ap kostimom; dok Sergeja Trifunovića ima veoma malo – na kašičicu (što u ovom konkretnom slučaju nije zamerka).

Hoće li film biti gledan? Čini se da hoće, bar kada je region u pitanju. (Da bi se priča i humor u potpunosti razumeli, potrebno je dobro poznavanje naših lokalnih ne/prilika, što svakako može biti problem kada film napusti zabran prostora bivše Jugoslavije.) Ono što je već sada očigledno jeste da će *Poslednji Srbin u Hrvatskoj* privući pažnju i da će se o njemu dosta pisati. Ličinin film je poput Roršahovog testa – neki će u njemu videti urnebesnu komediju krcatu "provalama" i alanfordovskim humorom, drugi političku alegoriju na stanje u regionu, treći treš film, četvrti zanimljivu varijaciju na filmove o zombi-apokalipsi... Oni pažljiviji će uspeti da uoče sve pobrojane aspekte, kao i ono najvažnije, a to je da samo postojanje ove hrvatsko-srpske koprodukcije govori u prilog tome da su zajednički život i harmonična saradnja Srba i Hrvata mogući – pa makar za početak samo u okvirima sedme umetnosti.

ĐORĐE BAJIĆ

je došla normalizacija odnosa, rejting mi je naglo pao, i evo ti od Presterice do Severine krenule Hrvatice po muževe preko Drine.

Mogu li se ovakvim filmom aktuelni hrvatsko-srpski odnosi barem relaksirati, ako ne i resetovati makar nakratko?

Odnosi dva naroda zapravo su jako dobri i to svi znamo. Kad smo onomad živjeli odvojeni u Turskoj i u Austriji mnogo smo se više voljeli nego kad smo zajedno živjeli u Kraljevini ili u SFRJ. Danas smo opet odvojeni i logično je da je naša ljubav opet na zavidnom nivou. Evo, i Srbin iz Srbije je zaigrao za Dinamo što mediji slave s obje strane, a Ćiro je poželio da Hrvati zaigraju u Zvezdi i Partizanu. I neka je tako. Što se politike tiče, ta me disciplina ne zanima, kao ni njezini akteri. Osim kao izvor inspiracije. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

MILENIJALCI SOC

Da je socijalizam *cool*, misli 35 odsto Amerikanaca; za 61 odsto američkih demokrata u dobu 18-34 godine socijalizam nije više tako prljava reč, a to mnoge konzervativce plaši. Da li su milenijalci isti kao oni, samo ne žele da tako izgleda

Amerika i Engleska biće zemlja proleterska, pevali su očevi nas bebi bumersa, kojima je, nešto pre nego što će se pokazati da priča ima tužan kraj, to bilo smešno. Sada izgleda smešno to što američki komentatori, da li samo iz medijske potrebe za euforijama, dramatizacijama i preterivanjima (Volter Lipman) tu pesmu čine nekako ponovo aktuelnom kada toliko lamentiraju zbog toga što je američka omladina opet postala crvena. Vašingtonski portal Hil je u junu 2017. opominjao da se može desiti da u Americi, gde su mladi uznemireni zbog svog stanja i imaju apetit za promenom, "nestati u tamnim pećinama socijalizma"...

Socijalizam nije više tako prljava reč, ali to mnoge plaši, piše "Gardijan" predlažući zanimljivu igru sa američkim desničarima: izgovorite reč "socijalizam" i brojte koliko će sekundi proći dok kao odgovor ne čujete vrisak "Venecuela". Mada mnogi konzervativni Amerikanci teško da mogu da pokažu Venecuelu na mapi, objasniće vam da je to sjajan primer zašto socijalizam nikada neće funkcionisati – pogotovu ne u Americi...

Nadgrobna ploča Karla Marksa i njegove žene razbijena je 5. februara 2019. na groblju Hajgejt u severnom Londonu, a preko okeana u SAD najavljen je krstaški rat protiv ružičastog talasa, jedne od preostalih enklava južnoameričkog socijalizma u Venecueli.

Pod naslovom "Milenijalci dolaze" (*Millennials*, rođeni 1981–1996), što podseća na naslov komičnog, tokom "rašagejta" svakako aktuelnog filma, "Rusi dolaze", "Njujork tajms" je u junu 2018. pisao da socijalizam bolje prolazi kod mladih i citirao Galupovo istraživanje po kome 61 procenat demokrata između 18 i 34 godine vidi socijalizam pozitivno.

Serija Galupovih istraživanja pokazuje, inače, da manje od polovine Amerikanaca (37 odsto) gleda na socijalizam po-

IJALISTI DOLAZE

MLADA NADA LEVIČARSKE AMERIKE: Aleksandrija Okasio-Kortez
Fotografije: Tanjug AP Photo

zitivno, a takvi stavovi se nisu promenili od 2010. Pozitivno mišljenje o socijalizmu, međutim, deli 57 odsto demokrata i demokratski orijentisanih nezavisnih.

Sličan fenomen registruje istraživanje *YouGov Galaxy Poll* po kome je 58 odsto australijskih milenijalaca socijalizam ocenilo pozitivno...

DECA I OČEVI U MLADOSTI

Uz konstataciju da je kapitalizam mnogo doprineo smanjenju siromaštva, vašingtonski portal Hil konstatuje da su redistribucija javnog bogatstva i nedostatak socijalne mobilnosti kreirali nezadovoljstvo milenijalaca zbog toga što oni doživljavaju kao da im sistem pljačka budućnost. To je deo rastućeg pesimizma među milenijalcima u razvijenim zemljama u pogledu na sopstvenu budućnost. Dilojt je otkrio da samo trećina (36 odsto) onih na razvijenim tržištima predviđa da će finansijski bolje proći od svojih roditelja, a 31 odsto da će biti srećniji.

Istraživanje Pju centra sprovedeno u jesen 2018. pokazuje kako samo 37 odsto milenijalaca kaže da ima mnogo poverenja u budućnost SAD, u poređenju sa 45 odsto pripadnika generacije X (*Gen Xers*, rođeni 1965–1980), dok 49 odsto bumersa (*Boomers*, rođeni 1946–1964) i 56 odsto pripadnika tihe generacije (*Silent Generation*, rođeni 1928–1945).

Pre dve decenije bebi-bumersi su bili manje optimistični od svojih starijih u proceni budućnosti nacije. Godine 1975, kada su bumersi bili najmlađa generacija, 49 odsto njih imalo je veliko poverenje u budućnost, u poređenju sa 62 odsto s tihom generacijom i 67 odsto među pripadnicima tzv. najveće generacije (*Greatest Generation*, oni koji su odrasli u vreme Velike depresije 1930-ih i borili se u Drugom svetskom ratu).

Pre dve decenije samo 30 odsto pripadnika generacije X, koja je tada bila u tinejdžerskom dobu, verovalo je u svetlu budućnost SAD, a optimistična u pogledu na budućnost bila je polovina ili više od polovine pripadnika starijih generacija toga doba – bumersa i pripadnika tihe generacije...

"Kriščen sajens monitor" procenjuje da iako je pokret *Occupy Wall Street* iz 2011. bio kratkovečan, izgleda da je njegov duh preživeo i da se čak širi, što teško može da znači da je neminovna marksistička revolucija, kao simptom polarizovane politike. On otkriva nezadovoljstvo ekonomskim sistemom koje odjekuje čak i kod nekih ekonomista na konzervativnom kraju spektra.

List citira Luiđija Zingalesa sa Univerziteta u Čikagu: "Američki kapitalizam nije obezbedio ono što je obećao. Ili ćemo popraviti kapitalizam da bi pružio ono što je obećao, ili možemo završiti gubitkom kapitalizma ili ... demokratije, ili možda oboje u isto vreme." List, međutim, konstatuje da je to zapanjujuća procena jer je američka ekonomija po mnogim merilima ne samo jaka, već i napredna: nezaposlenost se približava najnižem nivou u pola veka, ekonomski rast je dostigao četiri odsto. Ipak, mnogi Amerikanci se i dalje osećaju uplašeno ili razočarano. Zašto?

"Tramp efekat", smanjenje poreza za bogate, nasleđe Velike recesije, pomogli su da se formira mlada generacija koja je željna ekonomske pomene. Čini se da mnogi milenijalci imaju više interesa za ublažavanje kapitalizma nego da ga zamene. Ipak, pitanja koja postavljaju dodiruju vrednosti kao što su sloboda i pravednost i održivost američkog sna.

To je kombinacija rezultata Velike recesije, uvećanja cene obrazovanja, nepouzdanosti socijalnog osiguranja i umnožavanja prekarijalnosti (*precariousness*), nesigurnosti radnih mesta koja je ostavila mlade ljude u gnusnoj materijalnoj nesigurnosti. Oni se ne sećaju pada komunizma, ali pad kapitalizma je tu oko njih, piše "Njujork tajms".

UZROK NESIGURNOSTI

Londonski liberalni "Ekonomist" pod naslovom "Milenijumski socijalizam" u februaru 2019. podseća na to kako se činilo da je posle raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine ideološko takmičenje 20. veka završeno. Kapitalizam je pobedio, socijalizam je postao izraz za ekonomski neuspeh i političko ugnjetavanje i šepao je u propalim državama i u "naduvenim liturgijama KP Kine"...

Danas, 30 godina kasnije, piše "Ekonomist", socijalizam se vraća u modu. U Americi, Aleksandrija Okasio Kortez, novoizabrana kongresmenka koja sebe naziva demokratskim socijalistom, postala je senzacija, Džeremi Korbin, koga "Ekonomist" naziva tvrdolinijaškim liderom Laburističke partije, bio je na ivici da dobije ključeve Dauning strita broj 10. Mnogi novi socijalisti su milenijalci. Na američkim "primarnim" izborima 2016. godine za Bernija Sandersa glasalo je više mladih ljudi nego za Hilari Klinton i Donalda Trampa zajedno. Skoro trećina francuskih birača mlađih od 24 godine na predsedničkim izborima 2017. godine glasalo je za, po "Ekonomistu", tvrdokornog levog kandidata (misli se na Žana Lika Melanšona, predsednika leve Nepokorne Francuske, *La France Incoumise*).

Ali, konstatuje "Ekonomist", mnogi od navijača laburiste Džeremija Korbina su stari koliko i on.

DUGA RUKA ADAMA SMITA

Istraživanje *GenForward* Čikaškog univerziteta pokazuje da 62 odsto Amerikanaca između 18 i 34 godine misli da je Americi potrebna jaka vlada koja rešava sadašnje kompleksne ekonomske probleme, a samo 35 odsto njih kaže da te probleme bez mešanja vlade može da reši slobodno tržište.

Citirajući te nalaze, "Čikago tribjun" prekoreva milenijalce što možda ne shvataju da su mnoga od opterećenja sa kojima se suočavaju uzrokovana bar jednakim učešćem vlade kao i slobodnog tržišta. Savezni zajmovi i grantovi su podigli školarinu. *Medicare* povećava potražnju za zdravstvenom zaštitom. Visoki troškovi stanovanja u Njujorku i San Francisku duguju mnogo kontroli i zakupu »

Berni Sanders i njegovi "apostoli"

Ideje u kampanji koje će Tramp i republikanci napadati kao socijalističke, a njihove nosioce kao, valjda, madurovce, staljine i ko zna još kako, samo pre tri godine, uz ipak značajnu podršku, doživele su poraz – među samim demokratama

Bauk kruži Amerikom – bauk, u ovom slučaju, socijalizma. Nije baš ovim rečima, naravno, Donald Tramp upozorio Amerikance na novu pošast, ali su njegove poruke sa dva značajna događaja u proteklih mesec dana i bez toga bile kristalno jasne. Sa raspadom sistema i humanitarnom katastrofom u socijalističkoj Venecueli, predsedniku SAD i nije baš bilo potrebno više od nekoliko pokliča da u javni i politički diskurs na duži period smesti novu "babarogu".

"Rođeni smo slobodni i ostaćemo slobodni. Večeras, obnavljamo odlučnost da Amerika nikad neće biti socijalistička država", poručio je Tramp početkom februara u govoru o stanju nacije. "Rekao sam to i ranije, i reći ću ponovo: Amerika nikad neće biti socijalistička država. Budućnost ne pripada onima koji veruju u socijalizam", rekao je između ostalog u dvosatnoj klasičnoj trampovštini od govora na nedavnom godišnjem samitu američkih konzervativaca (CPAC).

Zvuči neuobičajeno za njegove javne nastupe, ali Tramp, u kontekstu nastojanja da se u SAD uvede socijalizam, nikoga nije otvoreno proskribovao. I on sam očito veruje da je dosta toga mnogima već jasno, za šta su se dobrano potrudili mediji. I predizborna kampanja.

SOCIJALIZAM

Od početka godine, u SAD je nastupio period u kojem pojedinci, s više ili manje šansi, ističu predsedničke kandidature za izbore iduće godine. Strogo gledano, to je zapravo ozvaničenje namere da se juriša na Belu kuću, sa prethodno obezbeđenom nominacijom matične stranke ili bez toga. Sam ulazak u trku, inače, nije ništa posebno: svako može da ispuni određene formulare za predsedničku kandidaturu i takvih je trenutno – blizu 600.

Medije, naravno, interesuju samo određeni pojedinci, oni koji će, makar u ovoj ranoj fazi, figurirati kao izraziti ili mogući favoriti u trci za predsednika SAD. Kako je Tramp, za sada, izgledni kandidat Republikanske partije na izborima 3. novembra 2020, sav je fokus javnosti na zbivanjima u redovima rivalskih demokrata.

I tu dolazimo do – socijalizma. Zapravo, do etikete koju će Tramp i oni koji ga podržavaju, od sada do verovatno jeseni iduće godine, štedro rabiti u svim prilikama. Kada bude zatvoren spisak ozbiljni(ji)h kandidata za osvajanje predsedničke nominacije Demokratske partije, Trampovi antisocijalistički neprijatelji u njegovim nastupima više neće biti bezimeni.

Da stvar bude interesantnija, takvi među demokratama koje su ušle u izbornu trku trenutno se i najbolje kotiraju. Trampovu računicu da bi mogao da ima lak posao s nekima od "socijalističkih" demokrata, mogla bi, iz njegove vizure, da pomrsi jedino (mnogoiščekivana) kandidatura nekadašnjeg potpredsednika SAD Džoa Bajdena, favorita umerenjaka.

BERNI PONOVO JAŠE

Ideje u kampanji koje će Tramp i republikanci napadati kao socijalističke, a njihove nosioce kao, valjda, madurovce, staljine i ko zna još kako, samo pre tri godine, uz ipak značajnu podršku, doživele su poraz – među samim demokratama.

Od čoveka koji ih je onako strastveno pronosio tokom 2015. i 2016. kad se "tukao" s mašinerijom Hilari Klinton, Bernija Sandersa, nezavisnog senatora iz Vermonta, i nije iznenađenje što je i od 19. februara, ponovo kao predsednički kandidat, nastavio s istom retorikom, istom agendom.

Sanders je, međutim, sredinom februara sleteo u polje gde su već stacionirani rivali s istom ili gotovo istom agendom. Njemu za ponos – sve ono što je u prethodnoj kampanji zvučalo tako jeretički za američke pojmove, u međuvremenu je postalo, barem je tako sada, delom političkog i medijskog mejnstrima. Njemu za brigu – hoće li na kraju biti nagrađen za to što je u tim idejama bio pionir ili će kajmak pokupiti neki od njegovih "učenika".

»

zemljišta. Kada je tržištu dozvoljeno da "radi", ono podstiče inovacije koje proširuju opcije i smanjuju troškove. Amazon, *Apple, Uber, Starbucks i Walmart* učinili su život boljim za potrošače. Hrana i odeća uzimaju manje dohotka nego do sada. Automobili, televizori i aparati su bolji i pouzdaniji nego što su nekada bili.

"Ekonomist" osporava dijagnozu po kojoj je rastuća nejednakost uzrok "levog skretanja omladine" tvrdeći da je nakon prilagođavanja poreza i transfera između 2005. i 2015. smanjena nejednakost prihoda u Americi, da je u tri godine pre 2017. srednji prihod domaćinstva realno uvećan za 10 odsto.

Po "Ekonomistu", najveći izvor nesigurnosti nije nedostatak stabilnih radnih mesta, već rizik sledeće ekonomske krize.

LJUBOMORNI NA KANADU

U tom kontekstu, zanimljiva je i komparativna analiza položaja milenijalaca u Kanadi i u SAD, koju su uradili bankarski konsultanti Toronto dominion banke (*TD ecomisc*).

U njoj se milenijalci opisuju kao generacija suočena s težim uslovima na tržištu rada i nekretnina uprkos tome što su najobrazovanija generacija u istoriji. Ipak, kanadski milenijalci prolaze bolje od američkih kolega: u prvoj polovini 2015. više od 50 odsto kanadskih milenijalaca posedovalo je dom u mlađem dobu nego što je to bio slučaj s njihovim roditeljima, dok u SAD kuću poseduje 36 njihovih vršnjaka u poređenju sa 43 odsto ljudi istih godišta u prethodnim generacijama. Milenijalci u Kanadi imaju

Njemu, opet, za utehu – odmah se videlo šta znači imati iza sebe jednu predsedničku kampanju, makar i neuspešnu: za nedelju dana prikupio oko 10 miliona dolara od oko 360.000 donatora (prosečno, sad već čuvenih, 27 dolara po donaciji), a pozivu za volontiranje u kampanji odazvalo se preko milion ljudi.

VETAR U JEDRA

Sa senatorima Kamalom Haris, Elizabet Voren, Kirsten Džilibrend i Korijem Bukerom, među najistaknutijim demokratama trenutno u trci, Sandersova agenda o zdravstvenoj zaštiti za sve Amerikance, povećanju minimalne radne satnice, besplatnom visokom obrazovanju, borbi protiv klimatskih promena, većem oporezivanju najbogatijih i ostalom, konačno je napustila svet opskurnosti i utopijskih ideja jednog "uvrnutog" senatora koji se deklariše kao demokratski socijalista. Pritom, nije ni član Demokratske partije.

Veliki vetar u jedra Sandersovim idejama dali su, nesumnjivo, rezultati novembarskih izbora za Kongres, i ulaz u zakonodavno telo SAD velikog broja pristalica veoma progresivnih ideja, poput Alesandrije Okasio Kortez, koji su upravo na takvim platformama došli do mandata.

Ali, Amerika je na tek 11 meseci do početka unutarstranačkih izbora. U skladu s istraživanjima javnog mnjenja i raspoloženjem Amerikanaca, do prvog nadmetanja u Ajovi u februaru 2020. nisu isključene korekcije stavova. Čak i ako je činjenica da Demokratska partija trenutno ide sve više "ulevo", na šta se mršte i same pojedine demokrate, pitanje je da li sa "socijalističkim" idejama tokom čitave kampanje može da se dođe do pobedonosnog biračkog salda.

Sanders je na prva dva skupa u okviru kampanje, u Bruklinu i Čikagu, ponavljao mantru iz prethodne kampanje o nameri da korenito promeni Ameriku, da pre svega uspostavi svakovrsnu pravednost u društvu. On svojom agendom, kao i pre tri godine, nastoji da artikuliše sve izraženije realne probleme dobrog dela Amerikanaca.

Za nekog ko je donedavno bio ismevan zbog svojih stavova, danas je, evo, u prilici da uživa u makar deklarativnom sledbeništvu onih koji su u tekuću izbornu trku ušli sa veoma ozbiljnim ambicijama.

Ali, sledbeništvo, kao što znamo, ume biti varljivo. Onako kako je Berni Sanders zvučao u Bruklinu i Čikagu, kao uostalom i pre tri godine – nespremno na kompromise oko ključnih pitanja, pitanje je da li su u tome spremni da ga prate i njegovi "sledbenici".

Njihov eventualni oportunizam Sandersa bi više ubio u pojam od otpisivanja zbog godina (u septembru iduće godine imao bi 79), bele kože, pa i jevrejskog porekla i ateizma. Strah od izvesnih "socijalističkih" etiketa, zarad zauzimanja manje spornih stanovišta, odbacilo bi interese svih onih Amerikanaca kojima ipak ni nakraj pameti nije da sanjaju o nekakvom socijalizmu, "venecuelizaciji" SAD, već isključivo o životu u drugačijem, pravednije i poštenije uređenom američkom društvu.

Ma kako se to zvalo.

DENIS KOLUNDŽIJA

lakši pristup kreditima nego američki ispisnici, manje su opterećeni studentskim "dužničkim ropstvom".

Kažu da istorija pokazuje kako u recesijama posao najbrže gube mladi. Tokom poslednje recesije Kanađani od 28 godina i mlađi bili su teže pogođeni – na njih je otpadalo skoro 70 odsto gubitaka radnih mesta u poređenju s otprilike 50 odsto gubitaka radnih mesta u Americi.

Međutim, zato što je kanadsko tržište rada tokom Velike recesije 2008/2009. bilo manje poremećeno, kanadski stariji visoko obrazovani milenijalci (od 25 do 34 godine) su nakon recesije uspešnije od prethodnih generacija ušli na tržište rada, počeli da rade puno radno vreme i postali kupci nekretnina.

Prihodi kanadskih milenijalaca su znatno veći od onoga što su njihovi roditelji zarađivali pre 30 godina. Sa većom stopom učešća ženske radne snage, u Kanadi je povećan broj domaćinstava sa dvostrukim prihodom, pa i domaćinstva milenijalaca zarađuju oko 16 odsto više nego domaćinstva generacije X u svojim godinama (oni rođeni između 1965. i 1980.). Ovi rezultati prilično se razlikuju od onih u Sjedinjenim Državama gde se stopa nezaposlenosti onih u dobu od 25 godina do 34 godine u poslednje vreme svela na nivoe pre recesije, ali analitičari TD zaključuju kako nije verovatno da će oni sudelovati na tržištu rada više nego njihovi roditelji pre 30 godina. Američka domaćinstva milenijalaca zarađuju manje od pripadnika generacije X u njihovom uzrastu...

»

BAUK IZBLEDELOG TERMINA

Zanimljivo je to što se u trenutku kada u staroj Evropi traje kriza levice, ne samo operativno-politička već konceptualna reč socijalizam rehabilituje u tvrdokorno antikomunističkoj Americi za vlade neokonzervativaca. Uzgred da se podsetimo to je i zemlja kultnih anarhističkih demonstracija zbog policijskog nasilja 1, 2, i 3. maja 1886. u čiju čast se proslavlja 1. maj kao praznik rada (videti: Hronika zaboravljenog praznika, "Vreme" br. 748, 2005).

Mada ciljevi američkih milenijumskih socijalista nisu posebno radikalni – bore se, na primer, za univerzalnu zdravstvenu zaštitu, koja je normalna u drugim delovima bogatog sveta – za američke konzervativce i libertarijance vest da milenijalci prihvataju socijalizam je zastrašujuća. Oni ne treba da se plaše jer Amerika ipak neće uskoro nacionalizovati ekonomiju, piše vašingtonski portal Hil, koji inače zaključuje kako milenijalci koriste reč socijalizam a da možda ne znaju šta to znači.

Američki poslovni magazin "Forbs" poručuje: "Ne dopustite alarmistima da vas prevare, milenijalci ne misle da je socijalizam *cool*, konzervativci treba da se opuste. Milenijalci su isti kao oni, samo ne žele da tako izgleda." To je efektno rečeno, ali teško da je baš tačno. Pripadnici te generacije imali su između 5 i 20 godina kada je teroristički napad 11. septembra potresao američku naciju, a mnogi su bili dovoljno odrasli da shvate istorijsku važnost tog trenutka, većina je odrasla u senci ratova u Iraku i Avganistanu, koji su doprineli polarizaciji koja oblikuje političku klimu u SAD i većina ih je imala između 12 i 27 godina za vreme izbora 2008. godine, kada je glasovima mladih izabran prvi crni predsednik. Prema generacijskom profilu koji je napravio Istraživački centar Pju, to je najviše rasno i etnički raznolika odrasla generacija u istoriji Amerike. Ušli su na tržište radne snage u jeku recesije i dugoročne posledice ovog "sporog početka" milenijalaca, najbrojnije (76 miliona) američke žive generacije, uz to i najobrazovanije, odrasle u vreme interneta, biće faktor u američkom društvu decenijama.

Da li po staroj formuli: levičari u mladosti, zadrti konzervativci i militaristi u starosti? ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Ratovi protiv

Procenjuje se da svako peto dete na svetu živi u području zahvaćenom konfliktom. Ovaj broj veći je nego ikada u poslednje dve decenije

"U Avganistanu, smrt može da dođe svakoga dana. Tamo se vrlo lako možeš naći u situaciji da ubijaš ljude i uništavaš tuđe porodice", rekao je šesnaestogodišnji Azfar koji se, na putu da se pridruži bratu u Francuskoj, našao u Beogradu.

Azfar je samo jedan od stotina hiljada dece koja su, sama ili sa porodicama, napustila svoje zemlje porekla i uputila se u potragu za bezbednim i dostojanstvenim životom. Preko Balkanske rute u evropske zemlje tokom prethodnih godina pristigle su i nastavljaju da pristižu brojne izbeglice iz Sirije, Iraka, Avganistana i Pakistana bežeći od rata, nasilja i posledica delovanja brojnih oružanih grupa. Preko Italije i Španije, u Evropu iz istih razloga pristižu i izbeglice iz Sudana, Somalije, Nigerije i ostalih afričkih zemalja zahvaćenih konfliktima. Trećina ovih izbeglica su deca. Sa njima do Evrope stižu i njihove priče i iskustva o nasilju koje su pretrpela. Zemlje u koje pristižu suočavaju se sa izazovom da razumeju i prihvate ta iskustva. Vode se usijane debate o tome da li i na koji način im treba pružiti podršku. Za mnoge od njih, nažalost, putovanje se prekida i pre dolaska u Evropu ili se pak završava povratkom u zemlju porekla ili neku drugu državu koja za njih nije bezbedna.

Mnoga deca, međutim, nisu uspela ni da započnu putovanje do mesta gde se nadaju da će naći sigurnost, već ostaju da žive izložena nasilju, nevidljiva i bez dovoljno podrške.

NASILJE U PORASTU

Procenjuje se da svako peto dete na svetu živi u području zahvaćenom konfliktom. Ovaj broj veći je nego ikada u poslednje dve decenije, kaže se u izveštaju "Stop ratu nad decom" koji je nedavno objavila međunarodna organizacija "Save the Children". Koristeći dostupne podatke iz 2017. i postojeće modele procena posledica konflikata, izveštaj prikazuje situaciju u kojoj se nalaze deca ugrožena oružanim sukobima i analizira trendove u rasprostranjenosti oružanog nasilja u skorašnjoj istoriji.

Jedan od razloga za porast broja dece ugrožene konfliktima jeste promena u prirodi konflikata. Broj građanskih ratova i oružanih sukoba koji se vode unutar država je u porastu, kao i broj oružanih grupa. Konflikti su sve dugotrajniji, mirovni pregovori najčešće vode do situacija u kojima se gube oštre granice između rata i primirja, dok se borbe neretko vode u urbanom okruženju.

Rat u Siriji traje duže nego Drugi svetski rat, dok su u napadima na Mosul i Mogadiš domovi civila, škole i bolnice bili na prvoj liniji fronta. Najveći broj dece ugrožene konfliktom – 195 miliona – živi u Aziji, najviše u Indiji, Pakistanu, Bangladešu i Filipinima. Procenjuje se da 142 miliona dece u svetu živi u neposrednoj blizini konflikata najvećeg intenziteta gde su izložena znatno većem nasilju. U 2017. ovo je bila svakodnevica za 90 odsto dece u Jemenu, 70 odsto dece u Siriji i 60 odsto dece u Somaliji. Osim ove tri zemlje, u grupu zemalja gde su dečiji životi najviše ugroženi svrstavaju se i Avganistan, Južni Sudan, Centralnoafrička Republika, Demokratska Republika Kongo, Irak, Mali i Nigerija. U tim zemljama zabeležen je najveći broj izgubljenih života i slučajeva teških kršenja prava dece, dok je procenat dece koja su u riziku od nasilja znatno veći od procenta dece koja žive u bezbednijim oblastima.

IZGUBLJENI ŽIVOTI I USKRAĆENO DETINJSTVO

Kako izgleda život dece u oblastima zahvaćenim konfliktom? O tome, osim priča zabeleženih iz prve ruke, govore izveštaji o teškim kršenjima prava dece

dece

koje putem instrumenta razvijenog 2005. godine, a kroz UN agencije i institucije u pojedinačnim zemljama, beleži Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija. U 2017. zabeleženo je preko 25,000 slučajeva teških povreda prava dece. U odnosu na 2010. broj dece koja žive u oblastima zahvaćenim konfliktom porastao je 37 odsto, dok je broj zabeleženih teških povreda dečijih prava porastao čak 174 odsto. Iako mehanizam praćenja nije savršen i broj povreda prava može biti veći, podaci ilustruju trend porasta nasilja i govore o važnosti reagovanja kako bi se deca zaštitila.

Više od 10.000 dece izgubilo je život ili je osakaćeno u ratnim dejstvima. Ovaj broj uključuje decu koja su bila žrtve bombardovanja, granatiranja, mina, ali i decu koja su izgubila život jer su regrutovana kao vojnici ili za samoubilačke misije – porast broja dece regrutovane za samoubilačke misije zabeležen je posebno u Avganistanu i Nigeriji.

"U Avganistanu, ekstremisti regrutuju dečake da se bore sa njima, a pošto znaju da je decom lako manipulisati, koriste ih i da prenose narkotike. Neki od dečaka se vrate u selo nakon što su boravili sa ekstremistima, i sami postanu ekstremisti", rekao je Azfar iz Avganistana.

Oružane grupe regrutovale su više od 8000 dečaka i devojčica. Iako vid učešća može da se razlikuje, regrutacija najčešće znači da su deca primorana da vrše nasilje, svedoče mu i sama ga podnose. Posledice takvog načina života su dugotrajne, a povratak te dece u normalan život vrlo težak. Regrutacija i boravak sa oružanim grupama najčešće podrazumevaju i seksualno nasilje, posebno kada su u pitanju devojčice.

"Otac nas je napustio i nismo mogli da preživimo, te sam bila primorana da se pridružim oružanoj grupi", svedočila je za "Save the Children" Masika iz DR Konga. Na putu do kampa Masika je silovana, te se vratila u selo da bi odmah nakon oporavka otišla i pridružila se vojsci. "Vojnici su me primoravali da im pružam seksualne usluge", rekla je Masika.

POVRATAK IZ ŠKOLE: Mosul
Foto: Save the Children

Seksualno nasilje je, slažu se humanitarne agencije, veoma rasprostranjeno u konfliktima, ali najčešće prolazi neprijavljeno i nezabeleženo. Slučajevi koji jesu zabeleženi uključuju i silovanja devojčica mlađih od deset godina, kao i silovanja i ubistva pred porodicama žrtava. Seksualnom nasilju često prethodi i otmica. U 2017. godini zabeleženo je preko 2500 otmica dece, od čega je preko 1500 dece oteto samo u Somaliji. Najveći broj otete dece postane žrtva nasilja – retko kada se vrate kućama, čak i ako imaju domove u koje bi mogla da se vrate. U zonama konflikta, deca često ostaju bez bezbednog mesta. U toku 2017. zabeleženo je više od 1400 napada na škole. Napadi na škole često su povezani sa seksualnim nasiljem jer su mete posebno devojčice, sa ciljem da se obeshrabre i prestanu da se obrazuju. Osim škola, oružane grupe svesno za mete biraju bolnice i bolničko osoblje – u Južnom Sudanu usled rasplamsavanja sukoba zatvorena je petina ukupnog broja bolnica, dok je većina onih koje su preostale nastavila da radi sa vrlo ograničenim kapacitetima.

STANDARDI ZAŠTITE

U novembru ove godine obeležava se trideseta godišnjica Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, dokumenta koji je potpisalo 196 zemalja priznajući svakom detetu pravo na dostojanstven život i samoostvarenje, obavezujući se da obezbede ostvarenje dečijih prava propisana Konvencijom. Tu godišnjicu deca koja žive u područjima zahvaćenim konfliktom, pokazuje izveštaj "Stop ratu protiv dece", dočekuju u situaciji koja postaje sve gora.

Razlog ne leži u tome što dečija prava nisu dovoljno prepoznata ili ne postoje pravni mehanizmi i međunarodni standardi zaštite, već u tome što akteri – kako zvanične vojske tako i pojedinačne oružane grupe, kako pojedinačne države tako i međunarodne institucije – ne poštuju prava, međunarodne zakone i sporazume, niti uvažavaju standarde zaštite dece u sukobima. Ratni zločini, od upotrebe hemijskog oružja do silovanja kao sredstva rata, prolaze nekažnjeno, a humanitarna pomoć se sve češće uskraćuje ili se koristi kao sredstvo rata. Zaštita dece u svim situacijama, pa i u situaciji konflikta, moralni je imperativ čovečanstva, ali ne samo to. Mehanizmi i standardi zaštite dece koje je međunarodna zajednica uz velike napore gradila desetinama godina suštinski su važno nasleđe, rezultat učenja na primerima strašnih ratnih iskustava iz dvadesetog veka i deo šireg vrednosnog sistema od kojeg zavisi bezbednost svih stanovnika planete. ¶

TATJANA RISTIĆ

Dogodine u Šenženu

Kako su kineski smartfoni od aparata koji se dobija za dinar stigli do premijum klase i šta im nedostaje da budu najbolji i kada su najjeftiniji i najkvalitetniji

Pre nekoliko godina imao sam prilike da razgovaram sa visokim predstavnicima kineske IT kompanije koja, pored ostalog, proizvodi i mobilne telefone. Beše to vreme kada si kineski telefon uzimao ako baš moraš, za dinar, uz ugovor, pravdajući se u društvu da ti je telefon samo sredstvo, nikako statusni simbol.

Hvaleći svoje nove aparate, koji po izgledu nisu zaostajali za premijum klasom tadašnjih giganata Epla, Samsunga ili HTC-a, Kinezi nisu pričali o megapikselima i gigabajtima iako je toga bilo na pretek, već o više od sto pedeset patenata njihovih inženjera koji su upotrebljeni u proizvodnji. Neobično su insistirali na tome, zapravo šaljući poruku da oni nisu tek zemlja koja sve može da proizvede i iskopira, već neko ko će uskoro da dizajnira telefone za kojima ćemo uzdisati. Nisam u to sumnjao, ali nisam bio spreman ni da se kladim da će se to dogoditi preterano brzo.

U to vreme sam imao priliku da na duže isprobam neke aparate kineske proizvodnje (sve kraće od tri meseca intenzivnog korišćenja nije ozbiljna proba) i stekoh utisak da su poput tadašnjih kineskih automobila. Sve je tu, ima čak i luksuza, izgleda dobro, ali se razlika bitno oseti u vožnji. Niža cena može tek delimično da kompenzuje nedostatke ako ste zahtevan korisnik.

Međutim, već u sledećoj generaciji, samo dve godine kasnije, aparat koji sam isprobavao bio je "tu negde", u nekim stvarima čak i bolji od onih na vrhu. I sa ohrabrujuće nižom cenom u odnosu na kvalitet koji pruža.

DESET GODINA JE PROŠLO KAO TREN

Pre par godina stvari su krenule dramatično da se menjaju u premijum segmentu pametnih telefona. Kompanija Huavej izbacila je modele koji ni po specifikacijama, ali ni po ceni nisu zaostajali za najboljima na svetu. Zapravo, najskuplji najavljeni telefon na tržištu trenutno je Huavej Mejt X, sa savitljivim ekranom od 8 inča, koji će koštati oko 2600 dolara bez poreza. Dvadeset odsto je skuplji u odnosu na prvi rasklopivi konkurent – Samsungov Fold (1980$), a dvaput skuplji od najskupljeg Epla.

Kineski telefoni sve manje se reklamiraju kao podjednako dobri, a jeftiniji. Oni su počeli da postavljaju standarde koje Samsung i Epl, njihova jedina konkurencija danas, pokušavaju da stignu.

Pre samo deset godina kineski proizvođači nisu bili ni na listi deset najvećih na svetu, dok danas tu zauzimaju sedam mesta, Huavej je drugi iza Samsunga, a ispred Epla koji drži treće mesto. Samo se još južnokorejski LG nalazi na sedmom mestu, opkoljen kineskim proizvođačima Šjaomi, Oppo (OnePlus), Vivo, Lenovo (Motorola), HMD (Nokia) i Tecno, koji nije poznat u Evropi, ali caruje Afrikom. Ostaje samo pitanje može li neka kineska kompanija da zaposedne i sam vrh.

HARDVER

Prema nekim procenama čak 90 odsto svetske elektronike se proizvodi ne u Kini, već u Šenženu, gradu odnosno regionu na istoku Kine. Telefoni se prave i u Indiji, na Tajvanu, u Južnoj pa i u Severnoj Koreji, ali sve su to sitne brojke u odnosu na Šenžen.

Što važi za elektroniku, važi i za telefone, možda u malo manjem procentu, ali prema tvrdnjama Tima Kuka, prvog čoveka Epla, Kina odavno nije mesto gde je radna snaga jeftina (prosečna plata viša je nego u Srbiji, u Šenženu je, na primer, oko 1000 dolara), već mesto gde je na malom prostoru i za kratko vreme moguće okupiti najveći broj ljudi sposobnih da nešto kvalitetno proizvedu, od radnika na traci do visoko obrazovanih inženjera.

Kuk kaže da to što ima Šenžen nema cela Amerika, a dobar primer je pokušaj da proizvedu mekbuk u Teksasu. Projekat se srušio već pri traženju odgovarajućeg proizvođača kvalitetnih šrafova, ispostavilo se da američka fabrika ne može da isporuči dnevnu potrebu ni u roku od mesec dana. U Šenženu to nije nikakav problem.

Kineski telefoni već odavno koriste sopstvene procesore, baterije koje su sami razvili, a sada se ozbiljno utrkuju i u novoj generaciji ekrana. To će reći da po sastavu kineski telefoni već dugo nisu kopije, mada bi se o "prepisivanju" tuđih rešenja još moglo razgovarati. Oni se brane da drugi sve više prepisuju od njih i da je, recimo, ekran preko cele površine telefona kinesko rešenje koje je prepisao Epl.

SOFTVER

Operativni sistem je već druga priča i to je najveća mana kineskih aparata. Za početak, oni koriste otvoreni Android podešen kao potpuno drugačiji operativni sistem koji može da "tera" Android i iOS aplikacije. Tako je moguće kupiti kineski telefon u Kini u kome android aplikacije normalno rade, a da nema Guglov Plejstor, što je van Kine nemoguće.

Razlog je to što je u Kini ograničena upotreba Gugla i njegovih servisa, a slično je i sa društvenim mrežama. S druge strane, Kina ima zamenu za svaki popularni internet servis, a u nekima je superiorna. Aplikacija Wechat je spoj komunikacionog softvera i društvene mreže sa elektronskom prodavnicom, i bez nje je normalan život u Kini nezamisliv.

Rezultat ovoga je da softver u kineskim telefonima može da bude neudoban korisnicima van Kine i to je oblast u kojoj ti aparati moraju još da napreduju. Jer korisnici primećuju da im nešto ne radi kao na ajfonu ili galaksiju i zato krive "jeftin brend" to jest hardver, što je pogrešno.

Dobra strana kineskog softvera je što često ostavlja korisniku mnogo više mogućnosti za podešavanje nego što je to slučaj kod nekineskih brendova, a u tome prednjači Šjaomi.

TRŽIŠTE

Najveća prednost koju Kina ima u odnosu na korejske i američke konkurente je tržište od gotovo osam stotina miliona korisnika. Ako izuzmemo Indiju, toliko ima u ostatku sveta ukupno. Na tom tržištu ajfon zauzima malo više od šest odsto i u padu je, dok je Samsung ispod jedan odsto.

Zato se Šjaomi, koji je nastao tek 2010, a prvi aparat izbacio 2011, za samo nekoliko godina razvio u lidera u Kini, pa sada sa te polazne tačke osvaja svet.

Međutim, na tržištu mobilnih telefona važe nešto drugačiji aršini. Ako ga uporedimo sa automobilskom industrijom, bitnije je da budete Rols Rojs nego Folksvagen, odnosno manje je važno da li prodate milijardu jeftinih telefona sa malom zaradom ili sto miliona najskupljih gde su profiti veliki. A za razliku od automobila, svako može da dobaci do najskupljeg smartfona ako mu je baš bitno da ga ima.

Zbog toga je američko tržište svima važno

SKUPO "HALO": Novi, savitljivi kineski telefon od samo 2600 dolara
Foto: Android Central

jer se tamo kroji kapa celom svetu. Ono što je kul u Kaliforniji biće i u Šangaju i Moskvi, dok obrnuto ne važi. Tu je najveća snaga Ajfona i Samsunga koji za svoje promocije angažuju holivudske ili NBA zvezde i šefove Instagrama ili Jutjuba. I imaju armiju religioznih sledbenika, što naročito važi za ajfon. Ni za jedan drugi telefon nisu se stvarali dvodnevni redovi pred radnjama, mada ih u poslednjih par ciklusa istini za volju ni za ajfon nije bilo.

PREDNOSTI

Na prvu loptu, najveća prednost kineskih telefona je niža cena, mada to nije tačno u svim slučajevima. Huavej je cenovno uveliko u rangu Samsunga i Epla, ali i ti jeftiniji kineski smartfoni ne koštaju ispod 500 evra u osnovnoj verziji, dakle koliko ajfon pre pet ili šest godina.

Kineski telefoni su kvalitetni, tehnološki napredni, pouzdani, odlično dizajnirani i imaju dobru distributivnu mrežu, što je važno zbog servisiranja. Ko kupi neće zažaliti, a možda će i znatno uštedeti.

MANE

Opet softver koji nije razvijen prvenstveno za potrebe evropskog korisnika i to povremeno može da se oseti.

Ima i drugih razlika. Jedna od najvećih prednosti ajfona u odnosu na druge telefone je softver za kameru na koji konkurencija nije uspela da pronađe pravi odgovor, sem da ga kopira. Mnogi vlasnici ajfona, uključujući Kineze, reći će vam da je kamera osnovni razlog zašto su se opredelili za taj telefon.

KONTROVERZA

Da bi kineski pametni telefoni zaista zavladali svetom, neophodno je da zavladaju Amerikom. U ovom trenutku se čini da nikada nisu bili dalje od toga zbog tehnološkog rata koji se vodi između Kine i SAD.

Ako Kanada zaista izruči Americi potpredsednicu i kćerku jedinicu predsednika Huaveja zbog kršenja sankcija prema Iranu, i ako se ona pojavi na američkom sudu, veoma je moguće da korišćenje Huavej telefona u SAD i ajfona u Kini postane pitanje nacionalnog patriotizma odnosno izdaje. Sa šansom da se proširi na ostale brendove, što bi veću štetu napravilo Kini nego Americi, mada bi šteta bila obostrano ogromna.

Još jedan razlog za veliku nervozu svih aktera je dolazak mreže 5G, što će se naročito osetiti u najskupljem segmentu. SAD su povele pravi rat protiv kineskih kompanija ZTE i Huavej, inače najvećih proizvođača telekomunikacione opreme na svetu, diskvalifikujući njihove bazne stanice 5G u većini "prijateljskih" zemalja, od Novog Zelanda, preko Velike Britanije do Kanade. Argument je da služe za špijunažu iako za to nema pravih dokaza.

Na nedavno održanom godišnjem sajmu mobilne elektronike u Barseloni, kineski proizvođači su redom predstavili modele spremne za mrežu 5G, a treba očekivati je da to bude osobina i nove serija ajfona, koji uobičajeno stižu na jesen (Samsung već ima jedan takav model). Ko u toj trci bude poveo, odnosno onaj čiji telefon bude najbolje koristio nove brzine biće novi svetski lider. A tu poziciju ni Samsung ni Epl neće prepustiti bez borbe, svim sredstvima, sa i bez rukavica.

KUL FAKTOR

Telefoni se proizvode u Kini, ali sve kompanije imaju razvojne centre u Silicijumskoj dolini, u Kaliforniji. Jer kao što nigde nema toliko kvalitetnih radnika kao u Šenženu, nigde nema toliko kreativnih naučnika kao u okolini San Franciska. Oko njihove pameti se vodi bitka, a pare se za to ne žale. Jer ko posustane, biva pregažen poput giganata Nokije, Soni Eriksona ili Blekberija. Dokle god Epl i Samsung budu u stanju da iskorače sa novim modelom ispred konkurencije, držaće svoje pozicije. Ali život kazuje da miner i proizvođač mobilnih telefona greše samo jednom.

Dobri poznavaoci kineskih prilika reći će vam da je gledanje na kinesku elektronsku industriju kao na homogenu totalna budalaština. Koliko biju bitku sa stranom konkurencijom, toliko se, ako ne i žešće, Kinezi tuku i među sobom i nastoje da zavladaju sopstvenim tržištem.

Zato nikada nećete videti predstavnika Šjaomija da u ruci drži Huavej, ali će se obojica rado pohvaliti ajfonom.

O kakvom se statusnom simbolu u Kini radi dobro opisuje sledeća anegdota. Pretprošlog leta Srbiju je posetila delegacija kineskih novinara. Na razgovoru u UNS-u samo su dvojica predstavnika Srbije imali telefone kineskih proizvođača, svi ostali ajfone. ¶

ZORAN STANOJEVIĆ

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

KOMON!

ALEKSANDAR ZOGRAF.

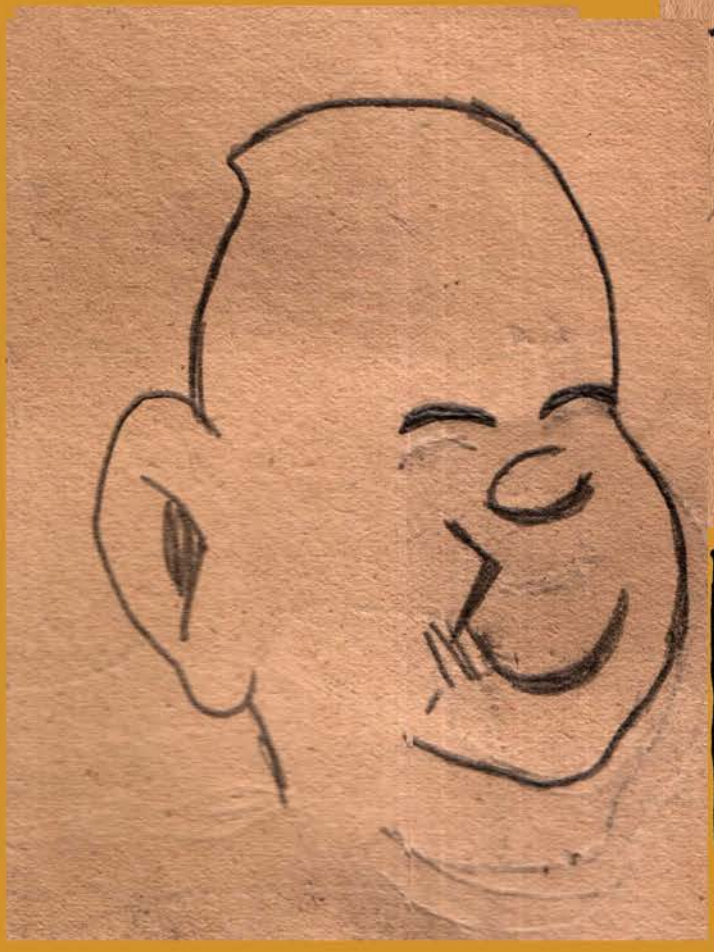
ODUVEK SAM VEROVAO DA JE MOGUĆE UČITI OD AMATERA, KOJI SE-SAMO IZ VLASTITOG UŽIVANJA-BAVE NEKOM DELATNOŠĆU. RECIMO, CRTEŽI SA BUVLJIH PIJACA MOGU DA BUDU VRLO INSPIRATIVNI. JEDNOM, VEROVATNO PEDESETIH GODINA, NEKI KLINAC JE BIO JEDNAKO NADAHNUT STRIPOVSKOM IKONOGRAFIJOM, I POPULARNIM PROIZVODIMA TOG VREMENA, KAO ŠTO SU PAKOVANJA ŠIBICA "DRAVA," ČESTO UKRAŠENA ZANIMLJIVIM DIZAJNOM...

TU JE I CRTEŽ NASTAO PREMA SCENI IZ "**VELIKOG DIKTATORA**", SLAVNOG "**ČARLO ČAPLINA**". POSMATRAJUĆI FOTO IZ FILMA, MLADAC JE NACRTAO VLASTITO VIĐENJE PREPOZNATLJIVOG LIKA, UPEČATLJIVO UPRAVO ZBOG ISKRENOG PRISTUPA...

TU SU I (VEROVATNO) ORIGINALNI LIKOVI KOJE JE KREIRAO NEPOZNATI MLADI ENTUZIJASTA, KAO ŠTO SU "AMERIČKI GANGSTER BILI", KOJI, DOK PUCA IZ SVIH RASPOLOŽIVIH ORUŽJA, UZVIKUJE "KOMON" (C'MON), I "PRASAC MIKA" SA SVOJIM PLETENIM KORPAMA... SVE JE TO IZRAZ NESPUTANE IGRE, ZA KOJU NIKO NIJE VEROVAO DA ĆE IKADA DOPRETI DO OKA STRANCA...

Prisluškivanje

"Oliveira", čuo sam ga kako izgovara i odmah sam znao o čemu pričaju.

Podigao sam pogled (ne znam zbog čega) čim su ušli u kafe. Oboje visoki, on u srednjim tridesetim, štrkljast i ponešto krut, oštre crne kose i kratke brade koja je upijala ožiljak što se spuštao od desnog uha i gubio ispod rol kragne. Žilave krupne šake, urešene sitnim crnim maljama, nisu ispuštale cigaretu. Ona znatno starija, kratke prosede kose, vitka, hodala je kao da je nešto odiže s tla. Kad god bi se nasmejala, izvirivale su joj obrve iznad okvira okruglih naočara. I pre nego što sam počeo da ih prisluškujem, privukla me je neusiljena ozbiljnost kojom su razgovarali. On nije pravio suvišne pokrete, glas mu je bio miran, držao se bez nervoze. Ona ga je slušala usredsređeno i povlačila duboke dimove pre nego što bi se nagnula ka njemu. Kada bi progovorila, on je postajao nepomičan i čvrst, prisutniji nego dok govori. Reči je artikulisala bez oklevanja, možda nešto odsečnije nego što bi se, iz nekog razloga, to očekivalo. Jasno sam ih čuo. Spustio sam knjigu sa stola na krilo da bih promenio položaj i, pogleda nase bez ironije. Ona je razvukla usne u osmeh, ali zubi su ostali skriveni. I ona mi se dopala. Nije se prenemagala, slušala je. "U stvari", rekla je naglo, otresla pepeo s cigarete i nagnula se k njemu, "susret je nužan, a slučajan je trenutak koji izaberu da izađu iz stana. Iz stana se ne mora izaći, ali kad već izađu, susret mora da se dogodi". Video sam da je oborio obrve. Sada se ožiljak namreškao drugačije. "Kako to misliš?", pitao je. Zastala je ne trenutak i sunula oštar mlaz dima u stranu. "Nemam pojma", odvratila je i oboje su prasnuli u smeh. Jedva sam odoleo da im se ne pridružim.

Kakva je verovatnoća da ćete u slučajno odabranom kafeu na Cvetnom trgu prisustvovati razgovoru o temi koja i vas opseda? Ovo je slučajnost, pomislio sam, ne verovatnoća. Možda sam ovde, pomislio sam, da bih čuo njihov razgovor, a potom ga zapisao. Dakle, nije slučajnost nego prerušena nužnost, sećam se da sam pomislio, ovde sam *morao* da budem.

Smeh se umirio i oboje su, neko vreme, pušili u tišini. Nisam video nelagodu zbog toga što ćute. Ona je oslonila bradu na ruku, ispustila dug dim i skrenula pogled ka ulici. On je uzeo paklu cigareta, postavio je na špic i zavrteo. Ni tada nije delovao nervozno. Pokušao sam da se vratim knjizi, promenio položaj, potražio rečenicu do koje sam stigao. Tada sam ga ponovo začuo. "Izgleda da se ova priča malo zakomplikovala", rekao je. Ne pomerajući glavu, podigao sam pogled. Povukao je dim. Video sam kako mu, ovoga puta, ruka podrhtava. Ona ga je gledala ravno u oči, mirna. Usne su joj se sasvim malo razvukle. "Ili sam nešto umislio", dodao je, uspravio se i otresao pepeo s cigarete, što mu je dopustilo da na trenutak skrene pogled (kao predah) i odmah potom vrati ga na nju. Ožiljak se iskrivio, kao kičma, potom umirio. "Da li ti se čini da bi naš odnos mogao da se usloži?", nastavio je, čvrsto i uporno, iako je cigareta među njegovim prstima lako podrhtavala. Prestao sam da dišem (kako bih bolje čuo) i okrenuo stranicu iako nisam pročitao ni slovo. "Emotivno i čulno", dodao je. Sada je ona sklonila pogled, dok je on i dalje gledao u nju. "Čulnost je komplikovana", izgovorila je najzad. Pogledao sam ga. Nije delovao pokolebano. "I uzbudljiva", odvratio je. Usne su mu još malo zatitrale, ožiljak je zaigrao. Nastavak razgovora nisam čuo.

Foto: *pixnio.com*

izgled prikovanog za tekst, posmatrao ih. "Ne verujem u to", rekao je i lagano zavrteo glavom, "to je prejak motiv". Govorio je o *Školicama*, o Magi i Oliveiri, o tome kako se nisu dogovarali o vremenu niti o mestu susreta, samo bi, u nekom trenutku, izašli iz svojih stanova, neko vreme hodali pariskim ulicama i, naprosto, susreli ono drugo. Ali crnokosi muškarac nije verovao u takve slučajnosti. "Ako u tome ima nečeg", rekao je, "to je samo zato što su znali kada bi se i gde mogli sresti. Zato su se i susretali. Reč je o verovatnoći, ne o slučajnosti. Igrali su se verovatnoćom, ne slučajnošću". Povukao je dubok dim i na trenutak skrenuo pogled. Ona se nije ni pomerila. Vratio je pogled na nju, otresao pepeo s cigarete. "Bog se ne kocka", izgovorio je i široko se nasmejao, a ožiljak ispod uha ružno se namreškao. Baš mi se dopao u tom trenutku: teške rečenice poput ove, da se bog ne kocka, ne izgovaraju

Video sam ih još jednom. Prvi put samo nju u društvu visoke smeđe devojke. Toliko su ličile da je to mogla biti samo njena kći. Drugi put, posle nekoliko godina, s njim. Njena kratka kosa bila je potpuno seda, hodala je kao da je nešto odiže s tla. On malko krut, nesiguran u hodu, u osnovi čvrst. Zastao sam i gledao ih kako odmiču, kako se dodiruju, kako njihova tela plešu samo za moje oči. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

YUHOR
Još od 1902
Posvećen dobrom ukusu!
YUHOR
Još od 1902
BUDIMSKA
SALAMA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
ČAJNA
KOBASICA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
YUHOR
Još od 1902
KULEN
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
LEVAČKI
ŠTAPIĆI
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
200g

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec